

**T.C.
MUĞLA SITKI KOÇMAN ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
KAMU YÖNETİMİ ANABİLİM DALI**

**TÜRKİYE'DE UZAKTAN ÖĞRETİM YAPAN YÜKSEKÖĞRETİM
KURUMLARININ ÖRGÜTSEL VE YÖNETSEL AÇIDAN
KARŞILAŞTIRILMASI**

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Hazırlayan:

TARIK ANIL EKİNCİ

Danışman:

YRD. DOÇ. DR. AYŞE YILDIZ ÖZSALMANLI

İkinci Danışman:

YRD. DOÇ. DR. MÜGE ADNAN

HAZİRAN, 2015

MUĞLA

T.C.
MUĞLA SITKI KOÇMAN ÜNİVERSİTESİ

SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

KAMU YÖNETİMİ ANABİLİM DALI

TÜRKİYE'DE UZAKTAN ÖĞRETİM YAPAN YÜKSEKÖĞRETİM
KURUMLARININ ÖRGÜTSEL VE YÖNETSEL AÇIDAN KARŞILAŞTIRILMASI

TARIK ANIL EKİNCİ

Sosyal Bilimler Enstitüsünce
“Yüksek Lisans”
Diploması Verilmesi İçin Kabul Edilen Tezdir.

Tezin Enstitüye Verildiği Tarih : 13.06.2015

Tezin Sözlü Savunma Tarihi : 04.06.2015

Tez Danışmanı : Yrd. Doç. Dr. Ayşe YILDIZ ÖZSALMANLI .....

İkinci Danışman : Yrd. Doç. Dr. Müge ADNAN .....

Jüri Üyesi : Prof. Dr. Namık Kemal ÖZTÜRK .....

Jüri Üyesi : Prof. Dr. Yasemin GÜLBAHAR GÜVEN .....

Jüri Üyesi : Yrd. Doç. Dr. İlknur TÜRE .....

Jüri Üyesi : Yrd. Doç. Dr. Serkan DİRLİK .....

Enstitü Müdürü : Prof. Dr. Mehmet MARANGOZ

HAZİRAN, 2015

MUĞLA

TUTANAK

Muğla Sıtkı Koçman Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü'nün **13/05/2015** tarih ve **679/2** sayılı toplantısında oluşturulan jüri, Lisansüstü Eğitim-Öğretim Yönetmeliği'nin **24/6** maddesine göre, Kamu Yönetimi Anabilim Dalı Yüksek lisans öğrencisi Tarık Anıl EKİNCİ'nin "Türkiye'de Uzaktan Öğretim Yapan Yükseköğretim Kurumlarının Örgütsel ve Yönetimsel Açısından Karşılaştırılması" adlı tezini incelemiş ve aday 04/06/2015 tarihinde saat 10:30'da jüri önünde tez savunmasına alınmıştır.

Adayın kişisel çalışmaya dayanan tezini savunmasından sonra **85** dakikalık süre içinde gerek tez konusu, gerekse tezin dayanağı olan anabilim dallarından sorulan sorulara verdiği cevaplar değerlendirilerek tezin **kabul** edildiğine **aybırılığ** ile karar verildi.

Tez Danışmanı

Yrd. Doç. Dr. Ayşe YILDIZ ÖZSALMANLI

Üye

Prof. Dr. Namık Kemal ÖZTÜRK

Üye

Prof. Dr. Yasemin GÜLBAHAR GÜVEN

Üye

Yrd. Doç. Dr. İlknur TÜRE

Üye

Yrd. Doç. Dr. Serkan DİRLİK

YEMİN

Yüksek lisans tezi olarak sunduğum “Türkiye’de Uzaktan Öğretim Yapan Yükseköğretim Kurumlarının Örgütsel ve Yönetmel Açıdan Karşılaştırılması” adlı çalışmanın, tarafımdan bilimsel ahlak ve geleneklere aykırı düşecek bir yardıma başvurulmaksızın yazıldığını ve yararlandığım eserlerin kaynakçada gösterilenlerden oluştuğunu, bunlara atıf yapılarak yararlanmış olduğumu belirtir ve bunu onurumla doğrularım.

19 /06/2015

Tarık Anıl EKİNCİ

YÜKSEKÖĞRETİM KURULU DOKÜMANTASYON MERKEZİ
TEZ VERİ GİRİŞ FORMU

YAZARIN

MERKEZİMİZCE DOLDURULACAKTIR.

Soyadı : EKİNCİ

Adı : Tarık Anıl

Kayıt No:

TEZİN ADI

Türkçe: Türkiye'de Uzaktan Öğretim Yapan Yükseköğretim Kurumlarının Örgütsel ve Yönetimsel Açından Karşılaştırılması

Y. Dil: A Comparison of Turkish Higher Education Institutions With Distance Education Programmes From An Organisational And Administrative Perspective

TEZİN TÜRÜ: Yüksek Lisans

TEZİN KABUL EDİLDİĞİ

Üniversite : Muğla Sıtkı Koçman Üniversitesi

Fakülte :

Enstitü : Sosyal Bilimler Enstitüsü

Diğer Kuruluşlar :

Tarih : 04.06.2015

TEZ YAYINLANMIŞSA

Yayımlayan :

Basım Yeri :

Basım Tarihi :

ISBN :

TEZ YÖNETİCİSİNİN

Soyadı, Adı : YILDIZ ÖZSALMANLI, Ayşe; ADNAN, Müge

Unvanı : Yrd. Doç. Dr.; Yrd. Doç. Dr.

TEZİN YAZILDIĞI DİL: TÜRKÇE

TEZİN SAYFA SAYISI: 158

TEZİN KONUSU (KONULARI) :

1. Kamu Yönetimi
2. Eğitim ve Öğretim

TÜRKÇE ANAHTAR KELİMELER:

1. Uzaktan Öğretim
2. Modern Yönetim Teorileri
3. İnternet Tabanlı Uzaktan Eğitim
4. Uzaktan Eğitim

İNGİLİZCE ANAHTAR KELİMELER: Konunuzla ilgili yabancı indeks, abstract ve thesaurus'u kullanınız.

1. Distance Education
2. Modern Management Theories
3. Web-Based Distance Education
4. Educational Administration

- 1- Tezimden fotokopi yapılmasına izin vermiyorum ( )
- 2- Tezimden dipnot gösterilmek şartıyla bir bölümünün fotokopisi alınabilir (X)
- 3- Kaynak gösterilmek şartıyla tezimin tamamının fotokopisi alınabilir ( )

Yazarın İmzası :

Tarih : 19/06/2015

ÖNSÖZ

İnternet tabanlı uzaktan öğretim, dünyada ve ülkemizde giderek daha çok tercih edilen bir öğretim modelidir. İnternet ve bilgisayar teknolojilerinin önlenemez gelişimi, zamanla geleneksel öğretim anlayışını da değiştirmiş, özellikle her koşulda eğitim almak isteyen kitlelerce kullanılmaya başlanmıştır. Ülkemizde özellikle 2000’li yılların başından itibaren pek çok üniversite internet tabanlı uzaktan öğretime dayalı programlar açmış ve mezunlar vermiştir. Ayrıca bu alanda çok sayıda bilimsel yayın yapılmış ancak internet tabanlı uzaktan öğretimin idari yapılanma boyutuna pek değinilmemiştir. Uzaktan öğretimin eşgüdüm ve yönetiminde üniversitelerin ölçeğine, potansiyeline, bütçesine ve üst yönetim tutumuna göre çeşitli yapılanmalar şekillenmiştir. Ülkemiz yükseköğretiminde temelde üç farklı yapılanma modeli bulunmaktadır. Bu çalışmada üç yapılanma modeli de ilgili birimlerin yöneticileriyle yapılan görüşmeler yoluyla karşılaştırmalı olarak incelenmiş, her bir modelin sorunları tespit edilmiş ve yine her modelin avantaj ve dezavantajları dile getirilmiştir.

Bu tez çalışması iki danışman gözetiminde hazırlanmıştır. Çalışmanın disiplinler arası nitelikte olmasının sonucu olarak uzaktan öğretim alanında Yrd. Doç. Dr. Müge Adnan bu çalışmaya ikinci tez danışmanı olarak katkıda bulunmuştur.

Çalışma süresince maddi ve manevi en büyük desteği veren değerli ve fedakâr ailem, annem Arzu Ekinci, babam Talip Ekinci, kardeşlerim Tansu Ekinci ve Arda Barış Ekinci’ye; tüm olumsuzluklarda yanımda olan Emsal Taş’a; her zaman destek olan ve motivasyonumu yüksek tutan değerli danışmanım Yrd. Doç. Dr. Ayşe Yıldız Özsalmalı’ya; tanıştığım günden itibaren vizyonumu değiştiren ve yetişmemde büyük emeği olan ikinci danışmanım Yrd. Doç. Dr. Müge Adnan’a; görüşme sorularının son şeklini almasında katkıları olan değerli hocalarım Prof. Dr. Soner Yıldırım’a, Prof. Dr. Turgay Uzun’a, Yrd. Doç. Dr. Serkan Dirlik’e ve Yrd.

Doç. Dr. Tuğba Hoşgörür'e; gerek lisans gerek yüksek lisans sürecinde bana büyük destek veren değerli Veli Öztürk'e ve arkadaşlarıma çok teşekkür ederim.

Büyük bir özen ve emekle yazdığım tezimin alana katkı sağlaması dileğiyle...

Tarık Anıl EKİNCİ

İÇİNDEKİLER

ÖNSÖZ	i
İÇİNDEKİLER	iii
KISALTMALAR DİZİNİ.....	vi
TABLolar DİZİNİ	vii
ŞEKİLLER DİZİNİ.....	viii
ÖZET	ix
ABSTRACT.....	xi
1. GİRİŞ.....	1
1.1. Sorunsal.....	1
1.2. Çalışmanın Önemi.....	3
1.3. Kapsam ve Sınırlılıklar	4
1.4. Araştırma Soruları.....	6
2. KURAMSAL ÇERÇEVE	7
2.1. Uzaktan Öğretim.....	7
2.1.1. Uzaktan Öğretimin Tanımı.....	7
2.1.2. Uzaktan Öğretimin Amacı, Önemi ve Özellikleri	8
2.1.3. Uzaktan Öğretimin Avantaj ve Dezavantajları.....	12
2.1.4. Uzaktan Öğretimin Tarihçesi	14
2.1.4.1. Dünyada Uzaktan Öğretim Uygulamaları.....	15
2.1.4.2. Türkiye’de Uzaktan Öğretim Uygulamaları	21
2.2. İnternet Tabanlı Uzaktan Öğretim.....	27
2.2.1. İnternet Tabanlı Uzaktan Öğretimin Tanımı	27
2.2.2. İnternet Tabanlı Uzaktan Öğretimin Önemi ve Özellikleri	29
2.2.3. İnternet Tabanlı Uzaktan Öğretimin Avantaj ve Dezavantajları	31
2.2.4. İnternet Tabanlı Uzaktan Öğretimin Tarihçesi	35
2.2.4.1. Dünyada İnternet Tabanlı Uzaktan Öğretim Uygulamaları	35
2.2.4.2. Türkiye’de İnternet Tabanlı Uzaktan Öğretim Uygulamaları	37

2.3.	İnternet Tabanlı Uzaktan Öğretimin İdari Durumu	39
2.3.1.	Dünyada İdari Yapılanma Modelleri	39
2.3.2.	Türkiye’de Yükseköğretim ve İdari Yapılanma Modelleri	43
2.3.2.1.	Türkiye’de Yükseköğretimin Gelişimi	43
2.3.2.2.	İnternet Tabanlı Uzaktan Öğretimde Enstitü Yapılanması	46
2.3.2.3.	İnternet Tabanlı Uzaktan Öğretimde Meslek Yüksekokulu Yapılanması	48
2.3.2.4.	İnternet Tabanlı Uzaktan Öğretimde Merkez Yapılanması.....	49
3.	YÖNTEM	53
3.1.	Araştırmanın Yöntemsel Modeli.....	53
3.2.	Araştırmanın Evreni ve Örneklemi	55
3.3.	Verilerin Toplanması	55
3.4.	Verilerin Analizi.....	58
4.	BULGULAR VE YORUM	66
4.1.	İdari Yapılanmaya İlişkin Bulgular.....	66
4.2.	Finansal Yapıya İlişkin Bulgular	75
4.3.	Personel Yönetimine İlişkin Bulgular	80
4.4.	Algıya İlişkin Bulgular	85
4.5.	Öğretim Sürecine İlişkin Bulgular	89
4.6.	Teknik Altyapıya İlişkin Bulgular	95
4.7.	Talebe İlişkin Bulgular.....	98
5.	SONUÇ VE ÖNERİLER	103
5.1.	İdari Yapılanmaya İlişkin Sonuçlar.....	103
5.2.	Finansal Yapıya İlişkin Sonuçlar	106
5.3.	Personel Yönetimine İlişkin Sonuçlar	108
5.4.	Algıya İlişkin Sonuçlar	110
5.5.	Öğretim Sürecine İlişkin Sonuçlar.....	113
5.6.	Teknik Altyapıya İlişkin Sonuçlar	116
5.7.	Talebe İlişkin Sonuçlar	117

5.8. Öneriler	121
5.8.1. YÖK'e Yönelik Öneriler	121
5.8.2. Üniversitelere Yönelik Öneriler	121
5.8.3. Birimlere Yönelik Öneriler.....	122
 KAYNAKÇA.....	 123
 EKLER.....	 138
 KİŞİSEL BİLGİLER.....	 140

KISALTMALAR DİZİNİ

ABD: Amerika Birleşik Devletleri

AÖF: Açıköğretim Fakültesi

ATA-AÖF: Atatürk Üniversitesi Açıköğretim Fakültesi

AUZEF: Açık ve Uzaktan Eğitim Fakültesi

CNED: Ulusal Uzaktan Eğitim Merkezi

E-MBA: Online Yüksek Lisans Programı

EMK: Enformatik Milli Kongresi

IDE_A: İnternet Destekli Eğitim Asenkron

İTÜ: İstanbul Teknik Üniversitesi

MS: Microsoft

NKI: Norveç Bilgi Enstitüsü

NKS: Norsk Korrespondanseskole

ODTÜ: Orta Doğu Teknik Üniversitesi

TDK: Türk Dil Kurumu

UEMYO: Uzaktan Eğitim Meslek Yüksekokulu

UZEM: Uzaktan Eğitim Merkezi

WWW: World Wide Web

YAYKUR: Yaygın Yüksek Öğretim Kurumu

YÖK: Yükseköğretim Kurulu

TABLolar DİZİNİ

Tablo 1: Türkiye’de İnternet Tabanlı Uzaktan Öğretim Yapan Enstitüler ve İnternet Tabanlı Uzaktan Öğretime Dayalı Program Sayıları	47
Tablo 2: Türkiye’de İnternet Tabanlı Uzaktan Öğretim Yapan Meslek Yüksekokulları ve İnternet Tabanlı Uzaktan Öğretime Dayalı Program Sayıları	48
Tablo 3: Türkiye’de İnternet Tabanlı Uzaktan Öğretim Yapan Merkezler ve İnternet Tabanlı Uzaktan Öğretime Dayalı Program Sayıları	51
Tablo 4: Görüşme Yapılan Yöneticiler ve Birimlere İlişkin Bilgiler.....	57
Tablo 5: Elde Edilen Kod ve Temalar.....	60
Tablo 6: Kodlar ve Birim Yöneticilerince Söylenme Durumu	63
Tablo 7: Yapılanma Modelleri ve Tercih Edilebilirlikleri	120

ŞEKİLLER DİZİNİ

Şekil 1: Uzaktan Eğitim Merkez Sayılarının Yıllara Göre Dağılımı.....	52
Şekil 2: Temalar ve Kod Sayıları.....	59

ÖZET

YÜKSEK LİSANS TEZİ

TÜRKİYE’DE UZAKTAN ÖĞRETİM YAPAN YÜKSEKÖĞRETİM KURUMLARININ ÖRGÜTSEL VE YÖNETSEL AÇIDAN KARŞILAŞTIRILMASI

Tarık Anıl EKİNCİ

2015, 158 Sayfa

Bu çalışmanın amacı; Türkiye’de devlet üniversiteleri bünyesinde internet tabanlı uzaktan öğretim yapan uzaktan eğitim merkezleri, uzaktan eğitim meslek yüksekokulları ve enstitülerin idari yapılanma açısından karşılaştırılmasıdır. Birden fazla yapılanma modelinin olması, hangi yapılanmanın ideal olduğu sorusunu akla getirmektedir. Bu çalışmada, her bir yapılanma modeli, örneklem olarak belirlenen birimlerin yöneticileriyle yapılan görüşmeler sonrasında ayrı ayrı incelenmiş ve her bir yapılanma modelinin sorunları, avantaj ve dezavantajlı yönleri tespit edilmiştir.

Nitel araştırma yönteminin kullanıldığı bu çalışmada, veriler yarı yapılandırılmış görüşme formu kullanılarak toplanmış ve içerik analizi ile çözümlenmiştir.

Araştırma sonuçlarına göre; söz konusu idari yapılanma modelleri arasında mutlak yönetsel üstünlükler olmadığı tespit edilmiştir. Her bir yapılanma modeli, ilgili yükseköğretim kurumunun ölçeğine ve gelirlerine bağlı olarak bir takım ortak ve özel sorunlara sahip olmaktadır; yani yapılanma modellerinin karakteristiğinden ziyade, birimin bağlı bulunduğu üniversitenin tercih edilme ve ekonomik durum düzeyi önemlidir. Uzaktan eğitim merkezleri doğrudan rektörlüğe bağlı olduğundan esnek yapılardır. Bünyelerinde her tip program ve sertifika programları açılabilir. Doğrudan bir akademik kadrosu yoktur, dolayısıyla akademik personel yönetimi bağlamında daha az sorun yaşamaktadır. Bu avantajların yanında, akademik bir kimliğe sahip olmaması, okul içerisinde aldığı kararların

uygulanmasını zorlaştırmaktadır. Uzaktan eğitim meslek yüksekokulları ve enstitüler akademik kimliğe sahip birimlerdir. Dolayısıyla kendi bütçeleri, kendi akademik ve idari personelleri bulunur. Kurum içerisinde kabul sorunu yaşamazlar. Yalnız rekabet konusunda iki yapılanma da sorun yaşamaktadır. Enstitüler bünyesinde yalnızca tezsiz yüksek lisans programlarının açılabilmesi ve tezsiz yüksek lisans mezunlarının akademik kariyer yapamaması enstitülere olan talebi etkilemektedir. Uzaktan eğitim meslek yüksekokulları ise hem her yerde bulunan meslek yüksekokulları, hem de açıköğretim fakülteleri ile rekabet etmektedirler. Talep konusunda, üniversitenin büyüklüğü ve kurumsal kimliği önemli rol oynamaktadır.

Anahtar Kelimeler: Uzaktan Öğretim, Modern Yönetim Teorileri, İnternet Tabanlı Uzaktan Eğitim, Uzaktan Eğitim

ABSTRACT**MASTER'S THESIS****A COMPARISON OF TURKISH HIGHER EDUCATION INSTITUTIONS
WITH DISTANCE EDUCATION PROGRAMMES FROM AN
ORGANISATIONAL AND ADMINISTRATIVE PERSPECTIVE****Tarık Anıl EKİNCİ****2015, 158 Pages**

The main purpose of this study is to compare of the main administrative structure of the web-based distance educational studies within that distance education centers in state universities, distance educational vocation collages and institutes. Therefore having a multiple structuring models which bring to mind the question of the optimal structuring. In this study, all the structuring models designated as sampling units were examined separately after interviews with the managers and each of problem structuring model, advantages and disadvantages have been identified.

The qualitative research method was used for this research. Semi-structured interview forms were used for data acquisition and then data was analyzed by content analysis method.

As a result of the study; it's confirmed that there is no any certain differences between these administrative structuring models. Each structuring models has some common and particular problems because of the higher education institution's scale and income; indeed, being opted and the economic situation of the university which the unit belongs to is become more important than any structuring model's in characteristic feature. As a result of the distance educational centers are directly depend on the rectorship, for that reason they are flexible structures. It's possible to conduct all type of education programs and certificate programs in distance education centers. As a result of they have no educational personnel, they beset with

less problem about academical human resources management. Nevertheless; because of not having an academical identity complicates with the implementation of the decisions that unit made. Distance educational vocation collages and institutes are the units which have academical identities. For that reason they called as schools. Therefore they have their own budgets, own academical and administrative staff. And they won't have any acceptance problems in institutions. But they suffer some competition problems with dual structure system at the working places. The institutes could only open the non-thesis master's programs and therefore with the reason of that situation the graduate students could not attend on academical careers and this affect the request for the institutes programs towards the students. The distance educational vocation collages are compete with both vocational collages which are located everywhere and open universities. The size and institution identity of the university plays an important role about request.

Key Words: Distance Education, Modern Management Theories, Web-Based Distance Education, Educational Administration

1. GİRİŞ

1.1.Sorunsal

Yenilik, kullanıcı tarafından yeni olarak kabul gören fikir, nesne ya da uygulamadır (Karasar, 2004: 117). Uzaktan öğretim de geleneksel öğretime erişememe, maddiyat, fiziksel engeller gibi çeşitli ihtiyaçlardan ve koşullardan doğmuş, esasında 19. Yüzyılın sonlarına uzanan geçmişi olmasına rağmen, bilim ve teknolojiadaki gelişmelerle popülerliğini 20. yüzyılın ortalarından itibaren artırmış yenilikçi bir sistemdir.

Uzaktan öğretim, ileride açıklanacak nedenlerle, gerek dünya gerek Türkiye'deki yükseköğretim kurumlarının oldukça ilgi duyduğu ve giderek daha çok benimsediği alternatif bir eğitim yöntemidir. Tarih boyunca çok çeşitli şekillerde yürütülmüş olan uzaktan öğretim, 1980'li yıllarla birlikte büyük ilerleme kaydeden bilgisayar ve internet teknolojilerinin de desteğiyle, kitap ve mektup gibi geleneksel yöntemlere bağımlı olmaktan çıkarak teknolojinin tekeline girmiştir. Eğitimde bilgisayar ve internet kullanımındaki hızlı artış, üniversitelerin kendilerini bu yönde geliştirmesini sağlamıştır.

İnternet tabanlı uzaktan öğretimin Amerika Birleşik Devletleri'nde ortaya çıktığı söylenebilir (Moore ve Kearsley, 1996: 19). Sonrasında başta gelişmiş ülkeler olmak üzere, diğer ülkeler de bu yapıyı örnek almaya başlamış ve kendi eğitim sistemlerine uygulamışlardır. Günümüzde ise internete dayalı uzaktan öğretimin uygulanmadığı ülke neredeyse yoktur. Bu denli yaygınlık gösteren bir uygulama pek tabii ki ülkemize de girmiştir. 1997 yılında Orta Doğu Teknik Üniversitesi'nin başlatmış olduğu IDE_A uygulaması Türkiye'deki ilk internet tabanlı uzaktan öğretim gelişmesidir (Düzakın ve Yalçınkaya, 522008: 230). Sonrasında diğer üniversitelerimize de örnek olan bu uygulama, 2000'li yılların başında Sakarya Üniversitesi ve Bilgi Üniversitesi'nin internet tabanlı uzaktan öğretim uygulamasını başlatmasını sağlamıştır. Öyle ki, üniversitelerimizin internet tabanlı uzaktan

öğretime artan ilgisinin bir sonucu olarak Yükseköğretim Kurumu Milli Enformatik Komitesi “İletişim ve Bilgi Teknolojilerine Dayalı Uzaktan Yükseköğretim Yönetmeliği” ile ülkesel temelde kurumsallaşmayı başlatmıştır (Odabaş, 2003: 26).

2013 yılı itibariyle Türkiye’de 81 ilde 109 devlet üniversitesi bulunmaktadır (YÖK, 2015). Bu üniversiteler öğrenciler tarafından tercih edilebilmek için çok çeşitli politikalar izlemektedirler; ki bu politikalardan biri de internet tabanlı uzaktan öğretimdir. Üniversiteler, kendi payına düşen öğrenci sayısını artırma yöntemlerinden biri olarak internet tabanlı uzaktan öğretimi görmektedir. Dolayısıyla her geçen gün, internet tabanlı uzaktan öğretim yapan üniversite sayısı artmaktadır.

Türkiye’de internet tabanlı uzaktan öğretim yapan yükseköğretim kurumlarında günümüz itibariyle üç farklı idari yapılanma bulunmaktadır. Bunlar; uzaktan eğitim merkezleri (UZEM), uzaktan eğitim meslek yüksekokulları (UEMYO) ve enstitüler olarak karşımıza çıkmaktadır.

Türkiye’deki internet tabanlı uzaktan öğretimin, batıdaki uygulamaların bir yansıması olduğu düşünüldüğünde, ülkemizdeki idari yapılanmaların neden bu kadar çeşitlilik gösterdiği ve farklı yükseköğretim kurumlarının neden farklı yapılanmaları tercih ettiği merak konusu olmaktadır. Bu denli çeşitli idari yapılanma biçimlerinin farklılaştığı noktalar, kuruluş gerekçeleri, tercih nedenleri, işleyiş vb. gibi konular ışığında, internet tabanlı uzaktan öğretimin yaygınlaşma hızı da dikkate alındığında uzaktan öğretim programlarında daha etkili ve daha nitelikli bir hizmet verilmesine sağlayabileceği katkı düşünüldüğünde bu konunun irdelenmesi gerekliliği ortaya çıkmaktadır.

İnternet tabanlı uzaktan öğretim, ülkemiz dışında belli yapılarda (merkez, yüksekokul, enstitü ve fakülte gibi) sürdürülürken ülkemize uyarlanırken belirli değişikliklere uğramıştır. Bu uyarlamalar da ülke içinde bir standart göstermemiş, daha da farklılaşarak birden fazla idari yapılanmayı ortaya çıkarmıştır. Söz konusu yapılanmalar durumsallık yaklaşımı bağlamında incelenecektir.

İdari yapılanmalardaki farklılıklar ayrıca bir ideal yapılanma problemini de ortaya çıkarmıştır. Bu yapılanmaların, ilgili uzaktan öğretim örgütüne ne gibi avantaj ve/veya dezavantajlar getirdiği, uzaktan öğretim örgütünün yaşadığı olumsuzlukların neler olduğu, hangi örgütün hangi problemleri yaşamakta olduğu, bütçe yönetimi, personel yönetimi, imaj yönetimi konularında karşılaşılan güçlüklerin neler olduğu, karar alma sürecindeki problemlerin hangi boyutta deneyim edildiği ve yasal zemine ilişkin problemlerin neler olduğu gibi sorular bu araştırmanın ortaya çıkmasını sağlamıştır. Ayrıca ilgili uzaktan öğretim yapılanmasında görev alan öğretim elemanları ile eğitim alan öğrencilerin söz konusu yapılanmalardan kaynaklı olumlu veya olumsuz görüşleri de merak oluşturmaktadır.

Tüm bu anlatılanları kısaca özetlemek gerekirse, Türkiye’de internet tabanlı uzaktan öğretim yapan devlet üniversiteleri belli bir yapılanma modelinde hemfikir olamamış ve kendi kararları doğrultusunda farklı modeller tercih etmişlerdir. Bu tercihler sonucu ortaya çıkan üç yapılanmanın yaşadığı idari sorunlar ve zayıf yönleri nelerdir ve bu modellerden hangisi idealdir? Bu çalışma ile bu probleme çözüm aranması ve henüz bir internet tabanlı uzaktan öğretim uygulaması ve yapılanmasına sahip olmayan üniversitelerin, böyle bir yönelim gösterdiklerinde hangi modeli tercih edecekleri konusunda kılavuz olma amaçlanmaktadır.

1.2.Çalışmanın Önemi

Türkiye’de internet tabanlı uzaktan öğretim yapan devlet üniversiteleri idari yapılanma bakımından bir standart göstermemektedirler. Uygulanmakta olan üç farklı örgüt yapısı bulunmaktadır ve her bir yapı personel yönetimi (atama, görevlendirme, maaş ödemeleri, ödeme katsayıları vb.), belli kararlar alma ve uygulama, kendisine ayrılan bütçenin kullanımı ve yönetimi, üniversite örgütü dâhilinde ve üniversite örgütünün dışında marka yönetimi yani tanınırlık ve hukuksal altyapı yönüyle farklılaşmaktadır. Dolayısıyla bu farklılıklar aslında uzaktan öğretim örgütlerinin ortak sorunlarını oluşturmaktadır fakat bu sorunların hangi örgütte ne düzeyde olduğuna ilişkin fikir sahibi olmak zordur.

Bu çalışmada incelenecek olan üç tip uzaktan öğretim örgütü; merkez, meslek yüksekokulu ve enstitü yapılanmalarıdır. Yukarıda sayılan girdiler doğrultusunda her bir örgüt yapısına ilişkin olarak belirlenen üniversitelerin ilgili yöneticileri ile görüşmeler yapılarak, bu sorunlara ilişkin bulgular elde edilmeye çalışılmıştır. Her bir örgütün farklı bir üst örgüte bağlı olarak faaliyet gösterdiği göz önüne alındığında, her birinin farklı bir yasal zemine dayandırıldığı açıktır. Farklı yasal zeminler ve farklı üst örgüte bağlı olmalarının, söz konusu örgütler arasında bütçe açısından da farklılık yaratacağı düşünülmektedir. Kimisi bütçesini arzu ettiği hususta kullanabilme özgürlüğüne sahipken kimisi bütçe oluşturma ve kullanma konusunda dolaylı bir yetkiye sahip olacaktır. Bir başka ifadeyle gerek elde edecekleri gelirler, gerek de üniversite örgütü tarafından kendilerine ayrılan ödeneklerin kullanımı her bir örgüt için farklı özgürlük ve nitelikte olacaktır. Yine personel istihdam etme, personelin ücretlerinin ödenmesi gibi konular da söz konusu örgütlerin bağlı oldukları üst örgütün niteliğine ve üniversite örgütü içerisindeki hiyerarşik konumuna göre değişiklik kazanacaktır.

İdari yapılanma biçimlerinin uzaktan öğretim örgütleri üzerinde yarattığı söz konusu farklılıklar, alanyazındaki yetersizlikten de kaynaklı olarak, hangi örgütün daha tercih edilebilir olduğu konusunda kararsızlık yaratmaya açıktır. Uzaktan öğretim yapma amacıyla olan ve bu konuya ilişkin araştırmalarda bulunan üniversiteler, bu çalışmanın yaratacağı farkındalıkla birlikte, internet tabanlı uzaktan öğretim modelini seçmede bilinçli davranabileceklerdir. Kısacası bu çalışma, yapılan görüşmeler ışığında, devlet üniversitelerinde uygulanan üç farklı internet tabanlı uzaktan öğretim örgüt yapılanma modelinden hangisinin daha uygulanabilir olduğunu ortaya çıkarmayı amaçlamaktadır. Bu konuda yeterli veri bulunmaması nedeniyle çalışma, alanyazına önemli katkı sağlayacaktır.

1.3.Kapsam ve Sınırlılıklar

Türkiye’de internet tabanlı uzaktan öğretim veren pek çok üniversite bulunmaktadır. İnternetin eğitimde kullanılması ve dünyadaki internet tabanlı uzaktan öğretim faaliyetlerinin artmasının bir sonucu olarak ülkemizde devlet ve

vakıf üniversiteleri internet tabanlı uzaktan öğretime ilgi göstermektedir. Değınildiğı üzere, belli bir yapılanma standardı göstermeyen örgütler, belli başlı üç örgüt modeli ekseninde toplanmıştır.

Bu çalışmanın inceleme konusu, Yükseköğretim Kurumu'na bağılı olarak hizmet veren devlet üniversiteleridir. Vakıf üniversiteleri bu çalışmanın inceleme alanı dışında tutulmuştur. Türkiye'de devlet üniversitelerine bağılı olarak internet tabanlı uzaktan öğretim yapan uzaktan eğitim merkezleri, uzaktan eğitim meslek yüksekokulları ve enstitüler incelenmiş, aralarında idari yapılanma sorunları kapsamında bir karşılaştırma yapılması hedeflenmiştir.

Türkiye'de uzaktan öğretim deyince ilk akla gelen Anadolu Üniversitesi Açıköğretim Fakültesi ile 2010 yılında kurulan İstanbul Üniversitesi Açık ve Uzaktan Eğitim Fakültesi ve Atatürk Üniversitesi Açıköğretim Fakültesi, genel bilgiler verilmek suretiyle kuramsal çerçeve başlığında anlatılmış olup, internet tabanlı uzaktan öğretim yapılanma biçimleri karşılaştırmasına dâhil edilmemiştir. Bu üniversiteler, internet tabanlı uzaktan öğretimden ziyade açıköğretime yöneldikleri gerekçesiyle kapsam dışında tutulmuştur. Bu çalışmada, sadece internet tabanlı uzaktan öğretim yapan örgütler incelenmiştir. Merkez, meslek yüksekokulu ve enstitü yapılanmaları dışında, bağımsız bir uzaktan öğretim örgütüne dâhil olmayıp çeşitli birimlerin bünyesinde yürütölen internet tabanlı uzaktan öğretim uygulamaları da kapsam dışındadır.

Türkiye'de internet tabanlı uzaktan öğretim yapan devlet üniversiteleri farklı düzeylerde programlar yürütmektedirler: Ön lisans programları, lisans tamamlama programları, lisansüstü programlar ve sertifika programları. Bu programlar, uzaktan öğretim yapılanmasının niteliğine göre birçok üniversitede farklı yoğunlukta yürütölmektedir. Bu çalışmada sadece sertifika programları yürüten devlet üniversiteleri kapsam dışı bırakılmış, ön lisans programları, lisans tamamlama programları ve lisansüstü programları uzaktan öğretim yapılanmaları doğrultusunda yürüten devlet üniversiteleri çalışma kapsamında değerlendirilmiştir. İnternet tabanlı

uzaktan öğretime dayalı olarak diploma programı yürütme tecrübesi bulunan üniversiteler bu çalışmanın kapsamındadır.

1.4.Araştırma Soruları

Bu çalışma, Türkiye'deki devlet üniversitelerinin farklı internet tabanlı uzaktan öğretim modellerini tercih etmelerinin bir sonucu olarak ortaya çıkmıştır. Bu bağlamda çalışmanın hazırlanmasına etki eden sorular aşağıdaki gibidir:

- 1) İnternet tabanlı uzaktan öğretimin farklı modellerle yapılmasının nedenleri nelerdir?
- 2) Hangi yapının ne gibi avantaj ve dezavantajları vardır?
- 3) Üniversitelerin yapılanma modellerini tercih etmelerindeki faktörler nelerdir?
- 4) Yurtdışındaki örneklerle kıyaslandığında, Türkiye'deki yapılanma modellerinin ne gibi farklılıkları vardır?
- 5) İdari yapılanma modellerinden hangisi en idealdir?

2. KURAMSAL ÇERÇEVE

2.1.Uzaktan Öğretim

2.1.1. Uzaktan Öğretimin Tanımı

Uzaktan öğretim kavramı, teknoloji, zamana dayalı ihtiyaçlar, ekonomik durum gibi birtakım faktörlere paralel olarak zaman içinde etki alanını artırmış, böylece akademik çevrelere daha çok çalışılmaya değer bulunmuştur. Uzaktan öğretim, özellikle son yıllarda, gerek eğitim açısından, gerek de teknoloji ve yönetim açısından pek çok akademik çalışmaya konu olmuştur.

Alanyazın incelendiğinde; uzaktan öğretim, uzaktan eğitim, uzaktan öğrenme gibi kavramlarının kullanıldığı görülmektedir. Nişancı (2005: 16) bu kavramların hepsinin aslında öğrenci ve öğreticinin fiziksel olarak farklı konumlarda olduğunu ifade ettiğini ve aynı anlama geldiğini belirtmektedir. Bu çalışmada ise Yükseköğretim Kurulu (YÖK) tarafından mevzuatta kullanılan “uzaktan öğretim” kavramı tercih edilmiştir.

Kavramdaki “uzaktan” kelimesi, verilecek eğitimin yöntemini açıkça ortaya koymaktadır. Uzaktan öğretimi tanımlamak için pek çok kaynak, pek çok görüş mevcut olmakla birlikte ifade edilmiş farklılıklarına rağmen anlatılmak istenen anlam paralellik göstermektedir. TDK’ye göre uzaktan öğretim, “öğrenci ile öğretmenin yüz yüze olmadan çeşitli iletişim araçları kullanılarak belli bir merkezden yapılan eğitim biçimi” olarak tanımlanabilir (TDK, 2014).

Moore ve Kearsley’e göre (1996: 2) uzaktan öğretim; farklı bir mekânda gerçekleşen, özel ders tasarım tekniklerinin, özel öğretimsel tekniklerin elektronik ve diğer teknolojik iletişim yöntemlerinin ve aynı zamanda özel örgütsel ve idari düzenlemelerin kullanılmasını gerektiren planlı bir öğrenme faaliyetidir.

Bir başka tanıma göre uzaktan öğretim, “farklı ortamlarda bulunan öğretmen ve öğrencilerin, öğrenme-öğretme faaliyetlerini iletişim teknolojileri ve klasik posta hizmetleri ile gerçekleştirdikleri bir eğitim sistemi modelidir” (İşman, 1998 aktaran İşman, 2011: 23) ve bu model “öğretici ve öğrenci arasında, basılı ve diğer teknolojik araçlar kullanılarak yürütülen, yer ve zamandan bağımsız bir yapı” olarak tanımlanabilir (Yazıcı, 2000: 1).

Tanımları kısaca sentezlemek gerekirse, en yalın ve anlaşılır tanımı ile uzaktan öğretim, farklı konumlardaki öğrenci, öğretici ve öğretim materyallerinin iletişim teknolojileri aracılığı ile bir araya getirildiği bir eğitim şeklidir (Al ve Madran, 2004: 262). Öğrenci ile öğretici arasındaki etkileşimin zaman mekân düzlemine bağlı kalmadan, geleneksel öğretimde olduğu gibi belli araçlar ile değil de daha ziyade teknolojiye paralel çeşitli iletişim araçları, internet, medya vs. yollarla öğretimin sürdürülmesi durumu ortaya çıkar.

Görüldüğü üzere uzaktan öğretim farklı yorumlarla tanımlansa da esasında tanımlamalar benzer yöntemlere dayanmaktadır. Bir öğretimin, uzaktan öğretime dayalı olabilmesi için öncelikli koşul öğrenci ve öğreticinin aynı fiziksel ortamda bulunması zorunluluğunun olmayışıdır. Yani uzaktan öğretimi özel kılan, mesafeleri ortadan kaldırması ve eğitimin yürütülmesi sırasında hem öğrenciye hem de öğreticiye özgürlük ve esneklik sağlamasıdır. Mekân gibi eğitimin önemli bir unsurunu ortadan kaldırması ve aynı zamanda zamandan bağımsız olarak eğitimi genelleştirmesi uzaktan öğretimi tanımlamada kullanılabilecek kilit olgulardır.

2.1.2. Uzaktan Öğretimin Amacı, Önemi ve Özellikleri

Uzaktan öğretim, bir ihtiyacın sonucudur. Zaman geçtikçe değişen ve gelişen insanoğlunun, ihtiyaçları da kendisi gibi değişime ve gelişime uğrar. Eğitimin, en temel insan ihtiyaçlarından biri olduğu düşünülürse, değişen yaşam koşulları eğitime ulaşma konusunda radikal talepler doğmasını sağlamıştır. Uzaktan öğretim böyle radikal taleplerin sonucu doğan radikal bir eğitim uygulamasıdır.

Tanımlar ışığında yorumlamak gerekirse, uzaktan öğretim belli amaçlar gütmektedir. Uzaktan öğretimin nasıl verildiğinden ziyade niye verildiği, hangi amaçları taşıdığı önemlidir. Aşağıdaki maddeler ışığında uzaktan öğretimin amaçları anlaşılabilir (Chander, 1991: 16 aktaran Selvi, 2002: 2):

- Örgün öğretim sistemine ilave veya paralel programlar gerçekleştirme,
- Örgün öğretim sistemine göre daha esnek, açık ve çeşitlilik gösteren programları uygulama,
- Tüm yaş, cinsiyet, ekonomik sınıf ve uzak bölgelerdeki bireylere ulaşarak eşitlikçi bir toplum oluşturma,
- Hizmet içi eğitim ve yaşam boyu eğitim için imkân sağlama,
- Daha geniş kapsamlı eğitim sağlamak için iletişim teknolojilerini kullanma.

Öğrenci ve öğreticiyi aynı çatı altına hapsedmeyen, mesafenin büyüklüğü sorun olmaksızın farklı fiziki mekânlardan erişimi basılı materyaller ve iletişim teknolojileri yoluyla hedefleyen ve örgün öğretimin yaşattığı pek çok sorunu ortadan kaldıran sistem, uzaktan öğretimdir (Gürol ve Turhan, 2004: 1). Bir başka deyişle uzaktan öğretim, öğrenci ile öğreticinin fiziksel bir uzaklıkla birbirinden ayrılmasından doğan bir gereksinimdir (İşler, 2000: 100). Buradan anlaşılacağı üzere uzaktan öğretimin en önemli özelliği mekân ve zamandan bağımsız oluşudur.

Tanımlar temelinde uzaktan öğretimin özellikleri şöyle sıralanabilir (Eğitek, 2005 aktaran Somuncuoğlu, 2005: 86):

- Öğretim sürecinin çoğunda öğrenen ve öğreten ayrı yerlerde bulunur.
- Öğrenen ile öğretenei birleştirecek ve ders içeriğini iletecek özel olarak hazırlanmış eğitim ortamı kullanılır.
- Öğrenenle öğreten arasında iki yönlü iletişimi ve etkileşimi sağlamak için ayrıca bilişim ve iletişim teknolojilerinden yararlanır.
- Öğrenci değerlendirmesinin sağlanması için etkili bir eğitim yönetimi oluşturulur.

Uzaktan öğretimin temel amacı kişilere sadece geniş kapsamlı bilgi sağlamak değil, onlara yeni yetenek ve beceri kazanma şansı da tanımaktır. Bu yönüyle özellikle mesleki teknik eğitimde uzaktan öğretimin önemli bir rolü olabileceği görülmektedir (Toker Gökçe, 2008: 6).

Uzaktan öğretimin genel özelliklerine bakıldığı zaman, yukarıda ifade edilen şekillerde geleneksel öğretime karşı bir özgürlük sağladığı görülür. İlk özellik kişiselleştirilmiştir; öğrenci odaklı ve kişiye özel hazırlanmış ders materyallerini örgün öğretimde kullanmak çok zordur. Bu özellik materyal özgürlüğü ve özgünlüğü sağlamaktadır. İkinci özellik özelleştirilmiştir; uzaktan öğretim ile sınıf değil kişi eğitimin merkezini oluşturur. Yani birey sınıf ortamından alınarak bireysel eğitilir. Üçüncü özellik geleneksel öğretim almaya uygun olmayan öğrencilere ulaşabilmektir; günümüz yoğun iş yaşamı hem çalışıp hem örgün öğretim almaya olanak tanımamaktadır. Dördüncü özellik uzaktan öğretimin ucuzluğudur; geleneksel öğretimde masraf olarak kabul edilebilecek yol masrafı, barınma masrafı vb. gibi unsurlar uzaktan öğretimde olmadığından öğrenci açısından tercih edilebilirliği yüksektir (Çetiner, Gencel ve Erten, 1999: 3-4). Ayrıca dezavantajlı grupların, özellikle fiziksel engeli olan bireylerin geleneksel öğretimde okula ulaşma olanakları sıkıntılı olduğundan uzaktan öğretim uygun bir çözüm olarak görülebilir (İşler, 2000: 100).

Uzaktan öğretim, 100 yılı aşkın süredir geleneksel öğretim yöntemlerine alternatif veya bunları tamamlayıcı olarak kullanılan bir sistemdir (Yazıcı, 2000: 1). Eğitimin herkese ulaştırılması, genelleştirme çabası önemli bir husustur. Eğitimin zaman ve mekân düzleminde sıkıştırılması, bu düzlemden kurtulup her an her yerde deyimini gerçekleştirebilmesi uzaktan öğretimi doğurmuştur.

Uzaktan öğretimin temel amacı eğitimi yüz yüze eğitim algısından uzaklaşmadan, eğitime alternatif bir soluk kazandırmak, insanı eğitime bağımlı kılmaktansa eğitimi her an, her yerde erişilebilir kılmaktır. Kurumlar açısından eğitim masrafının geleneksel öğretime göre daha ekonomik oluşu uzaktan öğretimi popüler hale getirmiştir.

Ülkeler, geleneksel eğitimin dışına çıkmak suretiyle çabalarını daha çok kişiye, daha iyi ve ucuz bir eğitim sağlama yollarını bulma amacına yoğunlaşmış, bu çabaların doğal sonucu olarak da uzaktan öğretim yaklaşımı ortaya çıkmıştır (Özer, 1990: 569) .

Uzaktan öğretim; sadece teknolojik yönü ile değil, sosyal ve pedagojik yönü ile de ele alınmalıdır. Yalnızca teknolojinin gelişiminin bir sonucu olarak görülürse ve insan ihtiyaçlarının, beklentilerinin ve öğretimsel boyutu bilimsel olarak ele alınmazsa çalışmalar eksik kalacaktır (Çağiltay, 2002: 2).

Selvi'ye göre (2002: 3), her bireyin kendi kapasitesi doğrultusunda okul öncesinden yükseköğretime kadar eğitimden yararlanabilmesi eğitim hakkı olarak tanımlanmaktadır. Eğitim hakkı fırsat ve imkân eşitliğini içermektedir. “Sunulan olanaklardan herkesin ayırım yapılmaksızın eşit biçimde yararlanması” ifadesi, fırsat eşitliğini tanımlamada kullanılabilir (TDK, 2014).

Geniş bir alanda dağınıklık gösteren katılımcı gruplarını hedef alan uzaktan öğretim sistemlerinde, yüz yüze eğitimin kullanımı sınırlıdır. Buna ek olarak, uzaktan öğretim sistemleri farklı nitelikler ve özellikler gösterir. Öğrenciye eğitimde bağımsızlık sağlaması, eğitimin fırsat eşitliği çerçevesinde daha geniş kitlelere ulaştırılabilmesi, eğitim materyalleri ve müfredat konusunda esnek oluşu, bireylere kendi başına öğrenme çabası kazandırması gibi özellikler bu bağlamda sıralanabilir (Özdil, 1986: 6-7).

Uzaktan öğretimi dünya çapında önemli kılan, yaygın hale gelmesini sağlayan çok çeşitli sebepler bulunmaktadır. Özer'e göre (1990: 570) bu özelliklerin başlıcaları şunlardır:

- Uzaktan öğretim, çeşitli sınırlılıklara sahip çocuk ve yetişkinlerin oluşturduğu büyük kitlelere ekonomik bir biçimde ve etkili olarak eğitim götürme olanağı sağlar.

- Uzaktan öğretim, bireylere, yaşamlarının her döneminde, gereksinme duydukları değişik nitelikte eğitim görme olanakları sunar ve eğitimin demokratikleşmesine katkılarda bulunur.
- Uzaktan öğretim, bireylere iş yaşamı ile öğrenimi birlikte yürütme olanağı sağlar.
- Uzaktan öğretim, geleneksel öğretim yöntemlerinin, sınırlılıklarını belirli ölçüde aşarak, her bireye, kendisi için uygun olan hızda ve yöntemle, bulunduğu yerde öğrenme olanağı sunar.
- Uzaktan öğretim için hazırlanan nitelikli öğretim gereçleri, geleneksel eğitimde kullanılan öğretim gereçlerinin de yenileşmesine ve niteliğinin artmasına neden olur.

2.1.3. Uzaktan Öğretimin Avantaj ve Dezavantajları

Alanyazındaki kimi çalışmalara bakıldığında, öğretimin niteliği açısından geleneksel öğretim ile uzaktan öğretim arasında benzer sonuçlara ulaşabileceğimize ilişkin bulgular görebiliriz. Dolayısıyla uzaktan öğretim, örgün eğitime göre kalitesiz veya niteliksiz olarak gösterilemez (Russell, 1997 aktaran İbicioğlu ve Antalyalı, 2005: 326).

Yukarıda da ifade edildiği gibi, uzaktan öğretim bazı avantajları bakımından geleneksel eğitime göre daha gerekli sayılabilir. Bunlardan ilki maliyet avantajıdır; başlangıç maliyetleri haricinde uzaktan öğretimin geleneksel eğitime göre daha az maliyetli olduğu kabul edilebilir. Özellikle yol masrafları ve geleneksel öğretimde vücut bulan diğer harcamalar uzaktan öğretimde bulunmadığından bu bir avantaj olarak görülebilir. İkincisi, gelişen ve değişen teknolojilerin etkin olarak kullanılabilme avantajıdır. Gelişen teknolojilere bağlı olarak eğitim materyallerinde de değişimler göze çarpmaktadır. Geleneksel eğitimde kullanılan basılı materyallerin yerini uzaktan öğretimde, kolay ve ücretsiz erişilebilen elektronik görsel ve işitsel materyaller almıştır. Kullanılan bu yeni gereçler, fazladan masraf çıkarmaması ve öğrencinin ilgisini çekmesi yönüyle önemli unsurlardır (Karaş ve Kahraman, 2011: 2). Üçüncü avantaj olarak zaman ve mekân bağımsızlığını gösterebiliriz.

Kullanıcılara eğitim almada bu denli bir özgürlük sağlamak, onları belirli mekânlara ve saat dilimlerine hapsedmemek, eğitim ortamını onların kontrolüne bırakmak uzaktan öğretime öğrencilere önemli bir avantaj kazandırır (Karaş ve Kahraman, 2011: 2; Altıparmak, Kurt ve Kapıdere, 2011: 322). Bir diğer avantaj olarak, dezavantajlı gruplara uzaktan öğretim yolu ile çok daha kolay ulaşılabilmesi gösterilebilir. Örneğin fiziksel engeli olan bireylerin zorlu koşullarda eğitim alma uğraşlarına destek olarak uzaktan öğretim yolu ile dersler verilebilir. Bu durum uzaktan öğretimin her bireye ulaşabilme potansiyelinin sonucudur. Bir başka avantaj, geleneksel öğretimde sınıf ortamında öğretici merkezli eğitim alan öğrencinin, öğrenme hızından kaynaklı olarak yaşayabileceği sorunları uzaktan öğretimde yaşama ihtimalinin düşüklüğüdür. Uzaktan öğretim, öğretici değil öğrenci merkezlidir. Böylece öğrenci kapasitesi doğrultusunda eğitimini sürdürebilecektir. Son olarak uzaktan öğretimde mesafeler önemli değildir. Geleneksel öğretimdeki gibi somut bir okul ve sınıf ortamına olan bağımlılık, uzaktan öğretimde önemli değildir. Öğrencinin ilgili okula uzaklığı kıtalarla bile ölçülebilir, mesafeler uzaktan öğretimin yürütülmesine engel teşkil etmez (Altıparmak, Kurt ve Kapıdere, 2011: 321).

Uzaktan öğretimde öğreticinin ve ortak çalışmaların yanında öğrenciler de bireysel olarak tek başına öğrenme olanağına sahiptir (İşler, 2000: 102). İnternet ortamının özgür araştırma ortamının yanında, sürekli güncellenebilir ders materyalleri ve interaktif uygulamalar yardımıyla öğrenci geleneksel öğretime nazaran çok daha fazla seçeneğe ve imkâna sahiptir.

Uzaktan öğretim, avantajlarının yanında çeşitli dezavantajlara da sahiptir. Bu dezavantajlara bakıldığında birçoğunun öğrenci-öğretici etkileşiminde yaşanan sıkıntıların bir sonucu olduğu görülebilir. Uzaktan öğretimin dezavantajlarını sıralamak gerekirse, ilk dezavantaj öğretici rolünün neredeyse hiç olmaması olarak kabul edilebilir. Öğretici, özellikle de geleneksel uzaktan öğretimde neredeyse hiçbir role sahip değildir; basılı materyaller üzerinden yürütülen öğretimde, öğretici konumundaki birinin etkin olması beklenemez. İkinci dezavantaj olarak; öğrenci kontrolündeki zorluk kabul edilebilir. Klasik anlamda bir sınıf ortamı ve etkin bir

öğretici olmaması öğrenciye özgür bir öğrenme ortamı sağlayacağı gibi başıboşluk da kazandırabilir. Üçüncü dezavantaj, öğrencinin öğreticiye ulaşmada güçlük çekmesidir. Klasik sınıf ortamında anlamadığı veya sıkıntı yaşadığı noktaları öğreticiden kolaylıkla öğrenen öğrenci, uzaktan öğretimde nispeten tek başınadır. Dördüncü dezavantaj, sözel derslerin çoğunlukta olduğu programlar dışında sayısal ve uygulama dersleri içeren programların uzaktan öğretime uygun olmayışıdır. Bu nedenle uzaktan öğretim çeşitlilik açısından sıkıntı yaşatabilir. Beşinci dezavantaj ise özellikle 1980 sonrası gelişen teknolojiye dayalı olarak ortaya çıkan teknoloji destekli uzaktan öğretimde, öğrencilerin teknolojik aletleri ve ders yönetim yazılımı kullanırken yaşadıkları sıkıntılar olarak kabul edilebilir (İSUZEM, 2014). Yukarıda sıralanan dezavantajların bir kısmı, ilerleyen başlıklarda anlatılacak olan internet tabanlı uzaktan öğretim ile çözüme kavuşma şansı bulmuştur. Bunun nedeni, geleneksel uzaktan öğretimin yerini internet tabanlı uzaktan öğretimin almaya başlamasıdır. Etkileşimin olmadığı öğretim ortamlarında genellikle kitap ve mektup gibi araçlar kullanılırken, internet tabanlı uzaktan öğretimde canlı olarak kullanıcılar ve öğretici aynı ortamda buluşabilmekte ve zenginleştirilmiş ders materyalleri ile öğretim yürütülmektedir.

2.1.4. Uzaktan Öğretimin Tarihçesi

Teknolojik gelişmelerin paralelinde eğitim-öğretim kavramları da gelişmekte ve değişmektedir (Gülbahar, 2009). Uzaktan öğretim de, zaman içinde teknolojik gelişme ve değişimler ile insan ihtiyaçlarındaki değişime paralel olarak ortaya çıkmış ve varlığını sürekli güncelleyerek günümüzdeki şeklini almıştır. Anlaşılacağı üzere uzaktan öğretim dinamik bir karaktere sahip olmakla birlikte, çağın gerekleri doğrultusunda kendini sürekli yenilemekte ve varlığını sürdürmektedir.

Uzaktan öğretimin ortaya çıkış sürecine baktığımızda, özellikle 1920'li yılların sonlarına doğru dünyada baş gösteren ekonomik kriz, ülke yönetimlerinin kamusal harcamalar yapmaları konusunda engelleyici bir etki bırakmış ve özellikle başlıca kamusal sektörlerden biri olan eğitim sektörüne yatırım azalma eğilimi göstermiştir. Buna paralel olarak ülkeler, fazlaca yatırım ve istihdam gerektiren

geleneksel öğretimin dışına çıkarak uzaktan öğretime doğru kaymışlardır (Özer, 1990: 569).

İletişim teknolojilerinin hızla gelişmesi ve geleneksel eğitim teknolojilerinin çağın gereklerine yeteri düzeyde uyum sağlayamaması artan eğitim talebiyle birleşince, uzaktan öğretimin büyük gelişme kat etmesi kaçınılmaz bir hal almıştır. Özellikle 1980’li yıllar, yeni teknolojiler bağlamında büyük atılımın yapıldığı, bu atılımların da uzaktan öğretime doğrudan yansımaya başladığı dönemdir (Aydın, 2002: 28).

2.1.4.1.Dünyada Uzaktan Öğretim Uygulamaları

Yüz yüze eğitimin bir alternatifi olarak nitelendirilen uzaktan öğretim, yaklaşık 100 yılı aşkın süredir kullanılan bir eğitim modelidir (Yazıcı, 2000: 1).

Uzaktan Öğretim geçmişten günümüze çok çeşitli evrimler geçirmiş ve özellikle 1980’li yıllardan itibaren teknolojinin kullanımı artmış, geleneksel yöntemler terkedilmeye başlanmıştır. Günümüze kadar uygulanan başlıca uzaktan öğretim yöntemleri; mektup yoluyla yazışmaya dayalı öğretim, basılı kaynaklar aracılığıyla öğretim ve günümüze yaklaştıkça uygulama alanı bulan televizyon, radyo, uydu yayını, internet, sanal gerçeklik vb. yolu ile öğretimdir (Balaban, 2012: 15).

Uzaktan öğretimin kökleri 1700’lü yıllara kadar dayanır (Somuncuoğlu, 2005: 87). Uzaktan öğretimin ilk örneklerinde öğrenci ile öğretici arasında herhangi bir yakın ilişki olmamakla birlikte, eğitim öğreticinin hazırlayıp posta ile yolladığı mektuplarla sağlanıyordu. Yani ilk uzaktan öğretim uygulamaları yazışmaya dayalı idi ve ilk uzaktan öğretim hareketleri gazete ilanlarında karşımıza çıkmaktaydı (Demiray ve İşman, 2001: 88). Uzaktan öğretimin temelini, yazılı kaynakların basılı kaynaklara dönüşmesi, bunun sonucu olarak rahat çoğaltılabilmesi, dağıtılabilmesi ve kolay erişilebilir hale gelmesi oluşturur (Al ve Madran, 2004: 260). Bazı kaynaklara göre uzaktan öğretimin halka ilan edilmiş zamanı tam olarak bilinmemekle

birlikte, 20 Mart 1728 tarihli Boston Gazetesi'nde mektup aracılığıyla "Steno" dersleri verileceği yazılmıştır ve bu tarihten yaklaşık 100 yıl sonra, 1833'te, bir İsveç gazetesinde mektup aracılığıyla yazılı anlatım dersi verileceği duyurulmuştur. Söz konusu ilanlar herhangi bir notlandırma sistemi içermemektedir.

Dünyada ilk sistemli uzaktan öğretimin, İngiltere'de, Isaac Pitman tarafından başlatıldığı kabul edilir. Pitman, mektup ile steno dersi vermiştir. İlk örgütlü uzaktan öğretim girişimi ise 1 Kasım 1856 yılında Almanya'da kurulan ve günümüzde "de Langenscheid" adı ile anılan dil okulunun kurucuları olan Charles Toussaint ve Gustav Langenscheid tarafından yapılmıştır (Kaya, 2002: 27-28; Nişancı, 2005: 19).

Uzaktan öğretimin yönetsel gelişimini üç kuşak dâhilinde incelemek mümkündür. İlk kuşak olarak baskı teknolojisi gösterilebilir. Baskı teknolojisine dayalı uzaktan öğretimden kasıt, klasik anlamda yazışmaya dayalı olarak basılı materyaller üzerinden uzaktan öğretim yürütmek anlaşılabilir. İkinci kuşak dediğimizde radyo ve televizyon yayımına dayalı uzaktan öğretim aklımıza gelmektedir. Eğitimde radyo ve televizyon yayımının kullanılması, teknolojisinin eğitimde kullanılabilmesi düşüncesine paralel olarak gelişmiştir. Takip eden veya takipçi kuşak diye nitelendirebileceğimiz üçüncü kuşak ise birinci ve ikinci kuşağın güçlü yönlerinin alınarak oluşturulduğu bir karışım hüviyetindedir (Anderson ve Simpson, 2012: 2-3).

Simonson ve arkadaşları (2009: 36-40) uzaktan öğretimi diğer araştırmacılarınkine benzer olarak üç kuşakta göstermektedirler. Bunlardan ilki en eski uzaktan öğretim yöntemi olan ve 1700'lü yıllara dayanan yazışmaya dayalı eğitim dönemi; ikincisi 1920'li yıllara dayanan elektronik iletişime dayalı eğitim dönemi; üçüncüsü ise kuruluşları 1960'lı yıllarda başlayan uzaktan öğretim üniversiteleri dönemidir. İlk kuşak, öğrenci ve öğreticinin etkileşiminin yok denecek kadar az olduğu, materyal olarak da sadece ders kitabının kullanıldığı dönemdir. İlk kuşak öğrenci merkezlidir. İkinci kuşak, eğitimin radyo, televizyon ve yazılı materyallerle desteklendiği dönemdir. Üçüncü kuşak ise etkileşimin en yüksek

düzeyde olduğu, internete dayalı yürütülen eğitimidir (Majumdar, Shyamal, 2001 aktaran Kesim, 2002: 5).

İşman (2011: 36-37) ise uzaktan öğretimi beş aşamada sıralamaktadır. Bunların ilki mektupla eğitimden önceki dönemdir. Bu dönemde uzaktan öğretim, gazete ilanları ve karşılıklı yazışmalara dayanarak yapılmaktaydı. İngiliz bilim adamı ve kendi adıyla anılan stenografinin kurucusu Isaac Pitman'ın yazışmaya dayalı olarak steno dersleri vermesi buna örnek gösterilebilir (Britannica, 2014). Isaac Pitman'ın çalışmaları ilk somut uzaktan öğretim uygulamaları olarak kabul edilmektedir (Somuncuoğlu, 2005: 92). İkinci dönem mektupla eğitim dönemidir. Amerika Birleşik Devletleri'nde bulunan Chicago Üniversitesi'nin 1800'lerin sonlarına doğru mektupla uzaktan öğretim vermiştir. Üçüncü dönem tek yönlü radyo ve televizyon dönemidir. Bu dönemde basılı materyallerin yanında teknolojik gelişmelere paralel olarak radyo ve televizyon da uzaktan öğretimde tek yönlü şekilde kullanılmıştır. Dördüncü dönem çift yönlü radyo ve televizyon dönemidir. Bu dönemde bir önceki dönemde tek yönlü olarak yürütülen radyo ve televizyon yayınları çift yönlü olarak kullanılmaya başlanmış ve bu sayede sesli konferanslar ve video konferanslar öğrenci ve öğretmenler arasında kullanılmıştır. Beşinci ve sonuncusu ise uydu ve teknolojiye dayalı uzaktan öğretim dönemidir. Özellikle 1960'lar sonrası uydu teknolojisinde yaşanan gelişmelere paralel olarak son yıllarda bilgisayar ve internet teknolojisi gelişmiştir. Uzaktan öğretim, bilgisayar ve internet kullanımı ile bu tarihsel sürecin zirvesini yaşamaktadır (İşman, 2011: 36-37).

Uzaktan öğretimde teknoloji kullanımının başlaması ise; 1900'lerin başına dayanır. Eğitimde teknoloji kullanımının ilk halkası olan radyonun 1895 yılındaki icadından sonra 1920'li yılların ortalarında İngiliz Eğitim Bölümü okullara radyo destekli eğitim sağlamaya başlamıştır. Halkın eğitim alacak ekonomik seviyede olmaması ve bunun yanında dağınık yerleşme, radyo yolu ile uzaktan öğretimin geçerli ve tercih edilebilir olduğunun kanıtı niteliğindedir. Radyo kullanımı sonrası ise uzaktan öğretimde televizyon kullanımı başladı. 1957 yılında New York Üniversitesi o dönem medya şirketi CBS ile bazı eğitici programlar hazırlayıp yayınlamaya başladılar. Televizyonun üniversite seviyesinde asıl kullanımı ise 1961

yılına dayanır, yazışmaya dayalı uzaktan öğretim alan Japon öğrenciler için televizyon yayını kullanılmıştır. 1970-75 yılları arası uzaktan öğretimde televizyon kullanımı pek çok ülkeye yayılmış, Türkiye de 1982 yılında uzaktan öğretimde ilk kez televizyon yayını kullanmıştır. Bugün uzaktan öğretimde radyo ve televizyonun yanı sıra uydu ve fiber optik internet gibi teknolojiler de yaygın olarak kullanılmaktadır (Demiray ve İşman, 2001: 96-97).

Dünyada “uzaktan yükseköğretim”in başlangıcını ise, “The Air University” adıyla 1969 yılında İngiltere’de kurulan ve daha sonra The Open University (Açık Üniversite) adını alan yapılanmaya dayandırabiliriz (Williams, Nicholas ve Gunter, 2004: 112). Açık Üniversite, dünyanın ilk başarılı uzaktan öğretim projesi olarak kabul edilir (Open University, 2014). İngiltere’de o dönem ortaöğretim mezunlarının çok küçük bir bölümü yükseköğretime devam edebiliyordu. Bu dramatik durumu değiştirmek üzere Açık Üniversite, o dönemki başbakan Harold Wilson’ın talimatı kurulmuştur (Özdil, 1986: 9) ve 1971 yılından itibaren öğrenci kabul etmeye başlamıştır (Daş ve Varol, 2001: 4). Eldeki verilere göre, günümüz itibarıyla İngiltere’nin en kalabalık üniversitesi konumunda bulunan Açık Üniversite, bugüne kadar yaklaşık 1 buçuk milyon öğrenciye uzaktan öğretim yoluyla eğitim vermiştir. Ayrıca, 2009-2010 eğitim ve öğretim yılında 253,075 kişi Açık Üniversite bünyesinde bulunmaktadır (Open University, 2014). Açık Üniversite gibi açıköğretim yoluyla uzaktan öğretim sağlayan üniversitelere birçok ülkede rastlanmaktadır. Açık üniversiteler vasıtası ile olumsuz maddi durum veya birtakım engelleyici sorunlar nedeniyle örgün üniversite okuma fırsatı bulamamış kişiler üniversite okuma fırsatı bulmuştur (Çukadar ve Çelik, 2003: 31).

Almanya’da 1 Aralık 1974 yılında kurulan Hagen Uzaktan Eğitim Üniversitesi, Nordrhein-Westfallen eyaletinde 1300 öğrenci ile eğitime başlamıştır. Kuruluşu Federal Almanya’daki artan eğitim talebini karşılamak için yapılan çalışmaların bir sonucudur. Hagen Uzaktan Eğitim Üniversitesi bünyesinde öğrenciler ya tam süreli ya da kısmi süreli olarak eğitim alabilmekte yani tamamen öğrencinin talebine göre, “öğrenci ne kadar ders almak isterse o kadar ders verilir” mantığına dayalı olarak öğretim yürütülmektedir (Varol ve Varol, 1998-1999).

Hagen Üniversitesinin yanında üniversite düzeyinde uzaktan öğretim yapan bir diğer kurum Kaiserslautern Üniversitesidir. 1992 yılından itibaren uzaktan öğretim hayatına başlayan Kaiserslautern Üniversitesi'ni 4 dönem sonunda başarıyla bitirenler sertifika ile mezun olurlar (TUENA, 1998: 27). Yine Alman Açık Üniversitesi de uzaktan açıköğretim yoluyla eğitim vermektedir (Moore ve Kearsley, 1996: 43).

Fransa'da uzaktan öğretim resmi olarak 1939 yılında başlamıştır ve CNED (Ulusal Uzaktan Eğitim Merkezi) tarafından yönetilmektedir (Keegan 1996: 4; Gülbahar, 2009: 38). Fransa Milli Eğitim Bakanlığına bağlı olarak faaliyetlerini yürüten CNED'e, her yıl yaklaşık 70 bin kişinin katılımı söz konusudur. Belli sebepler nedeniyle okula gidemeyen (sağlık, ikametgâh, iş vb.) kişiler için iyi bir alternatif eğitim sunan CNED, tamamıyla uzaktan öğretim sistemi ile eğitim vermektedir ve katılımcılarının %80 gibi bir kısmı tam zamanlı bir işte çalışmakta ve eğitimini sürdürmektedir (TUENA, 1998: 35).

İskandinav yarımadasına baktığımızda; İsveç, Norveç ve Finlandiya'da uzaktan öğretim uygulamaları görülür. İsveç'te ilk uzaktan öğretim uygulamasını 1898 yılında, Malmö şehrinde, Hermods adlı okulun başlattığı görülür (İşman ve Demiray, 2001). Yakın geçmişte, 1980'li yılların sonunda, İsveç Milli Eğitim Bakanlığınca uzaktan öğretim konusunda desteklenen Umea Üniversitesi uzaktan öğretimin yürütülmesinde önemli rol oynamıştır. Norveç'te ise ilk uzaktan öğretim uygulaması, 1914 yılında Ernst G. Mortensen'in NKS (Norsk Korrespondanseskole) adlı uzaktan öğretim enstitüsünü kurmasıyla başlamıştır. 1960'lı ve 1970'li yıllarda çok sayıda uzaktan öğretim üniversitesi kurulmuştur ve son olarak 1987 yılında kurulan NKI (Norveç Bilgi Enstitüsü) günümüzde çok sayıda uzaktan öğretime dayalı ders ve program açmakta ve yürütmektedir (Gülbahar, 2009: 41-43). Finlandiya'da ise Helsinki Üniversitesi ve Finlandiya Uzaktan Eğitim Kurumu, uzaktan öğretimde öncü sayılabilecek kurumlardır. Finlandiya Uzaktan Eğitim Kurumu, 1970'li yıllarda uzaktan öğretim vermek amacıyla kurulmuştur. Yine Helsinki Üniversitesi de 1980 yılından itibaren uzaktan öğretim vermektedir (TUENA, 1998: 16-18).

Uzaktan öğretim tarihini ülkesel temelde incelemek, gelişimin teknoloji ve ihtiyaçlara paralel olarak meydana geldiğini göstermektedir. Amerika Birleşik Devletleri'nde uzaktan öğretim adına ilk gelişme Boston'da "Evde Gelişmeyi Teşvik Derneği" adındaki organizasyonun kurulması olarak gösterebiliriz. 1883 yılında Correspondence University'nin (yazışmaya dayalı üniversite) kurulması ile birlikte mektupla öğretim geçerlik kazanmıştır. Yine ABD'de eğitim amaçlı radyo yayını 2 Kasım 1920'de gerçekleştirilmiştir. Ayrıca eğitim amaçlı filmler ve TV yayınlarının ilk kullanıldığı ülke ABD'dir (Somuncuoğlu, 2005: 89-90). Buradan anlaşılan, uzaktan öğretimin ilk girişimleri çeşitli ülkelerde dağılım gösterse de uzaktan öğretimde teknoloji kullanımı ya da bir başka ifadeyle teknolojiye dayalı uzaktan öğretim ABD'de ortaya çıkmıştır. 1980 yılından günümüze yaklaşık 130 milyon Amerikalı uzaktan öğretim yolu ile eğitim almıştır (Çallı, Bayam ve Karacadağ, 2002: 3).

Dünyanın en kalabalık nüfusuna sahip ülke olan Çin'de eğitimin her bireye ulaştırılabilmesi tahmin edileceği üzere zordur. Çin, 1950'li yıllarda mektup aracılığıyla uzaktan öğretim başlamıştır. Tongji Üniversitesi mektup aracılığıyla uzaktan öğretim vermek üzere 1956 yılında kurulmuştur (TUENA, 1998: 65). Çin, 1970'li yıllardan itibaren radyo ve televizyona dayalı, 1980'li yıllarda ise uydu teknolojilerine dayalı uzaktan öğretimde aşama kat etmiştir (Gülbahar, 2009: 40). 1985 yılında, ülke genelinde 30 bin televizyon sınıfı oluşmuştur (Simonson ve arkadaşları, 2011: 13). Günümüz itibariyle uzaktan öğretime dayalı olarak verilen lisans eğitimi programlarına yaklaşık 690 bini aşkın kişi kayıt olmuştur (Gülbahar, 2009: 41). Ayrıca açıköğretim yapan Merkez Yayın ve Televizyon Üniversitesi de uzaktan öğretim konusunda söz sahibi bir kurumdur (Moore ve Kearsley, 1996: 43).

Asya Kıtasının diğer bir ülkesi olan Japonya'da uzaktan öğretim çalışmaları Çin'e nazaran çok daha eski tarihlere dayanmaktadır. 1883 yılında Houbunkan Okulu kampüs dışı öğrencilere ders vermeye başlamıştır. Yine aynı yıl Tokyo Gakkan adlı okul, daktilo ve muhasebe derslerini uzaktan öğretime dayalı olarak yürütmeye başlamıştır (Hidetoshi, 1992 aktaran Gülbahar, 2009: 43). Yakın geçmişte ise, 1970'li yıllarda yoğunlaşan çalışmalar sonucunda radyo ve televizyon programları

geliştirilerek uzaktan öğretim çalışmaları modern bir yüz kazanmaya başlamıştır (TUENA, 1998: 62). Günümüz itibariyle Japon Açık Üniversitesi de uzaktan öğretim yapan okullardan biridir (Moore ve Kearsley, 1996: 43).

Uzaktan öğretim yapan üniversiteleri bünyesinde barındıran bir başka ülke Avustralya'dır. 100 yılı aşkın süredir uzaktan öğretimin yapıldığı Avustralya'da (Fåhræus, 2004: 129) günümüz itibariyle uzaktan öğretim yapan çok sayıda üniversite bulunmaktadır. 1993 yılında sekiz üniversitenin bir araya gelmesiyle kurulan Avustralya Açık Üniversiteleri (Open Universities Australia, 2015), 1967 yılında kurulan ve 1974 yılından itibaren uzaktan öğretim yapan CQ Üniversitesi (CQ University, 2015) ve 1979 yılından itibaren uzaktan öğretim yapan ACS Uzaktan Eğitim Üniversitesi (ACS Distance Education, 2015) bu alandaki yükseköğretim kurumlarıdır.

2.1.4.2. Türkiye'de Uzaktan Öğretim Uygulamaları

Cumhuriyet Dönemi ile başlayan yenileşme sürecinden Türkiye Cumhuriyeti eğitim sistemi de etkilenmiş ve 1924 yılında Türk Eğitim Sistemi'ni geliştirmek üzere Türkiye'ye davet edilen Dewey'in öğretmen yetiştirme hususunda uzaktan öğretimin kullanılmasını önermesi sonucunda uzaktan öğretim ile tanışmamız başlamıştır (İşman, 2011: 107).

Cumhuriyetin ilk yıllarında mevcut eğitim sorunlarına ilişkin çok kere toplantılar düzenlenmiş, eğitim ve öğretimin geniş kitlelere ulaştırılması konusunda fikir üreilmeye ve çözüm bulmaya çalışılmıştır. Bu toplantıların sonuçlarından biri de mektup ile öğretim yöntemi olmuştur ancak o zamanki koşullar neticesinde mektup sisteminin Türk Milli Eğitim sistemine girmesi 1960'lı yılları bulmuştur (Çukadar ve Çelik, 2003: 33). Uzaktan öğretimin dünyada gelişimi başlığında da bahsedildiği üzere, Türkiye'de uzaktan öğretim çalışmalarının eyleme dökülmesi yaklaşık 100 yıl gecikmeli gerçekleştirilmiştir.

Eğitim sorunlarının cözümüne yönelik ÷lkemizdeki ilk girişim, 1960 yılında Milli Eğitim Bakanlığınca, mesleki ve teknik alanlarda mektup aracılığı ile öğretim yapmak üzere kurulan Mektupla Öğretim Merkezi'dir (Özer, 1989:3). Uzaktan öğretimin ilk ciddi uygulaması olarak sayabileceğimiz bu yapılanma tek boyutlu ve sınırlı amaçlar doğrultusunda yürüt÷lmüş olsa bile, Türkiye Cumhuriyeti sınırları içinde devlet eliyle uzaktan öğretimin ilk örneği olmuştur (Özdil, 1986: 18-19). Mektupla Öğretim Merkezi, örgütsel anlamda yaşanan değişmelerden olumsuz etkilenmiş ve varlığını uzun yıllar sürdüremeyip 1974 yılı itibariyle varlığı sona ermiştir (Özdil, 1986 aktaran Özer, 1989: 3).

Mektupla öğretim merkezi deneyimi sonrasında uzaktan öğretime ilişkin bir diğer uygulama olarak YAYKUR (Yaygın Yüksek Öğretim Kurumu) gösterilebilir. 1975 yılı itibariyle hayata geçirilen YAYKUR'un kuruluş amacını, "lise ve dengi okul çıkışlı öğrencilere, toplumumuzun ve ekonomimizin gereksinme duyduğu alanlarda modern eğitim teknolojisinin tüm gereklerini kullanarak, öğretim olanağı sağlamak ve böylece yükseköğretim önündeki yığılmaya cözüm yolu bulmak; iki yıllık bir ön lisans eğitimi ile ara insan gücü kademesini yetiştirmek" şeklinde ifade etmek mümkündür (Özdil, 1986: 31-32).

1970'li yıllar itibariyle artan yükseköğrenim ihtiyacı ve talebi sonucunda mevcut örgün yükseköğrenim talebe cevap verememeye başlamıştır. Bunun sonucu olarak Milli Eğitim Bakanlığı, 1974 yılında, Mektupla Öğretim Merkezi'ne mektup ile yükseköğretim sağlama yetkisi vermiştir ve merkez ilk iş olarak mevcut yükseköğretim kapasite sorununa yardım etmeye calışmış, bir yandan da öğretmen açığı kapatmak üzere Örgün Eğitim Enstitüsü, Ticaret ve Turizm Öğretmen Okulu, Yüksek Teknik Öğretmen Okulu ve Kız Teknik Yüksek Öğretmen Okulu gibi öğretmen yetiştirme ve idarecilik programlarını yürürlüğe sokmuştur (Özer, 1989: 3).

Türkiye'de uzaktan öğretimin ilk zamanları imkânların çok sınırlı olduğu bir döneme denk gelmiştir. Teknolojik altyapının yetersizliği, ÷lkenin genel olarak yaşadığı ekonomik sıkıntılarla birleşince yürüt÷len bu yeni öğretim uygulaması ilk yıllarda yeterli verimliliğe ulaşamamıştır. Ders kitapları dışında herhangi bir

materyal olmayışı, açıktan eğitim alanlar nezdinde ilgili alana hâkim olmada zorluklar yaşatmıştır. O yıllarda örgün öğretime yerleşemeyenler için yapılan bir düzenleme ile öğrencinin aldığı puana göre sıralama yapılarak uzaktan öğretimle eğitim almaları sağlanmıştır. Lakin bahsedildiği üzere sadece ders kitaplarına muhtaç olunması eğitimin kalitesini istenen seviyede tutmamış, sadece kitaplar üzerinden yapılan eğitim sonrasında yapılan sınav ile başarılı öğrencilerin sekiz haftalık yüz yüze eğitime alınmıştır. 1974 yılı Diyarbakır Eğitim Enstitüsü matematik bölümünün bu bağlamda başarı oranı sadece %4,6 idi (Varol, 2001:2).

Türkiye’de üniversite kontenjanlarının az olması yani bir kapasite sorunu yaşanması nedeniyle hükümetler halktan sürekli olarak gelen kapasite artırma talebine cevap vermeye uğraşmışlar, bu uğraşlar da çoğunlukla devleti büyük masrafların altına sokmayacak çözümler içermiştir. Çalışma alanımızı ilgilendiren, bu uğraşlardan ilki olan Anadolu Üniversitesi Açıköğretim Fakültesi’dir (Ozan ve Özarlan, 2009: 54; Özer, 1989: 20). 1981 yılında, Anadolu Üniversitesi Açıköğretim Fakültesi henüz eğitim-öğretim hayatına başlamadan önce, üniversitelerde mevcut 56 bin kontenjana yaklaşık 515 bin öğrenci başvuruyordu (ÜSYM, 1980 aktaran McIsaac, Murphy ve Demiray, 1988: 109). O dönemde Türkiye Cumhuriyeti gelişmekte olan bir ülke olduğundan, yükseköğretim herkesin erişebileceği konumda değildi; üniversiteye gitmek hem ekonomik açıdan zorlayıcıydı hem de üniversite kontenjanları oldukça kısıtlıydı. Ayrıca, yurtdışında çalışan ve yeterli dil düzeyine sahip olamadıkları için yükseköğretime devam edemeyen Türk vatandaşları da bir yandan Türk yükseköğretimi için talep artırıcı bir nitelik taşımaktaydı (İşman, 1997: 125).

Böylece, artan yükseköğretim talebi ve ülkenin gelişme eğiliminde olması sonucu farklı alternatiflerden biri olan uzaktan öğretim üniversite bazında düşünülmeye başlanmış ve bazı çalışmalar sonucu somut adımlar atılmaya başlanmıştır.

Türkiye sınırları içerisinde bir diploma edinmeye yönelik olarak ilk uzaktan öğretim uygulaması, başlangıçta sadece Anadolu Üniversite bünyesinde yapılan

ancak günümüz itibariyle İstanbul Üniversitesi ve Erzurum Atatürk Üniversitesi tarafından da yapılmakta olan açıköğretimdir (Moore ve Kearsley, 1996: 43; Engin, 2013: 4; Keegan, 1996: 4). Anadolu Üniversitesi'nden önce, Eskişehir İktisadi ve Ticari İlimler Akademisi döneminde, 1972'de, televizyon yayını başlamıştır. Daha sonra televizyon yayınları devam etmiş, Anadolu Üniversitesi Açıköğretim Fakültesi ile Açıköğretim Lisesi uzun yıllar uzaktan öğretime destek olarak televizyon kullanmıştır (Varol, 1997: 516).

1981 yılında Eskişehir İktisadi ve Ticari Bilimler Akademisi, 2547 sayılı Yükseköğretim kanunuyla birlikte Anadolu Üniversitesine dönüştürülmüştür (Özer, 1989: 4; Akdemir, 2011: 69). Sonrasında, Eskişehir İktisadi ve Ticari Bilimler Akademisi bünyesindeyken İletişim Bilimleri Fakültesi olarak faaliyet gösteren yapılanma Açıköğretim Fakültesi ismini almıştır (Telli Yamamoto & Aydın, 2010: 969). İşletme Yönetimi ve İktisat bölümleri Açıköğretim Fakültesi bünyesinde okutulmaya başlanan ilk programlardır (İşman, 1997: 125; McIsaac, Murphy ve Demiray, 1988: 109). Yani Anadolu Üniversitesindeki uzaktan öğretimi Eskişehir İktisadi ve Ticari Bilimler Akademisi bünyesindeki Eğitim Enstitüsü ve İletişim Bilimleri Fakültesi'nin faaliyetleri doğrultusunda 1970'li yıllara kadar dayandırabiliriz (Özer, 1989: 5). Ülkemizde uzaktan öğretimi başlatmasının yanı sıra Anadolu Üniversitesi Açıköğretim Fakültesi, dünyada açıköğretim yoluyla eğitim veren 10 üniversiteden biridir (Çakırer, 2002). 1982-1983 eğitim-öğretim yılında Açıköğretim Fakültesi 29,478 gibi bir öğrenci sayısı ile akademik hayatına başlamıştır ve baktığımız zaman, 2014 yılı itibariyle iki buçuk milyonun üzerinde öğrenciyi bünyesinde barındırmaktadır (Çetinsaya, 2014: 66).

Anadolu Üniversitesi Açıköğretim Fakültesinde uzaktan öğretim çerçevesinde ders kitapları, destekleyici radyo ve televizyon programları, video konferanslar, CD-ROM, elektronik öğrenme, sesli kitaplar gibi ders materyalleri de kullanılmaktadır. Açıköğretim Fakültesi öğrencileri, Türkiye'nin hemen her yerinde ve Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti şehri Lefkoşa'da 89 Açıköğretim Fakültesi bürosu aracılığıyla eğitim almaktadırlar (Demiray & Curabay, 2010: 41).

Çelen, Çelik ve Seferoğlu'ya göre (2011: 30) Türkiye Cumhuriyeti; eğitim talebinin çok yüksek, eğitim arzının ise talebi karşılamaya yetmediği bir ülkedir ve yükseköğretime yerleşme talebinde bulunanların ancak üçte biri üniversiteye gidebilmektedir. Bunun sonucu olarak Anadolu Üniversitesi Açıköğretim Fakültesi ve 2010 yılıyla birlikte İstanbul Üniversitesi Açık ve Uzaktan Eğitim Fakültesi ve Atatürk Üniversitesi Açıköğretim Fakültesi geri kalan talebin karşılanmasında önemli role sahiptirler.

Çağiltay'a göre (2002: 1) Anadolu Üniversitesi Açıköğretim Fakültesi, İngiltere'deki Açık Üniversite ile benzer yapıya sahip olmasına rağmen kalite olarak onun kadar iyi olduğu söylenemez. Açık Üniversite İngiltere'deki en iyi 10 üniversiteden biriyken Açıköğretim Fakültesi daha ziyade çoğunlukla örgün bir programa yerleşememiş kişilerin son umudu konumunda yer almıştır. Buna ek olarak, Açıköğretim Fakültesi'nin bir uzaktan öğretim alternatifi olarak değil, bundan farklı olarak bir "uzaktan merkezi sınav sistemi" olduğu söylenebilir. Yerel kurslar ile çıkması olası sınav sorularının çözümüne ilişkin hazırlık alan fakülte öğrencileri, Açıköğretim Fakültesi'nin evrensel uzaktan öğretim algısından farklı bir durumda olduğunun kanıtı niteliğindedir.

İşman'a göre (1997: 127) ise Açıköğretim Fakültesi, Türk yükseköğretiminde önemli bir yere sahip olmasına rağmen çağın gereklerine yeterli düzeyde ayak uyduramamıştır. AÖF mezunlarının özellikle özel sektörde istihdamı henüz istenen seviyede değildir, AÖF mezunu bir bireyin ön yargı ile karşılaşmaması pek olası değildir. Bu da AÖF'ün eğitim kalitesinin yeterli düzeyde olmadığı algısından kaynaklanmaktadır. Türkiye'de 2 yıllık ön lisans ve 4 yıllık lisans eğitiminde, açıköğretim ile örgün öğretim öğrencileri arasında üniversiteye giriş puanları açısından ciddi bir uçurum vardır. Ancak mezuniyet durumunda örgün öğretim ile açıköğretim mezunları eşit sayılmaktadırlar. Yüksek puanlar ile üniversite girip eğitim almış kişiler açısından bu durum zihinleri meşgul etmektedir. Ancak mezunlar eşit statüde olsalar bile örgün öğretim mezunları açıköğretim mezunlarına göre avantajlı konumda bulunmaktadır. Bu durum da açıköğretim mezunları açısından sorun oluşturmaktadır. Başlangıçtaki puan eşitsizliği ile mezuniyet sonrasında

diploma eşitsizliği, eğitim politikaları bağlamında eğitim bilimcilerince ayrıca değerlendirilmesi gereken husustur.

Anadolu Üniversitesi Açıköğretim Fakültesi 2010 yılına kadar açıköğretim konusunda tekel nitelikte olmuştur. 2010 yılı itibariyle İstanbul Üniversitesi Açık ve Uzaktan Eğitim Fakültesi ile Atatürk Üniversitesi Açıköğretim Fakültesi kurulmuştur. Atatürk Üniversitesi Açıköğretim Fakültesi 2015 yılı itibariyle dört lisans, 15 ön lisans ve bir lisans tamamlama programı olmak üzere toplam 20 program yürütmektedir (ATA-AÖF, 2015). İstanbul Üniversitesi Açık ve Uzaktan Eğitim Fakültesi ise altı lisans ve yedi ön lisans programını açıköğretim olarak yürütmektedir (AUZEF, 2015).

Türkiye'deki uzaktan öğretim uygulamalarına bir başka örnek olarak, Fırat Üniversitesi'nin 1992 yılında kurmuş olduğu ve kuruluş gününden beri aralıksız olarak yayın hayatına devam eden Fırat RTV adlı kanalın, bilgisayar üzerinden sertifika eğitimleri vermesi gösterilebilir (Daş ve Varol, 2001: 5-6).

Uzaktan öğretimin yükseköğretim boyutunun yanında lise ve ilköğretim boyutu da bulunmaktadır. 1992 yılında Film, Radyo ve Televizyon Eğitim Başkanlığı bünyesinde, uzaktan öğretim teknolojilerine dayalı olarak lise eğitimi vermek üzere Açıköğretim Lisesi kurulmuştur. Açıköğretim Lisesi daha sonra 1998 tarihli 4359 sayılı kanun ile Eğitim Teknolojileri Genel Müdürlüğü'ne bağlanmıştır. Açıköğretim Lisesi, örgün lise eğitimi ile aynı olmakla birlikte günümüz itibariyle de uzaktan öğretime dayalı olarak lise eğitimi vermeye devam etmektedir (Gülbahar, 2009: 34).

Uzaktan öğretime dayalı olarak eğitim ve öğretim yapan bir başka yapılanma ise Açık İlköğretim Okuludur. Milli Eğitim Bakanlığı'nın 1997 tarih ve 1651 sayılı onayı ile tıpkı Açıköğretim Lisesi gibi Film, Radyo ve Televizyonla Eğitim Başkanlığı'na bağlı olarak kurulmuş ve daha sonra Eğitim Teknolojileri Genel Müdürlüğü'ne bağlanmıştır. Bu programda amaç, yaş itibariyle örgün ilköğretim okuması mümkün olmayan yetişkinlere tamamıyla uzaktan öğretime dayalı olarak,

örgün ilköğretime paralel müfredatta ilköğretim eğitimi vermektir (Gülbahar, 2009: 34-35).

2.2.İnternet Tabanlı Uzaktan Öğretim

2.2.1. İnternet Tabanlı Uzaktan Öğretimin Tanımı

Alanyazında geçen internet tabanlı uzaktan öğretim, e-öğrenme, webe dayalı öğrenme, web tabanlı öğrenme gibi farklı kavramlar ve tanımlamaların tümü bu çalışmada ‘internet tabanlı uzaktan öğretim’ kavramıyla ifade edilmektedir.

İnternete dayalı uzaktan öğretim, internet altyapısının kullanıldığı tüm eğitim modellerini kapsamaktadır. Bunlar, internet ağını kullanan tele-konferans görüşmeleri, geleneksel postanın yerini alan elektronik postalar, basılı materyallerin yerini almaya başlayan ve alternatif görevi gören elektronik kaynaklar internet tabanlı uzaktan öğretimin kullanılmış modelleridir (Al ve Madran, 2004: 263).

Eğitime teknolojinin girmesi ve uzaktan öğretim tekniklerinin gelişme göstermesi, yükseköğretim kurumlarına bu alanda her an yeni yatırımlar yapma güdüsü kazandırmıştır. Yeni iletişim ve etkileşim teknolojilerinin kullanımı sınırlılıkları azaltmakta ve nispeten daha az zorluk içermektedir; örgün olarak ve ilk elden bilgiye erişme azalmakta ve bu gelişmeler ışığında eksikler daha rahat ve kolay giderilebilmektedir (Güven, 2002: 99).

Teknolojinin eğitim ve öğretim alanına sunduğu en önemli iki değer bilgisayar ve internettir. Bilgisayar ve internet dünyaya yayılmış ve mesafe kavramını bir sorun olmaktan çıkarmıştır (Tuncer ve Taşpınar, 2008: 134-141). Karasar’a göre internet (2004: 120), netlerin neti, ağların ağı ya da tüm dünyadan yüzbinlerce bilgisayar ağının, bilgiye erişilmesi amacı ile birbirlerine bağlanmalarından oluşan bir ağıdır. İnternet, dünyanın hemen her ülkesinden sayısı yüzbinleri aşan özel ve resmi kuruluş ile milyonlarca bilgisayarın birbirine bağlanmasını sağlar. İnternetin geçmişi 1970’li yıllara dayanmaktadır, internet

teknolojisi ABD Savunma Bakanlığı'nın geliştirdiği haberleşme sistemine dayanmaktadır (Varol ve Alkan, 1998: 535). Yani bilgisayarları, ağları birbirine bağlamasıyla internet, farklı kullanıcılar arasında etkileşim sağlamaktadır. Eğer farklı kullanıcılar arasında etkileşim var ise gerekli teknik altyapı sağlanmak suretiyle kullanıcılar arasında eğitim de yürütülebilir.

Bazı akademik çalışmalara göre internet tabanlı uzaktan öğretim; web tabanlı eğitim, ileri dağıtılmış eğitim ve e-öğrenme (elektronik öğrenme) ile aynı anlama gelmektedir (Khan, 2001 aktaran Forman, Nyatanga ve Rich, 2002: 77; Wentling ve arkadaşları, 2000: 4). Ayrıca teknoloji temelli eğitim ve bilgisayar temelli eğitim gibi kavramlar da geçtiği kaynaklara göre internet tabanlı uzaktan öğretimi ifade edebilmektedir (İtmazi, t.y.: 1; Paulsen, 2002: 1). Rosenberg'e göre (2001: 29) internet tabanlı uzaktan öğretim, uzaktan öğretimin bir formudur. İnternet tabanlı uzaktan öğretim hangi kavramla ifade edilirse edilsin, önemli olan nokta öğretimin bilgisayar ve internet vasıtasıyla yürütülmesidir. Ayrıca aklımıza gelmesi gereken önemli bir özellik de internet tabanlı uzaktan öğretimde öğrenci ve öğretici arasında çift yönlü bir etkileşim olduğudur (Barr ve Miller, 2013: 3).

İnternet tabanlı uzaktan öğretim, ağ ve iletişim teknolojisinin öğrenme ve öğretmede kullanılması olarak tanımlanabilir (Naidu, 2006: 1). Odabaş (2003: 24) ise internet tabanlı uzaktan öğretimi, "gelişmiş teknolojik gereçlerle birbirinden uzak öğrenciler ve eğitim kadrosunun etkileşimli olarak veri alış-verişinde bulunması" şeklinde tanımlamaktadır. Bir başka tanıma göre internet tabanlı uzaktan öğretim, internet vasıtası ile yürütülen öğrenme ve öğretme sürecidir (Robinson ve Ikeda, 2002: 133). Eryol'a göre (2009: 8) ise internet tabanlı uzaktan öğretim, "öğrencilerin nerede ve ne zaman eğitime ihtiyaç duyarlarsa ulaşabilmeleri amacıyla, bilgisayar ve internet teknolojilerinin kullanılmasına" denir.

Uzaktan öğretim programları ile uzaktan öğretim yoluyla verilmesi uygun görülen dersler, ağ üzerinden eşzamanlı olarak çevrimiçi teknolojilerle verilir. Derslerin yürütülmesinde kitap, radyo, televizyon, ses ve görüntü diskleri (CD/DVD)

vb. çevrimdışı teknolojilerden de yararlanılabilir. Öğretim, yüz yüze ders ve uygulamalarla da desteklenebilir (YÖK, 2013: 2).

İnternete dayalı öğrenmenin bir diğer temel teknik koşulu kuşkusuz bilgisayardır. İnternet teknolojisinin kullanımı bilgisayar teknolojisine bağlıdır. Günümüzün olmazsa olmazlarının başında gelen internet ve bilgisayar teknolojileri, üretim arzının artmasına bağlı olarak neredeyse herkesin erişebileceği bir konuma gelmiştir. Herkesin erişebileceği ya da erişmeye müsait olduğu bir platform, eğitim amaçlı kullanıma da uygun görülebilir.

İnternete dayalı öğrenmeyi, uzaktan öğretimin tanımına paralel olarak tanımlamak mümkündür. Farklı mekânlardaki öğrenci, öğretici ve öğretim materyallerinin iletişim teknolojileri vasıtası ile bir araya getirilmesine uzaktan öğretim (Gülbahar, 2009: 2), bu faaliyetlerin internet ve bilgisayar temelli olarak yürütülmesine ise internete dayalı uzaktan öğretim denebilir.

Farklı öğretim teknolojilerinin öğretme sürecine katılması ile zamandan ve mekândan bağımsız olarak, farklı bilgi ve iletişim teknolojilerinin kullanımına dayanan eğitim internet tabanlı uzaktan öğretimi ifade eder (Yamamoto, Demiray ve Kesim, 2010 aktaran Bilgiç, Doğan ve Seferoğlu, 2011: 82).

2.2.2. İnternet Tabanlı Uzaktan Öğretimin Önemi ve Özellikleri

Uzaktan öğretim yoluyla geleneksel öğretime nazaran çok daha geniş kitlelere ulaşılabilir. Geleneksel yüz yüze öğretimde olduğu gibi belirli kapasitedeki bir sınıf ortamının yerine, teknolojiye dayalı olarak internetin geniş kapasiteli ortamında istenilen sayıda kişiye ulaşılabilir (Altıparmak, Kurt ve Kapıdere, 2011: 321). Geçmiş dönemlerde uzaktan öğretimde kullanılan basılı materyaller, radyo & televizyon, video ve ses kayıtları gibi öğretim materyalleri, internet ile birleştiğinde oldukça zengin hale gelmiştir (Telli Yamamoto, Demiray ve Kesim: 2011: 8).

İnternet tabanlı uzaktan öğretim iki şekilde yürütülmektedir (İtmazi, t.y.; 4; Srivastava ve Agarwal, 2013: 803). Öğrenci ve öğreticinin internet üzerinden aynı anda derste bulunması ve dersin canlı şekilde yapılması eşzamanlı öğrenmeyi ifade eder. Eşzamanlı öğrenmede öğrenci-öğretici ve öğrenci-öğrenci etkileşimi vardır. Ders esnasında öğretici öğrencileri test etmek amacıyla sorular sorabilir veya anlık tepkilerini ölçebilir. Öğrenci ve öğreticinin aynı anda internet yoluyla derste olmadığı, öğrencinin istediği zaman ve mekânda kaydedilmiş dersi seyredildiği, etkileşimsiz öğrenme biçimi eşzamanlı olmayan öğrenmeyi tarif etmektedir. Eşzamanlı olmayan öğrenmede öğrenci tek başındır ve diğer öğrenciler ve öğretici ile etkileşimi yoktur (Srivastava ve Agarwal, 2013: 803).

İnternet tabanlı uzaktan öğretimin başarıya ulaşabilmesi için öğreticiyi ilgilendiren sorumluluklar vardır. Öğreticilerin bilgisayar ve internet teknolojisini kullanma düzeyleri ile öğrenci ile elektronik ortamda yazışmaya dayalı olarak kuracakları iletişim becerileri internet tabanlı uzaktan öğretimde önemli bir husustur (Düzakın ve Yalçınkaya, 2008: 226).

İnternet tabanlı uzaktan öğretim sayesinde öğrenciler, buldukları yerden ayrılmadan, eğitim aldıkları üniversitenin sınırları içerisinde olmaya gerek duymadan sadece internet bağlantısı olan bir bilgisayar yardımı ile eğitim alabilmektedirler (Toker Gökçe, 2008: 8). Özellikle, çalışmak zorunda olan ve maddi durumu nedeniyle okula gidemeyen, kültürel baskılarla okuldan uzaklaştırılan veya gönderilmeyen, çalışan ama eğitim almak isteyen yani kısaca sosyo-ekonomik açıdan sıkıntı yaşayan kişilerin sayısının giderek arttığı günümüz dünyasında, internet ve bilgisayar kullanımı da bu kadar yaygın ve erişilebilir iken internet tabanlı uzaktan öğretim hem eğitim almak isteyen hem de eğitim veren kişiler nezdinde çok önemli bir role sahip olmuştur.

Bakıldığı zaman, internet tabanlı uzaktan öğretim günümüzde hayli önemli bir konuma gelmiş bulunmaktadır. Öğrencilerin yanı sıra eğitim kurumları da internete dayalı uzaktan öğretim programları sunmaya isteklidirler. Örneğin 2008 yılı itibarıyla yapılan bir araştırmaya göre Amerika Birleşik Devletleri'nde yürütülen 18

milyon dersin dörtte biri internet tabanlı olarak yürütülmektedir; bu derslerin bir kısmı ön lisans, bir kısmı lisans ve bir kısmı da lisansüstü seviyede yürütülen derslerdir (Öztürk, 2010: 130).

İnternet tabanlı uzaktan öğretim, genel olarak geleneksel öğretime rakip olarak görülmektedir; oysa internet tabanlı uzaktan öğretim geleneksel öğretimin kalitesini artıran bir özellik taşımaktadır (Düzakın ve Yalçınkaya, 2008: 240).

2.2.3. İnternet Tabanlı Uzaktan Öğretimin Avantaj ve Dezavantajları

Birçok akademik çalışma internet tabanlı uzaktan öğretimin çeşitli avantaj ve dezavantajlara sahip olduğunu ifade etmektedir. Avantajlarından ilki olarak internet tabanlı uzaktan öğretimin geleneksel öğretime nazaran genellikle daha az masraflı oluşu gösterilebilir; öğrenci açısından internet ve bilgisayar bağlantısı dışında ek bir maliyet gerektirmemektedir (Rosenberg, 2001: 30). Ayrıca kurumsal açıdan insan kaynağı, fiziksel mekân kaynağı ve enerji masraflarının azalması avantaj sağlamaktadır. Cantoni ve arkadaşlarına göre (2004: 336) ikinci avantaj geleneksel öğretime göre daha hızlı oluşudur; öğrenciler dijital materyaller sayesinde zaten bildikleri şeyleri tekrar dinlemek, okumak vs. zorunda değildirler. Dolayısıyla istedikleri konuyu istedikleri şekilde gözden geçirebilirler. Bu da kendi öğrenme düzeylerine göre zaman harcama özgürlüğü sağlamaktadır. Üçüncü avantaj istikrarlı ders materyali içeriğidir; geleneksel öğretimdeki gibi her öğreticinin farklı içerik ve materyal kullanması söz konusu değildir. Dördüncü avantaj zaman ve mekân özgürlüğüdür; uzaktan öğretimin genel prensibi internet tabanlı uzaktan öğretimde de geçerlilik kazanmaktadır, isteyen herkes istediği zaman istediği yerden eğitim alabilir (Rosenberg, 2001: 30; Cantoni, Cellario ve Porta, 2004: 336). Beşinci avantaj ders materyallerinin güncelliğidir, hâlihazırda dijital olarak sistemlerde depolanan ders materyalleri istenilen değişiklikleri istenilen zamanda yapmaya elverişlidir. Geleneksel yüz yüze öğretimde temel kaynak olarak kullanılan kitapların güncellenmesi ancak belli aralıklarla gerçekleştiğinden sağlıklı öğrenme gerçekleşmeyebilir (Cantoni, Cellario ve Porta, 2004: 336). Altıncı avantaj olarak geleneksel yüz yüze öğretimde büyük zorluklar yaşatan kalabalık öğrenci mevcudunun internet tabanlı uzaktan

öğretimde bir sorun olmaktan çıkması gösterilebilir. Yani kısaca internet tabanlı uzaktan öğretim ile büyük öğrenci gruplarına sorunsuzca eğitim verilebilir. Rosenberg (2001: 31) bu avantajı “ölçeklenebilirlik” olarak kavramlaştırmaktadır.

Geleneksel öğretimde kullanılan teknoloji nispeten hantal ve sabit konumdayken, internet tabanlı uzaktan öğretimde kurulan iletişim kablosuzdur ve kişiler eğitim esnasında hareket özgürlüğü yaşamaktadırlar. Yine geleneksel öğretimde 2000’li yıllarda eğitimde teknoloji kullanımı adına tepegöz, projektör, video vb. gibi materyaller kullanılırken, internet tabanlı eğitimin başlaması ve yayılması ile birlikte artık WWW (World Wide Web) ortamında hızlı, etkin ve iletişimden hiç kopmadan sürekli olarak eğitim alınmasına olanak sağlamıştır (Çetiner, Gencel ve Erten, 1999: 5). 1992 yılında ortaya çıkan WWW iletişim ağı sayesinde internet üzerinden bilgi paylaşımı daha kolay ve hızlı hale gelmiş ve eğitim-öğretimin alışlagelmiş kalıplarından çıkmasını ve yeni fikirler ortaya atılmasını sağlamıştır (Öztürk, 2010: 127).

Geleneksel yüz yüze öğretimde kaçırılan ders ve konuların telafisi zor iken internet tabanlı uzaktan öğretimde işlenen derslerin eşzamansız olarak takip edilebilmesi öğrenci açısından oldukça önemlidir. Yine zaman ve mekân açısından nispeten serbestlik yaratan internet tabanlı uzaktan öğretim, eğitim kurumuna ulaşmada kaybedilen zamanı da en aza indirerek öğrencinin ders dışı hayatının daha rahat geçmesini sağlayabilir (Köksoy, 2004: 4).

Sıralanan avantajlardan farklı olarak, kişiye özel materyal oluşturabilme yönüyle internet tabanlı uzaktan öğretim, geleneksel örgün öğretimin standartlaştırılmış ders materyalleri ve tekdüzeliğinden oldukça uzaklaşmaktadır. İnternet tabanlı uzaktan öğretim, öğrenciye fayda sağladığı gibi öğreticiye de kolaylık sağlamaktadır. Mekân rahatlığından öğrenci gibi faydalanmasının yanında, her bir öğrenciye tek tek ulaşabilmesi ve kişiselleştirilebilir ders materyalleri sayesinde her bir öğrencinin öğrenmesini sağlayabilmektedir. Son olarak, mekâna bağımlılığın neredeyse olmamasının doğal bir sonucu olarak, internet tabanlı uzaktan öğretim çok geniş coğrafi alanlara erişebilmektedir (Aslan, 2006: 127-128). Örneğin,

İngiltere’de bulunan ve günümüzde klasik açıköğretim yapılanmasının dışına çıkarak, internet tabanlı olarak öğretim veren Açık Üniversite’nin neredeyse her kıtadan binlerce öğrencisi bulunmaktadır. En önemli avantajları tek cümleyle ifade etmek gerekirse; öğrenciler, istedikleri yerden (mesafeden bağımsızlık), bir bilgisayar ve internet bağlantısı yardımıyla (araçtan bağımsız), istedikleri zaman (zamandan bağımsız) öğretim programına dâhil olabilirler, olmadıkları takdirde de ilgili dersi eşzamansız takip ederek telafi edebilirler (Altıparmak, Kurt ve Kapıdere, 2011: 321).

Bu avantajlara ek olarak, derste hata yapma korkusu nedeniyle pasif duruma düşen, kaliteli öğrenme düzeyine erişemeyen kişiler için iyi bir alternatif olabilir. Ayrıca iş yaşamı nedeniyle eğitim almak isteyip de alamayanlar için internet tabanlı uzaktan öğretim kurtarıcı bir rol üstlenmektedir. Bunun yanında kaliteli eğitim alamayan, şehre uzak konumda bulunan kişilere fırsat eşitliği bağlamında bakıldığında eğitim olanağı sağlamaktadır (Odabaş, 2003: 29).

Tüm bu farklı avantajlarının yanında internet tabanlı uzaktan öğretim bazı dezavantajlara da sahiptir. İlk dezavantaj olarak, internet tabanlı uzaktan öğretim sistem ve materyallerinin geliştirilmesinin nispeten daha masraflı oluşu gösterilebilir; oysa geleneksel öğretimde temel ders materyali kitap olduğundan eğitim masrafı dışında materyal geliştirme masrafı söz konusu olmamaktadır. İkinci dezavantaj, geleneksel öğretimin aksine internet tabanlı uzaktan öğretimde yüz yüze temas ve sosyal etkileşim olmamasıdır. Çok çeşitli ders ve materyal içeriğine rağmen elektronik yazışmaya dayalı bir ilişki olması öğrenci-öğretici ve öğretici-öğrenci arasında iletişim sorunları yaşanmasına neden olabilir. Bunların yanında üçüncü dezavantaj olarak öğrenciye büyük sorumluluk yüklemesi gösterilebilir. Geleneksel öğretimde, eğitim çoğunlukla öğretici merkezli yürütüldüğünden internet tabanlı uzaktan öğretim tam tersi bir metot uygulamaktadır. Dolayısıyla öğrencinin ileri düzeyde bir öz disiplin ve sorumluluk sahibi olması gerekmektedir (Cantoni, Cellario ve Porta, 2004: 136-137). Ayrıca internet bant genişliği ile ilgili sıkıntılar, düşük internet hızından kaynaklanan ses ve görüntü senkronizasyon problemi gibi teknik problemler ile öğrencinin kendini yalnız hissetmesi ve istediği zaman öğretici ile

iletişim kuramaması ihtimali internet tabanlı uzaktan öğretimin sakıncaları arasında gösterilebilir (Itmazi, t.y.: 3). Ayrıca yüz yüze etkileşim olmayışı, öğrencinin yalnızlığı ve sosyalleşmeye imkan vermemesi yönüyle de bazı motivasyon sorunları yaşanabilir (Barr ve Miller, 2013: 8).

İleri teknolojinin eğitimde kullanılması iyi yönlerinin yanında bazı olumsuzluklar da taşımaktadır. Güven'e göre (2002: 99) her öğrencinin teknolojik araç-gereçlere sahip olmaması, ilgili eğitim kurumunun da bu konuda destek sağlamaması belli bir maliyet ortaya çıkarmaktadır. Bu maliyet de öğrencinin özellikle bilgisayar ve internet teknolojisine ihtiyacının sonucu olarak internet tabanlı uzaktan öğretime sıcak bakamaması sonucunu doğurabilmektedir. Ama buna karşılık olarak, ekonomik yetersizlikler, üniversite eğitim harçları, konaklama ve sosyal hayat pahalılığı gibi yükler öğrencinin bütçesini zorlamaktadır. Keza sınıf mevcudunun çok kalabalık oluşu, verimsiz ve tekdüze dersler gibi faktörler de öğrencinin farklı arayışlara girmesine neden olmaktadır (Güven, 2002: 99). Dolayısıyla internet tabanlı uzaktan öğretim, bazı masrafları yanında getirmesine rağmen geleneksel öğretimin yetersizlikleri ve masrafı göz önüne alındığında iyi bir alternatiftir.

İnternet tabanlı uzaktan öğretim, avantajlarının yanında bazı sakıncalara da sahiptir. Odabaş (2003: 31), internet tabanlı uzaktan öğretimin bazı sorunlarını şöyle sıralamaktadır:

- Öğrenci ve öğretici nezdinde bilgisayar ve internet kullanım hâkimiyetinin yeterli düzeyde olmayabilir. Özellikle klasik tek tip ders materyali kullanmaya alışık öğrencilerin internet tabanlı uzaktan öğretime uygun ders materyali hazırlama süreçleri sıkıntılı olabilir.
- Bilgisayar teknolojisinde sorun olmamasına rağmen günümüz internet altyapısının henüz tam randımanlı olarak kullanımda değildir. Bu da sorunsuz istikrarlı ders yapmayı zorlaştırmaktadır.

- Öğretici merkezli ve tek tip öğretim materyaline alışmış kişiler, dijital etkileşim ve öğrenci merkezli eğitime karşı yabancı olabilirler. Dolayısıyla bu süreç kaliteli öğrenmeyi engelleyebilir.
- Özellikle öğrenci tarafında yaşanabilecek teknik sorunlara anında müdahale edilmesi zor olacağından öğrencinin bilgiyi etkin öğrenmesi sekteye uğrayabilir.
- Geleneksel örgün öğretimdekinden farklı olarak, internet tabanlı uzaktan öğretim maliyetini çıkarabilmek için oldukça fazla öğrenciye gerek duymaktadır. Çok öğrenci sistemin maliyetini karşılayacak ve düşürecektir.

2.2.4. İnternet Tabanlı Uzaktan Öğretimin Tarihçesi

2.2.4.1. Dünyada İnternet Tabanlı Uzaktan Öğretim Uygulamaları

Uzaktan öğretimin tarihi başlığı altında anlatıldığı üzere, uzaktan öğretimi beş kuşakta toplamak mümkündür. Bunlardan günümüzde yaygın olarak kullanımda bulunanı çift taraflı iletişime dayalı sistemdir. Çift taraflı iletişim ilk kez tele-konferans yoluyla sağlanmış, öğrenci ile öğretici arasında uzaktan öğretim yolu ile dolaylı da olsa bir bağ kurulmuştu. İnternet ve web çağı da diyebileceğimiz günümüzde eğitim, tele-konferansın başlatmış olduğu çift taraflı iletişim artık internet tabanlı uzaktan öğretime dayalı olarak yürütülmektedir (Gülbahar, 2009: 27-28).

İnternete dayalı öğrenme veya internet tabanlı uzaktan öğretim, uzaktan öğretim prensipleri çerçevesinde, uzaktan öğretimin teknolojiye dayalı gelişiminin bir sonucu olarak ortaya çıkmış, günümüz itibariyle de pek çok ülkede yaygın şekilde uygulanmaya başlamıştır.

Eğitimde bilgisayar kullanımı 60'lı yılların başlarına dayandırılabilir; Stanford Üniversitesi psikoloji profesörleri Patrick Suppes ve Richard Atkinson matematik ve okumayı öğretme amaçlı olarak bilgisayar kullanmışlardır. 90'lı

yıllarda World Wide Web'in doğuşu ve gelişimine kadar uygulanan bilgisayar temelli öğretim, internet tabanlı uzaktan öğretimin kökleri sayılabilir (Srivastava ve Agarwal, 2013: 797).

Uzaktan öğretimin tarihsel gelişimine paralel olarak, internet tabanlı uzaktan öğretim de ilk olarak gelişmiş batı devletlerinde vücut bulmuş ve daha sonra diğer ülkelere de yayılmıştır. Varol ve Alkan'ın belirttiği gibi (1998: 535) internet teknolojisi Amerikan savunma sisteminin bir parçası olarak doğmuştur. İnternetin doğduğu yer olan Amerika Birleşik Devletleri, internet tabanlı uzaktan öğretimde de önemli bir konuma sahiptir. Amerika Birleşik Devletleri'nde 1990'lı yılların başında yaklaşık 137 milyon kişisel bilgisayar bulunmaktaydı. Dolayısıyla Amerika Birleşik Devletlerinin internet tabanlı uzaktan öğretimin gelişmesinde öncü olduğu söylenebilir (Moore ve Kearsley, 1996: 33). 2000'li yılların başında internet tabanlı uzaktan öğretimin en sık kullanıldığı alanlar bilgisayar/iletişim teknolojileri, işletme, mühendislik ve fen bilimleri gibi alanlardır. Bu alanların ileri düzeyde gelişme gösterdiği ABD, İngiltere ve Avustralya gibi ülkeler, haliyle internet tabanlı uzaktan öğretimde de gelişmiş durumdaydılar. Somut verilere değinmek gerekirse, 2000'li yılların başında ABD'deki Phoenix Üniversitesi'nde 40 bin, Maryland Üniversitesi'nde ise 15 bin adet öğrenci internete dayalı olarak eğitim almaktaydı (İşler, 2000: 103).

İnternet tabanlı uzaktan öğretimin ilk yıllarında elektronik posta ve kısıtlı paylaşım yapılabilen web sayfaları kullanılmaktaydı. Daha sonra kaliteyi ve talebi artırmak üzere çeşitli yazılımlar geliştirilmiş, bunun sonucu olarak da sözlü, yazılı ve görüntülü materyaller kullanılabilir hale gelmiş ve ders materyalleri bağlamında özgürlük sağlanmıştır. Ders materyallerindeki artışın yanı sıra, internet tabanlı uzaktan öğretimi kullanmak da oldukça basit bir hale gelmişti, bu sistemi kullanmak isteyenlerin yalnızca orta kalitede bilgisayar ve internet erişimine sahip olması yeterliydi (Öztürk, 2010: 128).

İnternet tabanlı uzaktan öğretim, ilk uygulama yıllarındaki gözlemlere göre başarılı olarak kabul edilmezken yapılan düzenlemeler, kurumsallaşma ve diğer

gelişmeler sayesinde günümüz itibariyle başarılı bir sistem olarak görülmektedir (Odabaş, 2003: 34-35).

2.2.4.2. Türkiye’de İnternet Tabanlı Uzaktan Öğretim Uygulamaları

Yurtdışındaki gelişimin doğal bir sonucu olarak Türkiye’de de gerek devlet gerek de özel eğitim kurumları nezdinde internet tabanlı uzaktan öğretim yoğunluk kazanmaya başlamıştır (Çağiltay, 2002: 1)

Teknolojiye dayalı uzaktan öğretim dünyanın çoğu yerinde olduğu gibi Türk eğitim sisteminde de kendine yer bulmuştur. Ülkemizde teknolojiye dayalı uzaktan öğretim uygulamaları yürüten üniversitelerin çoğu devlet üniversiteleridir (Engin, 2013: 5-17).

Anadolu Üniversitesi Açıköğretim Fakültesi, günümüz itibariyle, öğrencilerine çevrimiçi destek materyalleri sağlamasına bağlı olarak en geniş internet tabanlı öğretim sistemi olarak gösterilebilir (Telli Yamamoto & Aydın, 2010: 973).

Türkiye’de üniversiteler düzeyinde yürütülen uzaktan öğretim, YÖK Milli Enformatik Komitesi tarafından hazırlanan İletişim ve Bilgi Teknolojilerine Dayalı Uzaktan Yükseköğretim yönetmeliği ile belli kurallara bağlanarak yönetilmek istenmiştir (Odabaş, 2003: 26). 1999 yılı itibariyle ülkemizde; YÖK kararı çerçevesinde, Enformatik Milli Komitesi (EMK) kurulmuş ve bu komite, 2000 yılı itibariyle “Bilişim Eğitimi ve Bilgi ve İletişim Teknolojilerine Dayalı Uzaktan Eğitim” konularında çalışmalara başlamıştır (Gülbahar, 2009: 32).

İnternet tabanlı uzaktan öğretim başlangıcı olarak ODTÜ’nün 1996 yılında hayata geçirdiği IDE_A gösterilebilir (Düzakın ve Yalçınkaya, 2008: 230). ODTÜ’nün başlattığı internet tabanlı eğitim zamanla diğer üniversitelere ilham olmuş ve internete dayalı öğretim Türkiye’de yayılmaya başlamıştır. Yine Sakarya Üniversitesi de internet tabanlı uzaktan öğretimin gelişiminde öncü olarak kabul edilebilir. Sakarya Üniversitesi, 1997 yılı itibariyle internet tabanlı uzaktan öğretim

konusunda araştırmalara başlamış, Temmuz 2000 itibariyle ‘‘Uzaktan Eğitim Projesi’’ adındaki çalışmayı başlatmış (allı, Bayam ve Karacadağ, 2002: 3-4) ve 2005 yılı bahar dönemi itibariyle internet tabanlı uzaktan öğretime dayalı yüksek lisans programı açmıştır (Nişancı, 2005: 63). Yine alanda öncü sayılabilecek universitelerden biri de 2001 yılından bu yana internet tabanlı uzaktan ğretim veren Ahmet Yesevi Universitesidir (Gülbahar, 2009: 35). Yine 2000’li yıllara baktığımızda ODTÜ tarafından çok sayıda internet tabanlı uzaktan öğretime dayalı program, ders ve sertifika programı düzenlendiği görülür (allı, Bayam ve Karacadağ, 2002: 3-4).

Öncü kabul edilen universitelerin yanında, günümüzde, internet tabanlı uzaktan ğretimin Türkiye Cumhuriyeti’nin devlet universiteleri ile özel universitelerde yaygınlık kazandığını, her geçen gün yeni bir universitenin internet tabanlı uzaktan öğretime başladığını görebiliriz. Son yıllarda özellikle devlet politikası sonucu her ile universite kurulması çabasına paralel olarak, yeni kurulan pek çok universite internet tabanlı uzaktan öğretime ilgi göstermektedir.

Türkiye gelişmekte olan bir ulke olmasına bağlı olarak, bilgisayar ve internet teknolojisi konusunda refah gelişimine paralel bir seyirde gelişme göstermektedir. Gelişmiş ulkelerde yüksek refahın yanında ileri teknoloji de gelişmiş, özellikle bilgisayarın ve internetin kullanımı çeşitli alanlara yayılmıştır. Eğitimde bilgisayar ve internetin kullanımı da anlatıldığı uzere gelişmiş ulkelerde başlamıştır. Daha sonra diğer ulkelerde de yayılmaya başlayan internet ve bilgisayar teknolojisine dayalı eğitim ğretim uygulamaları Türkiye’de de bir süre sonra vücut bulmaya başlamıştır.

İnternet tabanlı uzaktan ğretim Türkiye Cumhuriyeti Onuncu Beş Yıllık Kalkınma Planında da yer almıştır. 2014-2018 yılları arasında yürürlükte olacak olan planın 923. hedef maddesi, ‘‘Bilgi ve iletişim teknolojilerinin, özellikle duşuk gelirli ve coğrafı açıdan dezavantajlı bölgelerin kalkınmasında etkili şekilde kullanılmasını sağlamak uzere altyapı geliştirilecektir. Beşeri sermayenin geliştirilmesi amacıyla uzaktan ğretim programları ve e-ogrenme desteklenecektir.’’ ifadesi yer almaktadır (Türkiye Cumhuriyeti Kalkınma Bakanlığı, 2013: 124). Bu ifadeden de anlaşılacağı

üzere, Türkiye Cumhuriyeti devleti dezavantajlı guruplara örgün öğretim ile ulaştıramadığı eğitimi internet tabanlı uzaktan öğretim yoluyla sunmayı planlamaktadır. Yani internet tabanlı uzaktan öğretim söz konusu dönem için devlet politikasıdır. Üniversitelerin böylesi bir plan karşısında internet tabanlı uzaktan öğretime geçerek program açmaları veya halihazırda internet tabanlı uzaktan öğretim yürütüyorlarsa da program sayıları ve içeriklerini geliştirmeleri şüphesiz yararlarına olacaktır.

2.3.İnternet Tabanlı Uzaktan Öğretimin İdari Durumu

2.3.1. Dünyada İdari Yapılanma Modelleri

İnternet tabanlı uzaktan öğretim, günümüzde pek çok özel ve kamu üniversiteleri tarafından tercih edilen bir öğretim yöntemi olmakla birlikte, her ülkede farklı idari yapılanma gösteren ve incelemeye değer bir yönetim faaliyetidir. Her ülke, ulusal yükseköğretim kanunları çerçevesinde üniversite yapılanmaları oluşturmuş, bu üniversitelerin bir kısmı da yine ulusal yükseköğretim kuralları çerçevesinde kendi uzaktan öğretim yapılanmasını oluşturmuştur. Bu yapılanmalar tek tip olabileceği gibi, üniversitelerin özerklik durumuna bağlı olarak farklı işlevsel ve karakteristik bir seyir de gösterebilir. Özellikle batı üniversiteleri incelendiğinde, yükseköğretimin tek tipleştirilmediği ve üniversitelerin nispeten özerk yapıda olduğu görülebilir.

Çeşitli üniversitelerin web sayfalarını incelediğimizde karşımıza çeşitli yapılanma örnekleri çıkmaktadır. Bu yapılanmalar; uzaktan eğitim fakültesi, uzaktan eğitim enstitüsü, uzaktan eğitim yüksekokulu, uzaktan eğitim üniversitesi ve uzaktan eğitim merkezi şeklinde karşımıza çıkmaktadır. Ayrıca bazı üniversiteler bir idari yapılanmaya gitmeksizin uzaktan öğretim yapmaktadır. Örgün öğretimi destekleyici yapılar ile uzaktan öğretimin bazı birimler altında yürütüldüğü durumlar mevcuttur. Aşağıda söz konusu idari yapılanmalar ve yapılanma dışındaki örnekler sıralanmıştır.

Amerika Birleşik Devletleri'nde bulunan Harvard Üniversitesi; sadece uzaktan öğretime dayalı programlar yürütmektense, bazı örgün öğretim programlarının yüz yüze derslerini eşzamanlı veya eşzamansız olarak yayınlayarak örgün öğretime sürekli devam sağlayamayan öğrencilere hitap etmektedir. Bu öğretim yöntemini “yarı zamanlı öğretim” olarak adlandırmaktadır (Harvard Extension School, 2014). Yine benzer şekilde Londra Üniversitesi'nde de internet tabanlı uzaktan öğretim yapılanması bulunmamaktadır. Harvard Üniversitesi yapısına benzer olarak; “Uzaktan ve Esnek Öğrenme” sloganıyla Londra Üniversitesi, özellikle uluslararası öğrencilere ve kendini geliştirmeye yönelik kurslar almak isteyenlere yönelik programlar düzenlemektedir (University of London, 2014).

Yeni Zelanda'da bulunan Waikato Üniversitesi, öğretmenlik uzaktan öğretim programlarını eğitim fakültesi bünyesinde yürütmektedir. Lisans ve yüksek lisans düzeyinde öğretim yapan Waikato Üniversitesi; öğretimin bir kısmını yüz yüze dersler ve atölye çalışmaları, bir kısmını ise internet tabanlı uzaktan öğretim yoluyla sürdürmektedir (Waikato University, 2014).

Bahsedilen üniversiteler, herhangi bir bağımsız uzaktan öğretim yapılanmasına sahip değildir. Oysa yine çeşitli ülkelerin üniversiteleri incelendiğinde belli bir yapıya yani bağımsız bir örgütlenmeye sahip olarak internet tabanlı uzaktan öğretim yapan üniversitelere de rastlanmaktadır. Rusya'da bulunan ve Rusya'nın uzaktan öğretim ile tanışmasında öncü bir role sahip olan Tomsk Devlet Üniversitesi, internet tabanlı uzaktan öğretimi Uzaktan Eğitim Enstitüsü yoluyla sürdürmektedir (Tomsk State University, 2014). Yine Afrika'da bulunan Svaziland Üniversitesi de Tomsk Devlet Üniversitesi gibi, çok sayıda lisans ve yüksek lisans programını internet tabanlı olarak Uzaktan Eğitim Enstitüsü bünyesinde yürütmektedir (University of Swaziland, 2014). Zambia Üniversitesi de Uzaktan Eğitim Enstitüsü bünyesinde internet tabanlı uzaktan öğretim faaliyetlerini yürütmektedir (Zambia University, 2014). Bir Asya ülkesi olan Hindistan da internet tabanlı uzaktan öğretime önem vermektedir. Uzaktan eğitim enstitüsü yoluyla internet tabanlı uzaktan öğretim yapan Kuzey Maharashtra Üniversitesi, enstitü yapılanmasının

dünyadaki örneklerinden biridir (North Maharashtra University, 2014). Enstitü yapılanmasına örnek teşkil eden dünya üniversitelerden biri de ülkemize oldukça yakın olan ve Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti'nde yer alan Doğu Akdeniz Üniversitesi'dir. Doğu Akdeniz Üniversitesi de internet tabanlı uzaktan öğretimi Uzaktan Eğitim Enstitüsü yoluyla yürütmektedir (Doğu Akdeniz Üniversitesi, 2014). Görüldüğü gibi, enstitü yapılanması pek çok ülkede tercih edilen bir örgütlenme modelidir.

Dünyada örneklerine rastladığımız bir başka internet tabanlı uzaktan öğretim yapılanma modeli uzaktan eğitim fakültesidir. Amerika Birleşik Devletleri'nde bulunan Oregon Üniversitesi, 1996 yılında ilk kez internet tabanlı uzaktan öğretim vermeye başlamış ve uzaktan eğitim fakültesi şeklinde bir yapılanma benimsemiştir. 2012-2013 akademik yılında 4000 öğrenci Oregon Üniversitesi'nden çevrimiçi eğitim almıştır (Oregon University, 2014). Yine Amerika Birleşik Devletleri'nde bulunan Kuzey Carolina Devlet Üniversitesi de internet tabanlı uzaktan öğretim yapılanma modeli olarak uzaktan eğitim fakültesini benimsemiş, lisans ve lisansüstü düzeyde öğretim faaliyetlerini sürdürmektedir (North Carolina State University, 2014). Kazakistan'da bulunan Ahmet Yesevi Üniversitesi; internet tabanlı uzaktan öğretimde, uzaktan eğitim fakültesi modelini kullanan bir başka üniversitedir. Türkistan Uzaktan Eğitim Fakültesi, 2001 yılından beri internet üzerinden eğitim programları yürütmektedir (Ahmet Yesevi Üniversitesi, 2014).

Görüldüğü gibi, uzaktan eğitim fakültesi, Amerika Birleşik Devletleri'nde yaygınlık kazanmış bir modeldir. Diğer ülkelere yönelik yapılan çalışmalarda görüşmüştür ki, bazı istisnalar dışında pek rastlanmayan veya tercih edilmeyen bir modeldir. Yaygın olmama sebebi; her bir ülkenin kendine özgü yükseköğretim yapılanmasının, birim yapılanmalarına ilişkin düzenlemelerinden kaynaklı olabileceği gibi; söz konusu yapılanmanın verimli ve kullanışlı olmayışından kaynaklı olarak tercih edilmeyişi de olabilir.

Dünyada tercih edilen yapılanma modellerinden bir diğeri uzaktan eğitim merkezidir. Hindistan'da faaliyet gösteren Anna Üniversitesi, uzaktan eğitim

merkezi yoluyla internet tabanlı uzaktan öğretim vermektedir (Anna University, 2014). Kanada’da bulunan ve uzaktan eğitim denildiğinde akla ilk gelen üniversitelerden olan Athabasca Üniversitesi de uzaktan eğitim merkezi modelini kullanmaktadır (Athabasca University, 2014). Söz konusu üniversitelerin yanında, Avustralya’da bulunan CQUniversity (CQ University, 2014) ve Karayipler’de bulunan Karayipler Üniversitesi (The University of West Indies, 2014) uzaktan eğitim merkezleri yoluyla internet tabanlı uzaktan öğretim vermektedirler. Uzaktan eğitim merkezlerine tüm kıta ülkelerinde rastlamak mümkündür. Dolayısıyla, mevcut yapılanma modelleri arasında en yaygın kullanılan model olduğu söylenebilir.

Bir diğer yapılanma modeli uzaktan eğitim yüksekokuludur. Kanada’da bulunan Durham Yüksekokulu, bu yapılanmaya örnektir (Durham College, 2014). Amerika Birleşik Devletleri’nde bulunan ve 1851 yılında kurulmuş olan Columbia Yüksekokulu; “Çevrimiçi Kampüs” diye adlandırdığı yapılanmasıyla, internet tabanlı uzaktan öğretim yürütmektedir (Columbia College, 2014). Yine Hawaii’de bulunan Leeward Yüksekokulu, internet tabanlı uzaktan öğretimde uzaktan eğitim yüksekokulu modelini benimsemiştir (Leeward College, 2014). Yüksekokul yapılanması, Amerika Birleşik Devletleri’nde yaygınlık kazanmıştır. Dolayısıyla diğer ülkelerde pek rastlanmamıştır.

Yapılanma modelleri araştırılırken, karşımıza farklı yapılar da çıkmaktadır. Bazı üniversiteler, sadece uzaktan öğretim amacıyla kurulmuştur. Bunların başında, önceki başlıklarda da değinildiği üzere, açıköğretim sistemi gelmektedir. Açıköğretim üniversiteleri, zamanla sadece açıköğretim olmaktan çıkarak, eğitimleri internet tabanlı olarak yürütmeye başlamışlardır. Bunlardan belki de en önemlisi İngiltere’de bulunan Açık Üniversitedir. Açık Üniversite, farklı ülkelere hatta farklı kıtalardan öğrencilerine internet yoluyla öğretim vermektedir. Lisans programları, yüksek lisans programları, doktora programları ve ders kredi sayısına dayanan çeşitli programlar Açık Üniversite tarafından internet tabanlı olarak yürütülmektedir (Open University, 2014).

Bir başka bağımsız yapılanma örneği, Asya Uzaktan Eğitim Enstitüsü'dür. Filipinler'de 1984 yılında kurulan enstitü, 2004 yılından itibaren ülke dışına açılma hamlesi gelmiş ve yurtdışından da öğrenci kabul etmeye başlamıştır (Asian Institute For Distance Education, 2014).

2.3.2. Türkiye'de Yükseköğretim ve İdari Yapılanma Modelleri

2.3.2.1. Türkiye'de Yükseköğretimin Gelişimi

Türkiye'de internet tabanlı uzaktan öğretimin idari yapılanma biçimleri üzerinde durmadan önce, Türkiye'nin mevcut yükseköğretim yapısına değinmek yerinde olacaktır. Günümüz yükseköğretimi, 1980'li yılların başında şekillendirilmiş tek tip bir yapılanmadır. 6 Kasım 1981 tarihli ve 2547 sayılı Yükseköğretim Kanunu, günümüz yükseköğretim yapısının kilit noktasıdır.

2547 sayılı kanundan öncesi Türkiye Cumhuriyeti'nde, Cumhuriyet Dönemi ile birlikte üç tip üniversite yapılanması mevcuttu (Üsdiken, Topaler ve Koçak, 2013: 192). Bunlardan ilki olan ve kökeni Osmanlı Devleti'ne dayanan İstanbul Üniversitesi, Fransa ve Almanya ekolü diye adlandırılabilir tıp, hukuk, edebiyat, fen ve ilahiyat fakülteleriyle birlikte 1924 yılında İstanbul Darülfünun Talimatnamesi ile tescillenmiştir. Bu tescille birlikte ilk tip üniversite oluşmuştur. Bu yapı aynı zamanda "klasik" olarak da nitelendirilmektedir. İstanbul Üniversitesi bünyesinde katılmayan Yüksek Mühendis mektebinin, bir süre sonra kendi yapılanmasını tamamlayarak İstanbul Teknik Üniversitesi (İTÜ) adını almasıyla birlikte ikinci tip üniversite de hayata geçmiştir. Söz konusu üniversite, Alman teknik okullarından esinlenilerek oluşturulmuştur. İstanbul Teknik Üniversitesi; klasik fakülteleri barındırmamasının yanında -elektrik, inşaat, mimarlık ve makine fakültelerini içerir-mektep geleneğini temsil etmesinin bir sonucu olarak, uzmanlaşmış karakterde bir üniversite olmasıyla İstanbul Üniversite'sinden ayrılır (a.g.e. s.195-196). Yine Fransa'dan uyarlanarak kurulan Ankara Hukuk Fakültesi ile Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi de, daha sonraları açılan Tıp Fakültesi ve Fen Fakültesi'ni de yanına alarak 1946 yılında Ankara Üniversitesi'ni oluşturmuştur. Ankara Üniversitesi, İstanbul

Üniversitesi gibi klasik yani birinci tip üniversiteye örnektir. Yine Alman ekolünü temsilen açılan Yüksek Ziraat Enstitüsü Ankara Üniversitesi'ne, Orman Fakültesi de İstanbul Üniversitesi'ne katılmıştır (a.g.e. s.197). Üçüncü bir üniversite tipi olarak (ODTÜ) kurulmuştur. Söz konusu üniversite, hem yabancı dilde eğitim yapmakta hem de klasik ve teknik okulları tek bir ortamda birleştirerek İstanbul Üniversitesi - Ankara Üniversitesi ile İstanbul Teknik Üniversitesi'nden farklı bir yapıda kurulmuştur. Bu özelliği ODTÜ'ye yarı-teknik bir nitelik kazandırmıştır. Sonraki yıllarda, üniversite sayıları artış göstermiş ve üçüncü tip yapıda çok sayıda üniversite kurulmuştur. Ege Üniversitesi, bünyesinde barındırdığı Tıp, Ziraat, Fen, Dış Hekimliği, İktisadi ve Ticari Bilimler fakülteleri ile her bir mühendisliği ayrı ayrı fakülteleştirerek üçüncü tip üniversite modelinde uç bir örnek olmuştur (a.g.e. s.198).

Görüldüğü üzere, geçen süreçte Türkiye Cumhuriyeti üniversiteleri üç tip yapılanma göstermiştir. Bu üç tipi barındıran üniversiteler; her biri kendi alanında uzmanlaşmış, apayrı mesleki niteliklere sahip ve genellikle Fransa ve Almanya etkisiyle, esinlenilerek kurulmuş öz yapıların birleştirilmesi ile meydana gelmiştir. Yani uzmanlaşmış ayrı kimlikler bir araya gelerek birden fazla uzmanlaşmış kimlik barındıran üniversiteleri oluşturmuştur.

2547 sayılı Yükseköğretim Kanunu'ndan önce, Türkiye'de birden fazla lise sonrası eğitim-öğretim yapılanması mevcuttu. YÖK'e göre (2007: 43) bunlar;

- Üniversiteler,
- Akademiler,
- Bakanlığa bağlı iki yıllık meslek yüksekokulları ve konservatuvarları,
- Milli Eğitim Bakanlığı'na bağlı üç yıllık eğitim enstitüleri,
- Yaygın Eğitim Kurumu (YAYKUR)'dur.

2547 sayılı yasa sonrasında; akademiler üniversitelere, eğitim enstitüleri eğitim fakültelerine dönüştürülmüş, meslek yüksekokulları ve konservatuvarlar da üniversiteler bünyesine katılmıştı (T.C. Yükseköğretim Kurulu, 2007: 44). Yani

Cumhuriyet döneminden itibaren süren politikalar devam etmiş hatta zirveye ulaşmıştır. Uzmanlaşmış, mesleki nitelikteki küçük akademik birimler üniversitelere katılmaya devam etmiştir. YAYKUR da söz konusu düzenlemeyle kaldırılarak, uzaktan öğretim yürütme sorumluluğu Anadolu Üniversitesi'ne verilmiştir (Doğramacı, 2007: 25). 2547 sayılı kanun öncesi, farklı meslek gruplarına yönelik farklı yapıların bulunduğu görülürken, söz konusu kanun ile merkezi bir kuruluş olan YÖK kurulmuş ve oluşturulan tek tip üniversiteler YÖK'e bağlanmıştır. Ayrıca üniversiteler bünyesinde hangi akademik disiplinin, hangi eğitim düzeylerinde ne örgütleneceği de bu düzenlemeler kapsamında olmuştur (Üsdiken, Topaler ve Koçak, 2013: 190).

Dünyada çok çeşitli yapılanma modellerinin olduğu, bazı modellerin belli ülkelerde yaygınlaştığı, bazı modellerin ise hemen her kıtada tercih edildiği görülmektedir. Ülkemizde ise yine benzer yapıda internet tabanlı uzaktan öğretim yapıları bulunmaktadır. Yalnız dünyadaki örneklerden farklı olarak, ülkemizdeki yapılar belli sınırlılıklar içermektedir.

Ülkemizdeki internet tabanlı uzaktan öğretim yapılanmaları, 2547 sayılı yasanın da etkisiyle kısıtlı bir şekilde dağılım göstermiştir. Yurtdışındaki örneklerde değinildiği gibi, her türlü yapıda her türlü program yürütülebilmektedir. Oysa ülkemizdeki yapılar, lise sonrası eğitimdeki tek tipleştirme sonrasında, mevcut statüsü gereği yalnızca YÖK tarafından izin verilen ölçüde programlar açabilmekte ve yürütebilmektedirler. Dolayısıyla bu durum, yurtdışındaki yapının birebir uyarlanamadığının göstergesi olarak kabul edilebilir.

Yurtdışındaki yapıyı ülkemiz internet tabanlı uzaktan öğretim sistemine uyarlarken ortaya çıkan farklılıklar, “durumsallık yaklaşımı” çerçevesinde açıklanabilir. Durumsallık yaklaşımı, modern yönetim teorilerinden biridir. Durumsallık yaklaşımına göre, yönetimin evrenselliği söz konusu olmamakla birlikte etkin bir yönetim örgütün gücüne ve çevre koşullarına bağlıdır. Dolayısıyla çevresel değişiklikler yönetim yapısını yani örgütlenme modelini de değiştirecektir (Özalp, 2014: 82). Bu bağlamda, internet tabanlı uzaktan öğretim modelleri de buldukları

mekanın koşullarına göre çeşitlilik göstermektedirler. Yurtdışındaki serbest yükseköğretim yapılanmalarının çok çeşitli internet tabanlı uzaktan öğretim modellerinin ortaya çıkmasında etkisi vardır. Öyle ki, her okul kendi yapısına göre istediği programları istediği örgütlenme modeli ile yürütmektedir. Aynı modellerin 2547 sayılı YÖK Kanunu'nun getirmiş olduğu sınırlamalar sonucu, durumsallık yaklaşımı ekseninde ülkemizde vücut bulması farklı olmuştur. Benzer modeller ülkemiz yükseköğretimine uyarlanmıştır. Yurtdışındaki üniversiterde her akademik birimde, her tip program açılabilir. Oysa bu durum ülkemizde farklıdır. Benzer yapılanma modelleri ülkemizde de yürütülmesine rağmen açılan programlar YÖK Kanunu'na uymak zorundadır. Yani lisans eğitimi fakültede, yüksek lisans eğitimi enstitüde, ön lisans eğitimi ise meslek yüksekokulunda verilebilmektedir. Bunun internet tabanlı uzaktan öğretim yansımaları da örgün öğretimle aynıdır. Ülkemizde, yurtdışı kaynaklı modeller kullanılmaktadır fakat kullanılan bu modeller durumsallık yaklaşımı bağlamında çevresel koşullar nedeniyle ülkemiz koşullarına göre uyarlanmıştır. İzleyen başlıklarda, ülkemizdeki internet tabanlı uzaktan öğretim yapılanma modelleri üzerine bilgiler verilmiştir.

2.3.2.2. İnternet Tabanlı Uzaktan Öğretimde Enstitü Yapılanması

Ülkemizde, internet tabanlı uzaktan öğretimin veriliş modellerinden ilki enstitü yapılanmasıdır. 2547 sayılı Yükseköğretim Kanuna göre (1981: 2) enstitü; “üniversitelerde ve fakültelerde birden fazla benzer ve ilgili bilim dallarında lisansüstü, eğitim-öğretim, bilimsel araştırma ve uygulama yapan bir yükseköğretim kurumu” olarak tanımlanmıştır.

Söz konusu tanım incelendiğinde, enstitü yapılanmasının sadece lisansüstü eğitim ve öğretimi kapsamakta olduğu görülür. Yani enstitü bünyesinde yalnızca, yüksek lisans ve doktora eğitimi verilebilmektedir. Dolayısıyla ülkemizde, internet tabanlı uzaktan öğretim de enstitü yapılanmasında sadece lisansüstü eğitimle sınırlı kalmaktadır. YÖK Kanunu'na göre (1981: 2) lisansüstü eğitim; yüksek lisans, doktora, tıpta uzmanlık ve sanatta yeterlik eğitimini kapsamaktadır. Üniversiteler incelendiğinde, ülkemizde enstitü yapılanması bünyesinde internet tabanlı olarak

sadece tezsiz yüksek lisans eğitimi internet tabanlı olarak verilmektedir. Sonuç olarak internet tabanlı uzaktan öğretim, enstitü yapılanmasında çok fazla yaygınlık göstermemekte ve kısıtlı sayıda üniversitede, kısıtlı sayıda programla sürdürülmektedir.

2015 yılı itibarıyla ülkemiz üniversiteleri incelendiğinde, enstitü bünyesinde internet tabanlı uzaktan öğretim yapan üniversiteler ve program sayıları aşağıdaki gibidir:

Tablo 1: Türkiye’de İnternet Tabanlı Uzaktan Öğretim Yapan Enstitüler ve İnternet Tabanlı Uzaktan Öğretime Dayalı Program Sayıları (Yazar Tarafından Derlenmiştir).

ÜNİVERSİTE	YAPILANMA	PROGRAM SAYISI	Kuruluş
	ENSTİTÜ	Lisansüstü	
Gazi Üniversitesi	X	6	2006
Orta Doğu Teknik Üniversitesi	X	1	1996
Toplam	2	7	

Tablo 1’de de görüldüğü gibi, enstitü bünyesinde internet tabanlı uzaktan öğretim veren iki üniversite bulunmaktadır. Ülkemizde birçok üniversitede internet tabanlı olarak uzaktan lisansüstü eğitim programları yürütülmektedir. Yalnız bu programları kendi altyapısı ve imkânlarıyla yürüten, herhangi bir koordinasyon biriminden destek almayan özgün yapılar Orta Doğu Teknik Üniversitesi bünyesinde bulunan ve 1996 yılından beri faaliyet gösteren Enformatik Enstitüsü ile Gazi Üniversitesi bünyesinde bulunan ve 2006 yılından beri faaliyet gösteren Bilişim Enstitüsüdür. Yine bahsedildiği üzere, bu birimlerde yalnızca lisansüstü eğitim verilmekte olup, yapıları gereği ön lisans ve lisans programları verilememektedir.

2.3.2.3. İnternet Tabanlı Uzaktan Öğretimde Meslek Yüksekokulu Yapılanması

Ülkemizde internet tabanlı uzaktan öğretimin yürütüldüğü ikinci yapılanma yüksekokuldur. YÖK (1981: 2) yüksekokulu, “belirli bir mesleğe yönelik eğitim öğretime ağırlık veren bir yükseköğretim kurumu” olarak tanımlamaktadır. “İki yıllık” programların yürütüldüğü yüksekokullarda, lisans ve lisansüstü eğitim verilmemektedir. Dolayısıyla yüksekokul yapılanması da enstitü ve fakülte yapılanmasına benzer şekilde sınırlı program açabilmekte ve yürütebilmektedir. İnternet tabanlı uzaktan öğretimin, örgün öğretimin paraleli olduğu düşünülürse, söz konusu sınırlılık internet tabanlı uzaktan öğretime de yansiyacaktır. İnternet tabanlı uzaktan öğretim programları açmak isteyen uzaktan eğitim meslek yüksekokulları, yalnızca ön lisans programları açabilmektedirler.

İnternet tabanlı uzaktan öğretim yürütme amacıyla ülkemizde kurulmuş uzaktan eğitim meslek yüksekokulları aşağıdaki gibidir:

Tablo 2: Türkiye’de İnternet Tabanlı Uzaktan Öğretim Yapan Meslek Yüksekokulları ve İnternet Tabanlı Uzaktan Öğretime Dayalı Program Sayıları (Yazar Tarafından Derlenmiştir).

ÜNİVERSİTE	YAPILANMA	PROGRAM SAYISI	Kuruluş
	UZAKTAN EĞİTİM MESLEK YÜKSEKOKULU	Ön Lisans	
Afyon Kocatepe Üniversitesi	X	6	2009
Çukurova Üniversitesi	X	4	2010
Mersin Üniversitesi	X	9	2002
Süleyman Demirel Üniversitesi	X	6	2008
Uşak Üniversitesi	X	2	2009
Toplam	5	27	

2.3.2.4. İnternet Tabanlı Uzaktan Öğretimde Merkez Yapılanması

Merkez yapılanması, internet tabanlı uzaktan öğretimde en çok tercih edilen yapılanma modelidir. YÖK (1981: 2) araştırma ve uygulama merkezlerini, “yükseköğretim kurumlarında eğitim öğretimin desteklenmesi amacıyla çeşitli alanların uygulama ihtiyacı ve bazı meslek dallarının hazırlık ve destek faaliyetleri için eğitim - öğretim, uygulama ve araştırmaların sürdürüldüğü bir yükseköğretim kurumu” biçiminde tanımlamaktadır. Uzaktan eğitim merkezleri de tanımda bahsedilen yapılardandır; yani üniversiteler bünyesinde yürütülen uzaktan öğretimin desteklenmesi, koordinasyonu ve yürütülmesi gibi yardımcı görevi olan yapılardır.

Ülkemizde en yaygın bulunan internet tabanlı uzaktan öğretim yapılanma modeli uzaktan eğitim merkezleridir. Enstitü ve meslek yüksekokulu yapılarının her biri kendi başına bir eğitim birimi iken uzaktan eğitim merkezleri, bahsedildiği üzere bir akademik birim olmayıp tamamıyla destek ve koordinasyon amacı taşıyan bir yapılanmadır. Dolayısıyla bünyesinde açılan ve yürütülen internet tabanlı uzaktan öğretim programları, üniversitenin çeşitli akademik birimlerinin programlarından oluşmaktadır. Uzaktan eğitim merkezleri, bu programların teknik altyapı, içerik geliştirme, koordinasyon vb. gibi unsurlarıyla ilgilenmektedir.

Uzaktan eğitim merkezleri bir akademik birim olmadığından ve üniversite içerisinde bulunan enstitüler, fakülteler ve yüksekokulların açtığı yüksek lisans, lisans ve ön lisans programlarının yürütülmesini sağlar. Bu yönüyle, diğer yapılardan farklıdır. Diğer yapılarda, söz konusu yapıya uymayan programlar açılmazken, uzaktan eğitim merkezi bünyesinde her türlü program yürütülebilmekte ayrıca sertifika programları da açılabilir.

Aşağıda, Tablo 4’te de görüleceği üzere, ülkemizde çok sayıda üniversite internet tabanlı uzaktan öğretimi uzaktan eğitim merkezleri desteğiyle yürütmektedir. Bünyesinde her derecede program yürütülebilmesi nedeniyle uzaktan eğitim merkezleri, enstitü, fakülte ve yüksekokul yapılanmasından çok daha fazla program sayısına sahiptir. Dolayısıyla, daha çok programın yürütülebilir olması ve birimlerin

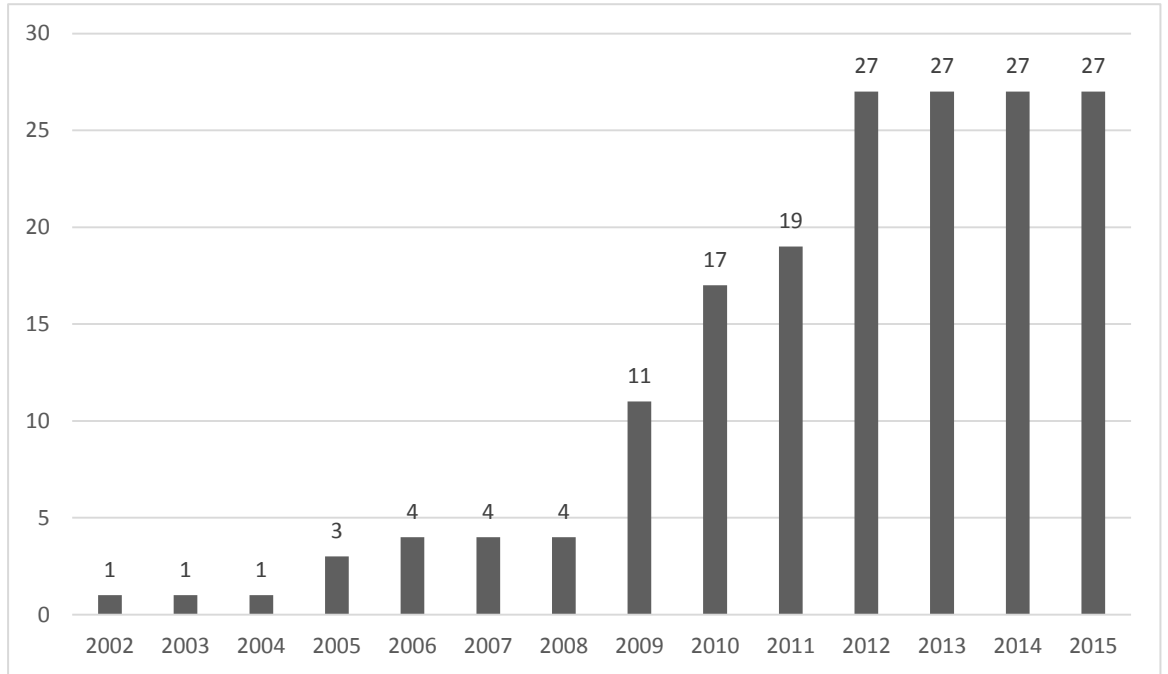
teknik sorumluluk taşımamaları nedeniyle uzaktan eğitim merkezleri özellikle internet tabanlı uzaktan öğretime yeni başlayan ve başlama niyetinde olan üniversitelerin öncelikli tercihlerinin başında gelmektedir.

Tablo 3: Türkiye’de İnternet Tabanlı Uzaktan Yapan Merkezler ve İnternet Tabanlı Uzaktan Öğretime Dayalı Program Sayıları (Yazar Tarafından Derlenmiştir).

ÜNİVERSİTE	YAPILANMA	PROGRAM SAYISI			Kuruluş
	UZAKTAN EĞİTİM MERKEZİ	Ön Lisans	Lisans / Lisans tamamlama	Lisansüstü	
Akdeniz Üniversitesi	X	2	-	1	2010
Amasya Üniversitesi	X	5	-	1	2011
Ankara Üniversitesi	X	5	1	4	2002
Atatürk Üniversitesi	X	1	2	11	2009
Bartın Üniversitesi	X	1	2	3	2010
Manisa Celal Bayar Üniversitesi	X	3	1	3	2012
Cumhuriyet Üniversitesi	X	1	1		2009
Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi	X	3	-	2	2010
Dicle Üniversitesi	X	-	2	-	2010
Dokuz Eylül Üniversitesi	X	-	1	1	2010
Ege Üniversitesi	X	-	-	5	
Erzincan Üniversitesi	X	2	-		2011
Eskişehir Osmangazi Üniversitesi	X	-	-	1	2012
İnönü Üniversitesi	X	2	6	3	2009
Sütçü İmam Üniversitesi	X	2	-	-	2012
Karabük Üniversitesi	X	9	10	3	
Karadeniz Teknik Üniversitesi	X	2	1	3	2009
Kırıkkale Üniversitesi	X	6	-	-	2009
Kocaeli Üniversitesi	X	4	-	1	2005
Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi	X	1	2	-	2009
Muğla Sıtkı Koçman Üniversitesi	X	1	2	1	2012
Nevşehir Hacı Bektaş Veli Üniversitesi	X	1	-	-	
Ondokuz Mayıs Üniversitesi	X	1	2	8	2009
Sakarya Üniversitesi	X	8	9	18	2005
Trakya Üniversitesi	X	3	-	2	2006
Yüzüncü Yıl Üniversitesi	X	-	1	4	2012
Bülent Ecevit Üniversitesi	X	-	-	2	2012
Toplam	27	63	43	77	

Görüldüğü üzere, ülkemiz devlet üniversitelerinde aktif olarak hizmet yürüten 27 uzaktan eğitim merkezi bulunmaktadır. Söz konusu sayı, hâlihazırda kurulu olan ama herhangi bir program yürütmeyen uzaktan eğitim merkezlerini kapsamamaktadır. Özellikle geçtiğimiz 10 yıllık süreçte kurulan üniversiteler bünyesinde kurulmuş ama herhangi bir program yürütmeye başlamamış merkezlerin sayısı da oldukça fazladır. Uzaktan eğitim merkezlerinin yıllara göre dağılımını gösteren şekil aşağıdaki gibidir:

Şekil 1: Uzaktan Eğitim Merkez sayılarının yıllara göre dağılımı (Yazar tarafından derlenmiştir).

Görüldüğü üzere, özellikle 2008 yılından itibaren en az bir diploma programı yürüten uzaktan eğitim merkezlerinin sayısı kayda değer bir yükseliş göstermiştir. 2012 yılından itibaren ise bir durağanlık söz konusudur.

3. YÖNTEM

3.1.Araştırmanın Yöntemsel Modeli

Bu çalışmada nitel araştırma yöntemi kullanılmıştır. Nitel araştırma; gözlem, görüşme ve doküman analizi gibi nitel veri toplama yöntemlerinin kullanıldığı, algıların ve olayların doğal ortamda gerçekçi ve bütüncül bir biçimde ortaya konmasına yönelik nitel bir sürecin izlendiği araştırmadır. Nitel araştırma, sosyal olguları bağlı buldukları çevre içerisinde araştırmayı ve anlamayı ön planda tutmaktadır (Yıldırım ve Şimşek, 2011: 39). İstatistiksel veri analizine dayalı nicel araştırma ile kıyaslandığında nitel araştırma, insanların olayları nasıl niteledikleriyle ilgilenmektedir (Dey, 1993 aktaran Özdemir, 2010: 326). Yine nicel araştırma, olaylar arasındaki ilişkileri tanımlamak için sayısal verileri kullanırken nitel araştırma, insan davranışlarını ve deneyimlerini tanımlamak için sözcükleri veri olarak kullanmaktadır (Gürsakar, 2001: 119). Nitel araştırma, örgütsel yapıları anlama konusundaki bilgi süreçlerinden biridir (Özdemir, 2010: 325).

Nitel araştırmanın bazı özellikleri aşağıdaki gibidir (Miles ve Huberman, 1994 aktaran Punch, 2011: 142-143):

- Araştırmacının rolü, araştırma konusu hakkında bütüncül bir görünüme erişmektir.
- Araştırmacı, önceden hazırlanarak bilgi sahibi olduğu meseleler hakkında “içeriden bakış”a dayalı olarak ilgili kişilerden veriler toplamaktadır.
- Araştırmacı, araştırmanın başlıca ölçüm aracıdır.
- Çözümlemelerin çoğu sözler ile yapılır. Sözler birleştirilebilir veya anlamlı parçalara bölünebilir. Araştırmacının zıtlıklar oluşturması ve karşılaştırma yapmasına, çözümlemesine, örüntüler oluşturmasına izin verecek biçimde örgütlenebilir.

Nitel araştırma yöntemlerinden en sık kullanılanı görüşmedir (Yıldırım ve Şimşek, 2011: 40). Bu çalışmada görüşme yöntemi kullanılmıştır. Arslantürk (1995: 101) görüşmeyi, “sözlü iletişim yoluyla veri toplama tekniği” diye tanımlamaktadır. Soru sorma ve cevap almaya dayalı olan görüşme, nitel araştırma yöntemlerinde temel bir veri toplama metodudur (Punch, 2005: 166). Görüşme tekniğinin çıkış noktası, “insanların ne düşündüğünü bilmek istiyorsan onlara sor” ilkesidir (Geray, 2011: 166). Görüşülen kişilerin bakış açılarının ortaya koyulma amacı, görüşmeyi nitel araştırma yöntemleri içerisinde belirleyici kılmaktadır (Kuş, 2003: 87). Yani nitel araştırmada verinin kaynağı görüşülenlerdir (Kuş, 2003: 114).

Görüşme metodu üç farklı türden oluşmaktadır. Yapılandırılmış görüşmeler, yapılandırılmamış görüşmeler (Punch, 2005: 167; Arslantürk ve Gürsakal, 2001: 166; Balcı, 2004: 160) ve yarı yapılandırılmış görüşmelerdir (Punch, 2005: 167; Balcı, 2004: 160). Bu çalışmada yarı yapılandırılmış görüşme tekniği kullanılmıştır. Yarı yapılandırılmış görüşmede önceden belirlenmiş sorular kullanılırken (Balcı, 2005: 160), görüşme sırasında belirlenmiş sorulara ek olarak detay sorular veya yine görüşmenin akışına göre bilgi almayı sağlayacak farklı sorular sorulabilir. Bu yönüyle yarı yapılandırılmış görüşme, görüşmeciye almak istediği cevaba ulaşmada yardımcı olmaktadır.

Görüşme tekniği bazı üstünlük ve sakıncalara sahiptir. Görüşme yönteminin üstünlükleri; esneklik, görüşmenin kontrolü, yüksek cevaplanma oranı (Gürsakal, 2001: 165), sözel olmayan davranışların gözlenebilmesi, soru sırasının ayarlanabilmesi, anlık tepkilerin ölçülebilmesi, veri kaynağının teyit edilmesi, tamlık ve derinlemesine bilgi (Yıldırım ve Şimşek, 2005: 123) olarak sıralanabilir. Yüksek maliyet, zaman, yanlılık olasılığı, kayıtlı veya yazılı bilgilerin değerlendirilememesi, zaman ayırma güçlüğü, bireylere ulaşmada güçlük yaşanması vb. durumlar da görüşme metodununun zayıf veya sakıncalı özellikleri olarak sıralanabilmektedir (Yıldırım ve Şimşek, 2005: 125).

3.2.Araştırmanın Evreni ve Örneklemi

Araştırmanın evrenini Türkiye Cumhuriyeti'nde bulunan ve bünyesinde internet tabanlı uzaktan öğretim yapılanmaları bulunduran devlet üniversiteleri oluşturmaktadır. Evrende 27 uzaktan eğitim merkezi, beş uzaktan eğitim meslek yüksekokulu ve iki enstitü yer almaktadır. Çalışmada nitel yaklaşımın benimsenmesi, görüşme yönteminin kullanılmış olması ve zaman ve ekonomik kaynakların sınırlı olması nedeniyle, evrenin tamamından veri toplamak mümkün olmamıştır. Dolayısıyla araştırma evrenini temsilen; karşılaştırmaya yönelik olarak her yapılanma modelinden en az iki örnek olması suretiyle dört uzaktan eğitim merkezi, iki uzaktan eğitim meslek yüksekokulu ve iki enstitü örneklem olarak belirlenmiştir.

Örneklem olarak belirlenen üniversitelerin seçilme yöntemi ise, ilgili birimlerin ölçekleridir. Uzaktan eğitim merkezi modeli için belirlenen dört üniversiteden ikisi çok gelişmiş, diğer ikisi ise yeni kurulmuş ve gelişme aşamasında olan internet tabanlı uzaktan öğretim birimleri barındırmaktadır. Yine ikişer üniversitenin belirlendiği uzaktan eğitim meslek yüksekokulları ve enstitüler için de aynı kural uygulanmış; birer gelişmiş, birer de gelişmekte olan birim barındıran üniversiteler tercih edilmiştir.

Bu çalışma nitel bir araştırma olduğundan, doğruluğunda sayısal veri geçerliliği söz konusu değildir. Dolayısıyla, görüşme yapılan birimlerin sayısı tamamen zaman ve maliyet esasına göre ortaya çıkmıştır. Sayıların belirlenmesindeki tek koşul, her bir yapılanma modeline ilişkin olarak en az iki birimin belirlenmesidir. Böylelikle ilgili yapılanma modeline ilişkin en az iki üniversiteden veri elde edilmiş ve verilerin sübjektifliğinin önüne geçilmiştir.

3.3.Verilerin Toplanması

Bu çalışmada içeriği itibariyle iki farklı veri toplama tekniği ile hazırlanmıştır. Çalışmanın birinci kısmında; uzaktan öğretim ve internet tabanlı uzaktan öğretim, ilk ortaya çıkışından itibaren hem dünyada hem de Türkiye'de ayrı

ayrı tarihsel süreçte incelenmiş, amaç, önem, avantaj ve dezavantajları üzerinde durulmuştur. Ayrıca, bu çalışmanın esas konusu olan internet tabanlı uzaktan öğretimin idari boyutuna ilişkin olarak da hem dünya üniversiteleri ve internet tabanlı uzaktan öğretim yapıları incelenmiş, hem de internet tabanlı uzaktan öğretim örgüt yapılarının Türkiye'ye uyarlanması ve uyarılma sırasındaki yapısal farklılıkların nedenleri üzerinde durulmuştur. Akabinde, Türkiye'deki mevcut internet tabanlı uzaktan öğretim yapılarına ilişkin bilgilere çeşitli kaynaklar taranarak ulaşılmıştır. Dergi makaleleri, dijital makaleler, çeşitli internet sayfaları, kitaplar, Türk Dil Kurumu güncel Türkçe sözlük, raporlar, konferans ve sempozyum bildirileri, çalıştay raporları, çeşitli kanun ve yönetmelikler vb. gibi kaynaklar alanyazın taraması yöntemiyle incelenmiş ve gerekli veriler toplanmıştır.

Çalışmanın kuramsal çerçevesinin yanında, Türkiye'deki internet tabanlı uzaktan öğretim yapılanma modelleri karşılaştırmalı olarak incelenmiştir. Bu karşılaştırma yapılırken kullanılan veri toplama tekniği, nitel araştırma yöntemlerinden biri olan görüşmedir. Çalışmanın örneklemini oluşturan üniversitelerde bulunan internet tabanlı uzaktan öğretim birimlerinin yöneticileri ile görüşmeler yapılmış, söz konusu görüşmeler düzenlenerek analiz edilmiştir.

Bu çalışmada, internet tabanlı uzaktan öğretimin idari yapılanmasına ilişkin olarak, Türkiye'deki devlet üniversitelerinin uzaktan öğretim birimlerinin yöneticileri ile görüşmeler yapılmıştır. Örgüt çalışmalarında yaygın olarak kullanılan (Yıldırım ve Şimşek, 2005: 119) görüşme tekniği ile, bu çalışmada kişilerin görüşleri derinlemesine incelenerek açığa çıkarılmaya çalışılmıştır.

Tez çalışmasına yönelik olarak, yarı yapılandırılmış görüşme formu yoluyla dokuz görüşme yapılmıştır. Yarı yapılandırılmış görüşme formu, görüşmeler yapılmadan önce, yönetim ve yöneticilik alanında çalışmaları olan veya hâlihazırda

aktif yöneticilik görevinde bulunan akademisyenlerin¹ görüşleri dikkate alınarak sürekli güncellenmiş ve son halini almıştır.

Toplanan veriler; görüşülenlerin izni ve bilgisi dâhilinde, bilimsel araştırma ilkelerine uygun olarak kaydedilmiş ve herhangi bir değişiklik uygulanmadan MS Word programı kullanılarak yazıya dökülmüştür. Görüşme yapılan yöneticiler ve birimlerin nitelikleri Tablo 4'teki gibidir:

Tablo 4: Görüşme yapılan yöneticiler ve birimlere ilişkin bilgiler.

	Uzaktan Eğitim Merkezi	Uzaktan Eğitim Meslek Yüksekokulu	Enstitü	Toplam
Müdür	4	-	1	5
Müdür Yardımcısı	1	2	1	4
Toplam	5	2	2	9

Tablo 4'te de görüldüğü üzere; Türkiye'de ön lisans, lisans ve lisansüstü düzeyde internet tabanlı olarak uzaktan öğretim yapan devlet üniversitelerinden dört uzaktan eğitim merkezi, iki uzaktan eğitim meslek yüksekokulu ve iki enstitü ile görüşülerek veriler toplanmıştır. İnternet tabanlı uzaktan öğretim yapan sekiz birimden dokuz yönetici ile görüşme yapılmıştır. Görüşme yapılan yöneticilerden beşi müdür, dördü ise müdür yardımcısıdır. Dolayısıyla doğrudan birimlerin idaresinden sorumlu olan ve bilgilerin bizzat alınabileceği kişiler bu çalışmanın verilerinin kaynağını oluşturmuştur.

¹ Prof.Dr. Soner Yıldırım, Prof.Dr. Turgay Uzun, Yrd. Doç.Dr. Serkan Dirlik ve Yrd. Doç.Dr. Tuğba Hoşgörür.

3.4.Verilerin Analizi

Bu çalışmada, Ek-1'de yer alan yarı yapılandırılmış görüşme formundaki sorulara dayalı olarak yapılan görüşmeler kaydedilmiş ve daha sonra herhangi bir müdahalede bulunulmadan kelimesi kelimesine MS Word programı kullanılarak yazıya aktarılmıştır. Verilerin analiz edilmesinde içerik analizi yöntemi kullanılmıştır. İçerik analizi; benzer verilerin, belirli kavramlar ve temalar çerçevesinde bir araya getirilmesi ve bu verilerin okuyucunun anlayabileceği şekilde düzenlenerek yorumlanmasıdır. İçerik analizinde amaç, eldeki verileri tanımlamak ve verilerin içerisindeki saklı gerçekleri ortaya çıkarmaktır (Yıldırım ve Şimşek, 2011: 227).

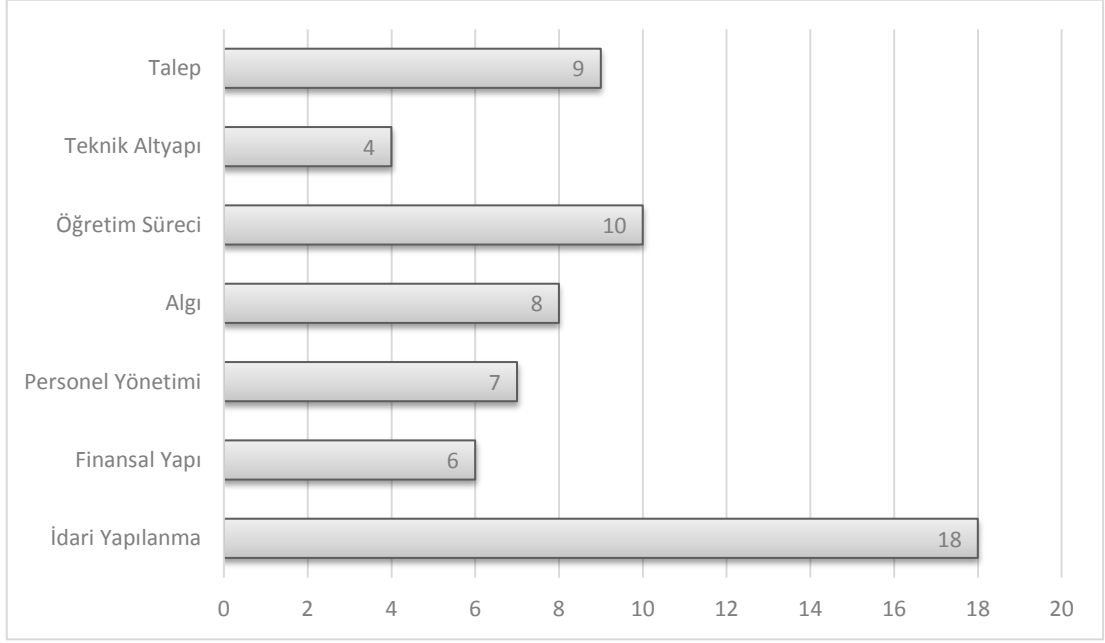
Verilerin analiz edilmesi sonrasında, veriler içerisinde yer alan anlamlı bölümlerin isimlendirilme sürecine kodlama denir (Yıldırım ve Şimşek, 2011: 227). Punch'a göre (2011: 194) ise kodlama; veri gruplarına etiketlerin, isimlerin veya nitelendirmelerin verilmesi işlemidir. Bu çalışmada, eldeki veriler içerisinden çıkarılan kavramlara göre kodlama yapılmıştır. Elde edilen kodlar, birbirleriyle ortak bağlantılarına göre ayrı ayrı kategoriler altında sıralanmış (Yıldırım ve Şimşek, 2011: 228) ve bu kategoriler ise temaları oluşturmuştur.

Araştırmanın bulguları, her bir temanın ayrı ayrı incelenmesiyle şekillenmiştir. Sözel verilerin analizi sonrasında sayısal veriler oluşturulmamış, her bir temaya ilişkin yönetici görüşleri aktarılarak bulgular şekillenmiştir. Ayrıca elde edilen ve sunulan bulgular, araştırmacı tarafından ayrı ayrı yorumlanmıştır.

Görüşmelere ait sözel verilerin içerik analizi ile çözümlenmesi ve yönetici görüşleri çerçevesinde şekillenen bulgular, sonrasında araştırmanın sonuçlarını oluşturmuştur. Yine her bir temaya ilişkin sonuçlar ayrı ayrı aktarılmıştır. Sonuçların alanyazın ile uyumluluğu da alanyazın taraması sonrası elde edilen yayınlarla sağlanmıştır.

İçerik analizi ile çözümlenen verilerden elde edilen tema ve kodların dağılımı Şekil 2'deki gibidir:

Şekil 2: Temalar ve Kod Sayıları

Şekilde de görüldüğü üzere, verilerin içerik analizine tabi tutulması sonrasında yedi tema ortaya çıkmıştır. İdari yapılanmaya ilişkin 18, öğretim sürecine ilişkin 10, talebe ilişkin dokuz, algıya ilişkin sekiz, personel yönetimine ilişkin yedi ve teknik altyapıya ilişkin dört adet kod şekillenmiştir. Tema ve kodlara ilişkin detaylar ise Tablo 5'teki gibidir:

Tablo 5: Elde Edilen Kod ve Temalar

İDARİ YAPILANMA	İDYP-KURNİT	Kurumsal Nitelik
	İDYP-KURÖLÇ	Kurumsal Ölçek
	İDYP-DENYET	Denetim Yetkisi
	İDYP-BRKRS	Bürokrasi
	İDYP-İŞBÖL	İş bölümü
	İDYP-AKDBİROL	Akademik Birim Olma
	İDYP-AŞIŞYK	Aşırı İş Yüğü
	İDYP-İDBİRÇTŞ	İdari Birimlerle Çatışma
	İDYP-YÖNDEST	Yönetim Desteği
	İDYP-ÖRGYETS	Örgütsel Yetersizlik
	İDYP-ÖZRK	Özerklik
	İDYP-KARUYG	Kararların Uygulanması
	İDYP-KOOREKS	Koordinasyon Eksikliği
	İDYP-YASMEVZ	Yasal Mevzuat
	İDYP-SERTFPRO	Sertifika Programları
	İDYP-KURİÇTAN	Kurum İçi Tanınırlık
İDYP-STNALM	Satın Alma	
İDYP-TŞNMALT	Taşınmaz Altyapı	
FİNANSAL YAPI	FNYP-MALÖZRK	Mali Özerklik
	FNYP-ÜCRKATS	Ücret Katsayısı
	FNYP-MRKBTÇ	Merkez Bütçesi Sorunu
	FNYP-ÜCRÖDGC	Ücret Ödemede Gecikme
	FNYP-BÜTÇYET	Bütçe Yetersizliği
	FNYP-TLFÜCRT	Telif Ücretleri
PERSONEL YÖNETİMİ	PRSYN-AKPRSYT	Akademik Personel Yetersizliği
	PRSYN-İDPRSYT	İdari Personel Yetersizliği
	PRSYN-AKPRSOLAL	Akademik Personelin Olumsuz Algısı
	PRSYN-DŞRGRV	Dışarıdan Görevlendirme
	PRSYN-NTLKPRS	Nitelikli Personel
	PRSYN-AŞDRSYÜK	Aşırı Ders Yüğü
	PRSYN-AKPRSBLOKR	Akademik Personelin Bilgisayar Okuryazarlığı
ALGI	ALG-UZÖĞÖNYRG	Uzaktan Öğretime Karşı Önyargı
	ALG-İLTŞTNT	İletişim ve Tanıtım
	ALG-ÖĞRELDNRNÇ	Öğretim Elemanlarının Direnci
	ALG-TNTSMDY	Tanıtım ve Sosyal Medya
	ALG-TPLMOLMALG	Toplumun Olumsuz Algısı
	ALG-AKDBRMÇATŞ	Akademik Birimlerle Çatışma
	ALG-BRMDRÇ	Birimlerin Direnci
ALG-KRMTTM	Kurumsal Tutum	

Tablo 5 (Devamı): Elde Edilen Kod ve Temalar

ÖĞRETİM SÜRECİ	ÖĞSRÇ-ÖĞBGOY	Öğrencilerin Bilgisayar Okuryazarlığı
	ÖĞSRÇ-PRGAYR	Programdan Ayrılma
	ÖĞSRÇ-ÖĞİLTŞİH	Öğrencilerin İletişim İhtiyacı
	ÖĞSRÇ-İÇRGLŞ	İçerik Geliştirme
	ÖĞSRÇ-DRSDNTM	Ders Denetimi
	ÖĞSRÇ-DRSİÇHZR	Ders İçeriği Hazırlama
	ÖĞSRÇ-STNDR	Standardizasyon
	ÖĞSRÇ-ÖĞORYT	Öğrenci Oryantasyonu
	ÖĞSRÇ-DVMS	Devamsızlık
	ÖĞSRÇ-PRGKOORİŞ	Program Koordinatörlüğü İşlevsizliği
TEKNİK ALTYAPI	TKNALT-İNTALT	İnternet Altyapısı
	TKNALT-YZLMLY	Yazılım Maliyeti
	TKNALT-TKNALT	Teknik Altyapı
	TKNALT-YZLDŞBAĞ	Yazılımda Dışa Bağımlılık
TALEP	TLP-UZÖĞRENF	Uzaktan Öğretim Enflasyonu
	TLP-PRGTÜR	Program Türü
	TLP-PRGÇŞT	Program Çeşitliliği
	TLP-RKBT	Rekabet
	TLP-ÖĞRSYS	Öğrenci Sayısı
	TLP-ARZTLPDNG	Arz - Talep Dengesi
	TLP-TLPEKSL	Talep Eksikliği
	TLP-CĞRFKNM	Coğrafi Konum
	TLP-MZNNTLK	Mezun Niteliği

Görüşmelerin analizinden sonra elde edilen her bir tema ayrı ayrı değerlendirilmiş, zamanla bazılarının belli ana problemler altında gruplandığı görülmüştür. Elde edilen problemler zamanla alt problemler olarak değerlendirilerek kodlar ortaya çıkarılmıştır. Sonrasında, elde edilen kodların üst problemler altında toplanmasıyla araştırmanın temaları elde edilmiştir. Araştırma kodları ve temalarının sayıları; analiz süresince yer yer değişikliğe uğramış, bazı kodlar birleştirilmiş veya çıkarılmıştır. Nihai olarak; Tablo 5’te de görüldüğü gibi, araştırmanın toplam yedi teması ve 61 kodu bulunmaktadır.

Verilerin çözümlenmesi sırasında, bilimsel araştırma ilkeleri gereği görüşme yapılan üniversiteler, birimler ve yöneticilerin isimleri saklı tutulmuş ve isimler yerine onları sınıflandırıcı kodlar kullanılmıştır. Kodlamalarda “M” uzaktan eğitim merkezlerini, “Y” uzaktan eğitim meslek yüksekokullarını, “E” ise internet tabanlı uzaktan öğretim yapan enstitüleri belirtmektedir. Görüşme yapılan birimlerin sayısına göre bu kodların yanına sayılar eklenmiştir. Her bir yapı için birden fazla görüşme yapıldığından, hangi kodun hangi birimi temsil ettiği böylece saklı tutulmuştur.

Elde edilen kod ve temaların, görüşme yapılan birim yöneticilerinin hangileri tarafından söylendiğine ilişkin bilgiler Tablo 6’daki gibidir:

Tablo 6 (Devamı): Kodlar ve Birim Yöneticilerince Söylenme Durumu

	M1	M2	M3	M4	E1	E2	Y1	Y2
ÖĞSRÇ-ÖĞDJOY		X					X	X
ÖĞSRÇ-PRGAYR						X		
ÖĞSRÇ-ÖĞİLTŞİH	X	X	X			X	X	
ÖĞSRÇ-İÇRGLŞ		X	X	X		X	X	X
ÖĞSRÇ-DRSDNTM						X		
ÖĞSRÇ-DRSİÇHZR			X			X		X
ÖĞSRÇ-STNDR		X				X		
ÖĞSRÇ-ÖĞORYT		X					X	
ÖĞSRÇ-DVMS			X			X		
ÖĞSRÇ-PRGKOORİŞ		X						
TKNALT-İNTALT				X			X	
TKNALT-YZLMLY	X				X	X	X	
TKNALT-TKNALT				X	X		X	
TKNALT-YZLDŞBAĞ	X			X	X	X	X	
TLP-UZÖĞRENF		X				X	X	
TLP-PRGTÜR			X		X	X	X	X
TLP-PRGÇŞT		X		X	X	X	X	
TLP-RKBT			X	X		X	X	X
TLP-ÖĞRSYS		X				X		X
TLP-ARZTLPDNG	X	X		X		X		
TLP-TLPEKSL	X	X	X				X	X
TLP-CĞRFKNM	X	X	X	X		X		
TLP-MZNNTLK						X		

Tablo 6’da görüldüğü üzere, 61 kodun sekiz birim yöneticisi tarafından söylenme durumları değişkenlik göstermektedir. Bazı kodlar ağırlıklı olarak merkezlerce, bazı kodlar neredeyse her birimce, bazı kodlar yalnızca enstitülerce, bazı kodlar ise yalnızca meslek yüksekokullarınca ifade edilmiştir. Örneğin “TLP-MZNNTLK” kodu yalnızca “E2” kodlu birim yöneticisi tarafından dile getirilmiştir. Yine “ÖĞRSRÇ-PRGKORİŞ” kodundan ise sadece “M2” kodlu birimin yöneticisi tarafından bahsedilmiştir. “ALG-AKDBRMÇATŞ” ve “ALG-BRMDRÇ” kodları hakkında sadece “M1”, “M2” ve “M3” yöneticisi konuşmuştur; yani söz konusu kodlardan yalnızca merkezler bahsetmiştir. “İDYP-KURNİT” ve “ALG-KRMTTM” kodları ise her birim yöneticisi tarafından dile getirilmiştir ve ortak bir alt sorun olarak karşımıza çıkmaktadır.

Her birim, yapısal modelleri çerçevesinde belli niteliklere sahip olmakla birlikte, aynı yapıya mensup birimler arasında da değişiklikler olabilmektedir. Yine bir alt sorun, farklı yapılardaki iki veya daha fazla birim tarafından da dile getirilmiş olabilmekte, dolayısıyla farklı yapıdaki birimler aynı sorunları yaşıyor olabilmektedir. Kodlar kılavuzluğunda ve temalar çerçevesinde incelenecek olan bulgular neticesinde, hangi yapının ne tür sorunlar barındırdığı ve birimler arasında hangi ortak sorunlar olduğu ortaya konulacaktır.

4. BULGULAR VE YORUM

4.1.İdari Yapılanmaya İlişkin Bulgular

Araştırmada elde edilen bulgulardan yola çıkılarak şekillenen temalardan ilki idari yapılanmadır. Her birimin bir idari yapılanma olduğu düşünüldüğünde, araştırmada bu yönde bir tema ortaya çıkması oldukça normaldir. İdari yapılanma temasını, analiz sonrasında elde edilen 18 kod ortaya çıkarmıştır. Elde edilen kodlar, Tablo 5’te görülmektedir.

Görüşme yapılan dokuz birim yöneticisinin hepsi idari yapılanmaya ilişkin fikir belirtmiştir. Görüşülen bütün yöneticilerin bu konuda fikir beyan etmesi, bu problemin bütün birimlerde önemli bir konu olarak kimlik kazandığını göstermektedir. Temayı oluşturan 18 kodun ortaya çıkması, bu problemin çok farklı yönleriyle ifade edilmesinden kaynaklanmaktadır.

Ülkemizde, internet tabanlı uzaktan öğretim veren pek çok üniversite bulunmaktadır. Ancak her üniversite internet tabanlı uzaktan öğretime aynı ölçekte bakmamaktadır. Bazı üniversiteler bu işi bir görev ve hedef olarak benimserken, bazıları üniversite içinde görev yapan kişilerin öne çıkmasıyla birlikte bu faaliyeti yürütmektedir.

Birim yöneticilerinin ifadeleri incelendiğinde bazı üniversitelerin tutumları hakkında bilgiler edinilmiştir. E1 birimi yöneticisi bu durumu şöyle ifade etmektedir:

“...bu işin en başında, öncülüğünü yapan bir üniversiteydik ama üniversite içinde uzaktan eğitime karşı çeşitli eğilimler var dolayısıyla uzaktan eğitimin bugün geldiği noktada biz şu anda öncü değiliz. Eee örnek de değiliz. ...üniversite olarak dediğim gibi uzaktan eğitime bakış açımızdan kaynaklı bir şey, kaynaklanan durum bu...”

M2 birimi yöneticisi ise şöyle demektedir:

“...bu işin geleceği tamamen muğlaktı aslında uzaktan eğitim Türkiye’de nereye gider hiç belli değildi. Yine de bu yatırımı yaptı üniversite. Çok önemli bir karar.”

İki farklı birimin yöneticilerinin söyledikleri incelendiğinde; üniversitelerin birimlere verdiği desteğin, üniversitenin internet tabanlı uzaktan öğretimi ne kadar görev edindiği ile alakalı olduğunu ortaya çıkarmaktadır. Bazı üniversiteler zaman içerisinde internet tabanlı uzaktan öğretime olan destek ve isteğini azaltırken, bazıları da güçlenerek öne çıkmaya başlamaktadır. M2 biriminin bağlı olduğu üniversite, yönetim nezdinde riskli olarak nitelenen bir karar almış ve internet tabanlı uzaktan öğretimi desteklemiştir.

Ülkemiz üniversitelerinde internet tabanlı uzaktan öğretimin idari yapılanması konusunda bir standart yoktur. Bu durum, bu tez çalışmasının doğmasının temel nedenidir. Görüşme yapılan Y1 bu durumu şöyle ifade etmektedir:

“Türkiye’de şöyle bir sıkıntı var, uzaktan eğitimin nasıl yürütüleceği çok net değil. Yani kimi merkez kuruyor, kimi yüksekokul kuruyor, kimi enformatik bünyesinde yürütüyor. Çok farklı uygulamalar var.”

Birimlerin idari yapılanma biçimleri farklılık göstermektedir ve bu farklılıklar, her üniversitenin farklı koşullarda bulunmasından kaynaklanmaktadır. M1, merkez yapılanmasının tercih edilme nedenini şu şekilde ifade etmektedir:

“...uzaktan eğitim merkezi kurulmasının bir şeyi şu, rektörlük, rektörlük ve merkez örgütlenmesi daha esnek görülmüş muhtemelen çünkü merkezler rektörlüğe bağlı, yönetime bağlı birimler ve döner sermaye gelirlerinin olması onları harcamaları belli harcamaları yapmaları mümkün...”

M1 yöneticisinin açıklamasından anlaşıldığı üzere, uzaktan eğitim merkezi biçiminde bir idari yapılanma esnek olarak görülmüştür. Kurulduğu dönemde, döner sermayesinin oluşu ve doğrudan rektörlüğe bağlı olması nedeniyle esnek bir yapı olarak algılanan uzaktan eğitim merkezi modeli bu bağlamda M1 tarafından tercih edilmiştir.

Yine Y1, yüksekokul olarak internet tabanlı uzaktan öğretim yürütme fikrinin aşağıdaki gibi ortaya çıktığını anlatmaktadır:

“...biz önce düşündük merkez olarak mı kuralım, farklı bir yer mi kuralım, enformatik bünyesinde mi kurulsun. O zaman akla yatan şeydi; yani merkez kurmak veya işte enformatik bünyesinde yürütmenin çeşitli sıkıntıları var biz burayı okul olarak kurarsak, yüksekokul olarak kurarsak en azından hani memur alımı, hoca alımı ee yani müdür, müdür yardımcısının görevlendirilmesinde sıkıntı olmayacak. Hani kendi içinde bir okul olarak kurulacağı için bütçelendirmesi ve tüm işlemleri ona göre kolay olacak diye düşündük, öyle devam ettik.”

Y1 yöneticisinin ifade ettiği üzere; yüksekokul biçiminde bir internet tabanlı uzaktan öğretim yapılanması, akademik bir birim niteliği taşımasının da sonucu olarak bazı konularda özgürlük getirdiği için tercih edilmiştir. Y1 bu özgürlükleri personel yönetimi boyutuyla ifade etmiştir. Yani, bu birim personel yönetimi konusunda getirdiği özgürlükler nedeniyle uzaktan eğitim meslek yüksekokulu olarak kurulmuştur. Ayrıca bir akademik kimliğe sahip olmak da, uzaktan eğitim meslek yüksekokulu modelini tercih etmede önemli bir etken olarak karşımıza çıkmaktadır.

E2 yöneticisi ise, enstitü yapılanmasını bünyesinde internet tabanlı uzaktan öğretim yürütme tercihi konusunda şöyle yorumda bulunmuştur:

“...o zamanki yöneticiler talepte bulunmuşlar rektörlükten, rektörlük kabul etmiş. Oturmuşlar bir araştırma yapmışlar hangi bölümleri kurarsak ilgi çeker, eğitim verebiliriz? Tabii ki hoca altyapısı gerekiyor önce yoksa bölüm açmak kolay. ...onun için o zaman araştırmışlar ilk başlangıçta.”

E2'nin ifadesinden anlaşıldığı üzere; internet tabanlı uzaktan öğretim verme fikrinin ortaya çıkmasından sonra yapılan değerlendirmede, açılacak bölüm niteliklerinin talebi doğrudan etkileyeceği fikri ortaya konmuş ve bu bağlamda da enstitü kurulmasına karar verilmiştir; yani açılacak ve talep görmesi beklenen programların lisansüstü programlar olduğu düşünülmüştür. Böylelikle; olayın talep boyutu verilecek programın niteliğini etkilemiş, nitelik de doğal olarak yapıyı şekillendirmiş ve enstitü yapılanma modelinin tercih edilmesini sağlamıştır.

İdari yapılanma konusunda görüş bildiren diğer bir kişi M3 biriminin yöneticisidir. Uzaktan eğitim merkezi modelinin tercih edilmesi sebebini şöyle anlatmaktadır:

“Sistemi kurmadan önce çok düşündük. Enstitü kuramazdık çünkü tek amacımız yüksek lisans programı vermek değildi. Bir yüksekokul kurmak da işte esas lisans tamamlamayla başladığımız için bize hitap etmiyordu bir yüksekokul kurmak. Merkez olarak yapılanmayı düşündük, en pratik yöntem bu gibi geldi bize ... Bir yüksekokul olsak, cevap veremeyeceğimiz programlar olacak, bir enstitü olsak yine cevap veremeyeceğimiz programlar olacak. Üniversitenin uzaktan eğitime yaklaşımı açısından en mantıklı eee örgüt yapısı bu şu anda ... Farklı düzeydeki birimlere, fakültelere, yüksekokullara ve enstitülerle birlikte çalışabiliyoruz. O bizim için bir avantaj. Ee kendimiz sertifika programları düzenleyebiliyoruz o anlamda tamamen bir özerkliğimiz var. İstedığımız herhangi bir fakültenin herhangi bir öğretim elemanı ile çalışabiliyoruz herhangi bir programla doğrudan bağlantıya geçebiliyoruz.”

M3 yöneticisinin ifadesinden anlaşılacağı üzere, birim kuruluş sürecindeyken yöneticiler bazı niteliksel değerlendirmelerde bulunarak birimin yapılanma modeline

karar vermişlerdir. M3'ün de belirttiği gibi, her bir yapılanma modelinin niteliği farklıdır. Bir enstitü bünyesinde yalnızca lisansüstü eğitim verilebilirken, herhangi bir ön lisans veya lisans programı verilememektedir. Yine bir meslek yüksekokulu bünyesinde yalnızca ön lisans programları açılabilirken, ne lisansüstü ne de lisans programı açılmamaktadır. Oysa uzaktan eğitim merkezi modeli, bir koordinasyon birimi olduğundan her akademik birimle çalışabilmekte ve dolayısıyla bünyesinde her nitelikte program açılabilir. Ayrıca, uzaktan eğitim merkezleri bünyesinde sertifika programları da açılabilir. Yine her birimle çalışabilme rahatlığının sonucu olarak, birimler istedikleri birimden istedikleri akademik personel ile çalışabilme özgürlüğüne sahiptirler. Söz konusu özellikleri nedeniyle uzaktan eğitim merkezi modeli, M3 tarafından tercih edilmiştir.

İnternet tabanlı uzaktan öğretim aynı zamanda, bu işin yürütücüsü olan üniversitelerin bağlı olduğu kurum olan Yükseköğretim Kurulu'nun politikalarından da doğrudan etkilenmektedir. YÖK, internet tabanlı uzaktan öğretimin yasal mevzuatının sağlayıcısıdır.

Birimlerden M1'in yöneticisi, YÖK'ün yayımlamış olduğu Usul ve Esaslara ilişkin şu değerlendirmeyi yapmaktadır:

“Eskiden daha özerkti merkezler diye düşünüyorum şimdi bu yeni YÖK usul esaslarıyla birlikte daha dar bir gömlek herkese giydirildi ... YÖK mevzuat değiştirdi. Ondan önce yani diyelim ki 2004-2010 yılı arasında, ki önemli de, hocalara verilecek fiyatı da merkez belirliyordu gelirlere bakıp, ee artı bunlar döner sermayeden yatıyordu. Dolayısıyla hem merkezin geliri oluyordu, hem hocaya parayı merkez ödüyordu vesaire vesaire. Şimdi YÖK'ün getirdiği sistem farklı, YÖK bunları öz gelirlere yatıracaksınız diyor yani torba yasadan sonra...”

M1 biriminin diğer yöneticisi ise bu konuda şöyle görüş belirtmiştir:

“Yani paranın kontrolü eskiden bizdeyken daha iyiydi. Bu öz sermayeye yatmaya başladığından beri nerdeyse hiç paramız yok. Biz ödeme yapmamız gerektiğinde üniversitenin stratejik planlamasını istiyoruz. Verirlerse veriyorlar, vermezlerse parayı ödeyemiyoruz. Ama hani herkesle biz muhatap oluyoruz. Bizim suçumuzmuş gibi yeni yönetsel anlamda da bence hiç değil. Ben bu yapıdan genel anlamda hiç memnun değilim. İşleyişi zorlaştırıyor.”

M1 yöneticilerinin ifadelerinden, YÖK Uzaktan Öğretim Usul ve Esaslar yönetmeliğinin, uzaktan eğitim merkezlerinin özerkliğini sınırlandığı anlaşılmaktadır. Yapılan değişiklik sonrasında araştırma merkezlerinin gelirlerinin öz gelirlere yatmaya başlamasından sonra akademik personele yapılacak ödemelerde, hem ödeyen hem de ödeme miktarını belirleyen olarak birimin söz hakkı kalmadığı anlaşılmaktadır.

E2 birimi yöneticisi ise YÖK ile ilgili olarak farklı bir sorunu dile getirmiştir:

“...Buradan mezun olan öğrencilerin ne elde edeceği unvan olarak. Unvan olarak da şeylik var, ee yani yüksek mühendis olmuyor, uzman oluyorsun diyoruz ama bir şeyde de tanımı yok, devlette. YÖK, YÖK’çe bir tanımı olmadığı için çıktığı zaman sadece elinde diploması oluyor bazı yerler işte master yaptığı takdirde biraz daha tercih sebebi olabiliyor onlarda kullanıyorlar...”

Lisansüstü programlardan mezun olanların herhangi bir unvan elde edememe sorunu programlara olan talebi azaltmaktadır. Söz konusu sorun, internet tabanlı uzaktan öğretimde daha belirleyici bir sorun olarak görülmektedir. Mezunların nitelik kazanmasına yönelik YÖK nezdinde bir düzenleme, sadece lisansüstü öğretim verebilme şansına sahip E2’nin yöneticisi tarafından beklenen bir sorundur. Bu soruna ayrıca talebe ilişkin bulgularda başlığında da değinilecektir.

Birimlerce çeşitli nedenlerle tercih edilen internet tabanlı uzaktan öğretim yapılanma modellerinin her biri kendine özgü idari nitelikler barındırmaktadır. Genellikle, birimlerce en uygun olduğu düşünülerek tercih edilen modeller, istisnasız ve değişik karakterde işleyiş sorunları barındırırken, çeşitli avantaj ve dezavantajlara sahiptirler.

Bazı birimler, talep ettiklerinin çok uzun bürokratik süreçlerden geçerek tedarik edilmesi konusunda sıkıntı yaşadıklarını belirtmiştir. Bu sorunu M2 yöneticisi şöyle ifade etmektedir:

“...ihtiyacımız var rektörlüğe yazıyoruz üniversite yönetim kurulu karar veriyor karar verdikten sonra iki durum var onlarda bir tedarik için ya ihaleyle yapılacak miktarına göre ya da doğrudan temin yapılacak. Ee işte ihaleyle yapılacak ihalenin belirli prosedürü vardır o belli zaman alıyoruz ikincisi diyelim ihale yapıldı geldi, ihale yapıldı ürünleri bazen Türkiye’de direkt ürünler olmuyor yurtdışından geliyor işte o tedarikte zaman kayıpları oluyor ... Yani bütün prosedürün tamamlanması o fiyat tekliflerinin gelmesi yani sonuçta ürünün bize gelmesi çalıştırılması kurulması filan yani sanırım 3 aya yakın zaman aldı yine de. Ha makul bu süreler yani, ya da bize makul gelmeye başladı alıştık bu süreler. Devlet kendi mekanizması içinde bir yavaşlık var, doğal bir yavaşlık bazen...”

Bu konuda M1 yöneticisi ise şöyle görüş bildirmektedir:

“Eskiden kendi bütçemiz varken yani öz sermayeye değil döner sermayeye yatarken istediğimizi alabiliyorduk. Şimdi ee para isteyerek almak zorunda olduğumuz için biraz durum zorlaştı. Kendi bütçelerinden alsın diye kapatabiliyorlar bazı isteklerimizi. Her istediğimizi şu anda alamıyoruz yani diye.”

Tedarik konusunda yaşanan bürokratik sorunlara merkezlerde rastlanırken akademik kimliğe sahip enstitüler ve meslek yüksekokullarında rastlanmamaktadır. Akademik niteliğe sahip birimler kendileri, bütçelerini kullanmak suretiyle tedarik sürecini yaşarken, merkezler kendi bütçelerini aşan durumlarda hem rektörlükle ile bürokrasi yaşayıp hem de rektörlüğün ihale sürecini tamamlamasını beklemektedirler. Ayrıca M1 yöneticisinin daha önce bahsettiği yasal değişiklik sonucu, merkezlerin döner sermayeye yatan gelirlerinin öz gelirlere yatmaya başlaması da bu bürokratik sorunların yaşanmasında doğrudan paya sahiptir. Bu değerlendirmeler ışığında bakıldığında merkez yapılanması, bürokratik sorunlara yatkın bir yapılanma modeli olarak dikkat çekmektedir.

Yönetmelik faaliyetlerin yürütülmesini doğrudan etkileyen iş yükü, neredeyse tüm yöneticilerin şikâyet ettiği sorunlardan biridir. Bu konuda M1 yöneticinin görüşleri şöyledir:

“...İş yükü çok fazla, gelen de pek durmak istemiyor gibi bir durum da var. Daha etkin olabilmesi için evet ben istediğim personeli almak isterdim bir, ikincisi; ben şu andaki yapıyla yönetmezdim.”

Yine aynı soruna atıfta bulunan M3 yöneticisinin görüşleri ise şöyledir:

“Ben müdür oldum, bir tane yardımcımız var. 2 kişiden oluşan bir içerik ekibimiz var, 1 kişiden oluşan da bir yazılım ekibimiz var ... 6-7 kişilik çok kısıtlı bir ekiple aslında bir şeyler yapmaya çalışıyoruz...”

Yöneticilerin görüşleri doğrultusunda; iş yükünün çok fazla dile getirilmesi idari yapılanmadan çok, üniversitenin yeterli personel sağlayamamasından kaynaklanmaktadır. Yani, internet tabanlı olarak uzaktan öğretim yapan birimlerin elinde yeterli personel olmaması bir organizasyon sorunu değildir. Ancak, birimlerin personel istihdamı konusunda farklılıklar olabilir. Bu konu personel yönetimi başlığında incelenecektir.

İnternet tabanlı uzaktan öğretim yapılanma modellerinde, idari faaliyetlerden olan karar alma ve alınan kararları uygulama durumunda ise birimden birime değişmeler olmakla birlikte, bazı ortak nedenlere dayanan durumlar da söz konusudur.

Bu konuyla ilgili olarak fikir belirten üç birim yöneticisinden M1 sorunu şöyle anlatmaktadır:

“...Problemleri aşmak için biz programı olan birimlere, bunu böyle yapın şunu şöyle yapın sınavda şunu dikkat edin gibi şeyler dememiz gerekiyor. Ama mesela bazıları siz kim oluyorsunuz diyor bize doğal olarak yani. Ben kalkıp ilahiyat fakültesi dekanlığına ne yapacağını öğretiyorum. O da ben rektörlüğe bağlıyım seni tanımam diyebiliyor. Yani yönetsel anlamda bu tür sıkıntıları da var...”

Uzaktan eğitim merkezi yapılanma modelini benimsemiş M1 biriminin yöneticisinin söyledikleri incelendiğinde, birimler arası bir sorun göze çarpmaktadır. Birimin almış olduğu kararların uygulanması veya herhangi başka bir birime işle ilgili bir telkin ya da tavsiyede bulunması sonucu karşıdaki birim aksi tepki verebilmektedir. Bu, hem kararların uygulanamaması sorunu, hem de akademik kimliğe sahip olmamanın getirmiş olduğu “ikinci sınıf nitelik” sorunudur. Karşıdaki birim, bu sebepten ötürü internet tabanlı uzaktan öğretimin koordinasyonunu yürüten uzaktan eğitim merkezini muhatap kabul etmeme veya doğrudan muhatabı olarak görmeme hakkını kendisinde görmektedir. Bu durumu bir başka uzaktan eğitim merkezi olan M4 birimi yöneticisi de şöyle ifade etmektedir:

“...Hiçbir zaman bir merkez, bir akademik yapının üzerine etki olarak çıkamaz. Şunu ifade etmek, yanlış anlaşılmasın söylediğim şey, hani bir akademik yapı üzerinde etkilidir anlamında söylemiyorum yani değer olarak merkez hiçbir akademik yapının üzerine çıkamaz. Çünkü akademi yani her zaman zaten bilginin hani felsefenin üretildiği yerdir. Merkezler genelde bu

üretilen felsefenin uygulamaya dönüştürüldüğü yerlerdir. Dolayısıyla bu açıdan bakıldığında bir basamak aşağıda benim fikrim. Bir basamak aşağıda yer alır her zaman merkezler...”

M4 yöneticisi; merkezlerin, akademi felsefesine göre hiyerarşik düzende akademik birimlerden sonra geldiğini anlatmaktadır. Kuruluş ve var olma amaçları dikkate alındığında, merkezlerin akademik birimlerden aşağıda görülmesi normaldir. Çünkü merkezler, akademik birimlerin üretimi olan bilgileri uygulayan birimlerdir. Bu farklı yönünden bağımsız olarak, merkezlerin akademik birimler karşısında kararlarının uygulanması konusunda sıkıntı yaşamaları hep olası durumdadır. Öte yandan; diğer internet tabanlı uzaktan öğretim yapılanma modelleri olan yükseköğretim ve enstitüler hâlihazırda akademik nitelikte birimler olduğundan böyle bir sıkıntı yaşama ihtimalleri yoktur.

4.2.Finansal Yapıya İlişkin Bulgular

Çalışmanın ikinci temasını finansal yapı oluşturmaktadır. Analiz sonucunda, finansal yapıyı altı kodun şekillendirdiği görülmektedir. Her birim yöneticisinin görüşleriyle şekillenen finansal yapı teması, bir organizasyonda olmazsa olmaz olan unsurlardan ikincisidir. Her yönetim biriminin finansal boyutu vardır. Bu bağlamda; görüşmelerin analizi sonrasında finansal yapıya ilişkin bulgular başlık altında sıralanmıştır.

Görüşme yapılan birim yöneticilerinden bazıları, merkezi bütçeden ayrılan paylar ile işlerin yürütülmesinden bahsetmiştir. Örneğin M1 birimi yöneticisi bu durumu şöyle ifade etmektedir:

“Bütçemizde biz bu kadar liralık harcamamız var ödeme yapmanız gerek işte 50 lira yatırımın 100 lira yatırım dediğimiz zaman yatıyor. Hele önceden de yatmıyordu şimdi yeni düzene girdi. Dolayısıyla hani bir bütçemiz var bile diyemiyorum.”

M2 birimi yöneticisi bu konuya ilişkin şu ifadeleri kullanmıştır:

“Bütçemiz yok. Uzaktan eğitim merkezinin bütçesi yok. Rektörlüğün bütçesinden faydalanıyoruz.”

Aynı konuda M3 biriminin yöneticisi ise şunları aktarmaktadır:

“...Bütçemize kendimiz hâkim değiliz. Ee merkez bütçe üzerinden bütün ödemelerimizi, harcamalarımızı yapabiliyoruz. Bu bazen avantaj oluyor bazen dezavantaj oluyor. İşler birazcık uzuyor hani fakülte olsaydık, kendi bütçemiz olsaydı ee bazı şeyler belki biraz daha kolay olurdu.”

İfadeleri aktarılan üç birim yöneticisine dikkat edildiğinde, hepsinin uzaktan eğitim merkezi yöneticisi olduğu dikkat çekmektedir. Yine söyledikleri analiz edildiğinde, söz konusu birimlerin kendi bütçelerine sahip olmadıkları ve merkezi bütçeden ayrılan paylar ile faaliyet gösterdikleri görülmektedir. Yani bütçe konusunda, uzaktan eğitim merkezleri özerk olmayıp doğrudan rektörlüklere bağımlı durumdadır. Yapacakları harcamalar için kendilerine ayrılan paylar dışında, her seferinde rektörlükten bütçe talep etmekte ve bürokratik gecikmeler barındıran bir süreç yaşamaktadırlar. İdari yapılanmaya ilişkin bulguların aktarıldığı bir önceki başlıkta, M1 yöneticisinin bahsetmiş olduğu yasal değişiklikler sonrasında uzaktan eğitim merkezlerinin topladıkları gelirlerin artık döner sermayeye değil öz gelirlere yattığından bahsedilmiştir. Bu bağlamda, uzaktan eğitim merkezlerinin mali özerkliği söz konusu yasal düzenleme ile ortadan kalkmıştır diyebiliriz.

Bu konuda uzaktan eğitim meslek yüksekokulları ve enstitüler merkezlerden ayrılmaktadır. Bu ayrılık Y1 yöneticisinin aşağıdaki görüşleri ile anlatılabilir:

“...Direkt her türlü işlemi kendimiz yapabiliyoruz başka birimlerle bağlantılı değiliz. Okul olduğumuz için kendi bütçemiz var, yeri geldiğinde bu bütçeleri kullanabiliyoruz.”

Y1 yöneticisinin ifadesinden anlaşılacağı üzere; akademik kimliğe sahip birimler kendi bütçelerine sahip olmaktadır. Kendi bütçelerine sahip olmanın avantajıyla, harcamalarını bağımsız bir şekilde yürütebilmekte ve uzaktan eğitim merkezlerinin yaşadığı bürokratik sorunları daha az yaşamaktadırlar. Eğer bütçelerinin yetmediği veya aşıldığı durumlarda, yeni kaynak ihtiyacı duyarlarsa rektörlük ile iletişim sürecine girip kaynak talep etmektedirler. Bu durumu E2 yöneticisi şöyle ifade etmektedir:

“...Para lazım olduğundan bütçemiz yetmediğinde ek bütçe talep ediyoruz. Gidiyoruz anlatıyoruz derdimizi yukarıya. Onlar da sağ olsunlar kabul ederler alırlar. Yani bizden rahatı yok onu söyleyebilirim. Hiç şey yapmazlar. Yapın buyur. Konferans mı düzenliyorsunuz seminer mi, bölüm mü açmak istiyorsunuz kapamak mı istiyorsunuz iyileştirmek mi istiyorsunuz. Her şey elinin altında.”

E2 yöneticisinin görüşü dikkate alındığında; bütçenin yetmediği durumlarda rektörlükle iletişime geçme durumunda yaşanacak sorunlar veya avantajlı durumlar, üniversite yönetiminin internet tabanlı uzaktan öğretim yapan birime olan desteği ile doğrudan alakalıdır. Ayrıca, üniversitenin kurumsal ölçeği, bütçenin yetmediği durumlarda birime destek sağlanıp sağlanamayacağını da doğrudan nedenidir. Yani, E2 birimi büyük bir büyük ölçekli bir üniversite bünyesinde değil de küçük ölçekli bir üniversite bünyesinde olsaydı, E2 birimi yöneticisinin aktardığı şekilde her zaman olumlu bir cevap alamama durumu söz konusu olabilirdi.

Görüşler ışığında; uzaktan eğitim merkezleri ile akademik kimliğe sahip olan meslek yüksekokulları ve enstitüler kıyaslandığında, akademik kimlik sahibi olmanın bütçe kullanımı ve özerkliği konusunda avantaj sağladığı görülmektedir. Bu konuda uzaktan eğitim merkezleri özellikle yasal düzenlemelerle birlikte dezavantajlı bir kimliğe bürünmüştür.

Birim yöneticilerinin finansal yapıya ilişkin görüş belirttikleri bir başka konu YÖK Usul ve Esaslar yönetmeliğinin değişmesi sonucu değişen ödeme katsayı çarpanı konusudur. Bu konuya ilişkin M1 yöneticisinin görüşleri şöyledir:

“YÖK’ün belirlediği usul esaslar var o kapsamda, programı yürüten birim hangisiyse, örneğin yüksekokulsa meslek yüksekokuluysa o, fakülteyse o ... üniversite yönetimi, kaç katına kadar ödeyecek beş katına kadar ödensin mi ödenmesin mi çünkü usul esaslar beş katına kadar şey veriyor, genişlik veriyor. Gelen gelire göre bu şey yapıyor yani ücretlendirmenin problem yaratan bir tarafı olduğunu hiç sanmıyorum...”

YÖK, Yükseköğretim Kurumlarında Uzaktan Öğretime İlişkin Usul ve Esaslar (2013: 6) yönetmeliğinde, *“Uzaktan öğretimde ders veren öğretim elemanlarına, eşzamanlı olarak yürüttükleri dersler için haftalık ders yükünü tamamladıktan sonra verdikleri ders başına ve haftalık on saati geçmemek üzere yükseköğretim kurumları yönetim kurullarınca 2914 sayılı Kanununun 11 inci maddesindeki unvanlar itibarıyla belirlenen ek ders ücretinin beş katını geçmemek üzere belirlenecek oranda ek ders ücreti ödenir.”* ifadesi ile bu durumu yasal zemine oturtmuştur. Düzenlemede yer alan “katını geçmemek üzere” ifadesi, daha önceki düzenlemelerde yer alan “10 katını geçmemek” ifadesinin yerini almıştır. Yani, akademik personele yapılan ödemelerde katsayı 10 kattan beşe indirilmiştir. Bu duruma ilişkin görüş bildiren M4 yöneticisi şöyle görüş bildirmiştir:

“Bunların hepsini zaten YÖK’ün yayınladığı yönetmelik zaten hepsini tanımlamış, önemli olan bu kuralın doğru kullanılması. Yani bir öğretim üyesi ders verdiğiğinde eğer o dersleri kuralına uydursa katsayı çarpanının bile tanımını vermiş. Dolayısıyla burada muhasebeleştirme konusunda uyulması gereken cetvel, kural orası...”

Benzer şekilde E2 yöneticisi ise şöyle demektedir:

“...Yönetmeliklere göre 5 katına kadar ücret ödenebilir dersi veren hocaya. Saat başına eee orada o zaten öğrenciden de biz biliyorsun uzaktan öğretimde 3 katı fazla para alıyoruz mecbur çünkü paralı sistem, sistem çalıştırıyorsun her hafta. Uğraşıyorsun.”

M1, M4 ve E2 birimi yöneticilerinin ifadelerinden anlaşılacağı bu konuda sorun yaşandığı söylenemez. Yaşanabilecek tek sorun, söz konusu yönetmeliğin doğru uygulanamaması olarak öngörülebilir. Bu olası sorun da ancak tecrübesizlik gibi durumlarda ortaya çıkabileceği için birimlerce sorun olarak görülmemesi normaldir.

Finansal yapıya ilişkin yöneticilerce dile getirilen bir diğer husus telif ücretleri ödeme sorunudur. Yine mevzuat gereği, akademisyenlerin hazırlamış oldukları ders materyallerine telif ücreti ödeme konusunda sorunlar yaşanmaktadır. Bu sorunu E2 birimi yöneticisi şöyle dile getirmektedir:

“...Hocanın hazırlık yapması gerekiyor hocanın içerik hazırlaması gerekiyor işte dedim ya kitap gibi bir şey hazırlaması gerekiyor. Eskiden telif hakları veriyorduk, şimdi veremiyoruz; bazıları veriyormuş duyuyorum ama neye göre verdikleri de belli değil. Ama kanunen yönetmelikte öyle bir şey yok. Yani ödediğin zaman işte 35 lira 38 lira para ödeyeceksin onu ödemeye de değmez yani şu şeyi ödemen. Ama daha önceki o torba yasa çıkmadan önceki yönetmeliklerde iki bin liraya kadar bir şey ödenmiş telif hakları satın alınmış içerikleri çünkü kitap gibi şey hazırlıyor adam her şeyiyle. Ama şimdi hoca kendine hazırlıyor yani. Hoca dese ki eğitim öğretim bittikten sonra kardeşim ben bu dersi vermeyeceğim hakkımı da çekiyorum dediği takdirde içeriği yeni gelen hoca o dersi anlatacak olan kullanamaz. Kendi tekrar hazırlayacak isterse hoca kabul ederse ben hakkımdan vazgeçiyorum diye yeni gelen diğer hoca verebilir.”

E2 yöneticisinin ifadesinden anlaşıldığı üzere; yeni yönetmelikle birlikte akademisyenlere hazırladıkları ders içerikleri için telif ücreti ödenmemektedir. Oysa

önceki düzenlemelerde, tam tersi durumun söz konusu olduğu bizzat E2 yöneticisine ifade edilmiştir. Bu temel sorunun sebebi şudur; daha önce, öğretici hazırladığı içeriklerin karşılığında belli bir ücret alıp o içerikler üzerindeki haklarını devrederken, yeni düzenlemeyle birlikte bu durum değişmiştir. Artık öğretici, hazırladığı ders içeriğini devretmemekte, devretmediği için de herhangi bir ücret almamaktadır. Yani öğretici, ders verdiği sürece materyalini kullanıp, ders vermediği zaman da kullanımdan çekebilmektedir. Dolayısıyla hazırlanan materyali, sadece hazırlayanın kendisi ve kullanma izni verdiği kişi kullanabilir. Materyal kendisinde kaldığı için de herhangi bir telif ücreti ödenmesi durumu söz konusu olmayacaktır.

Katsayı çarpanı ile telif ücretleri konusu, internet tabanlı uzaktan öğretim yapan her model için ayrı ayrı farklılık oluşturmayıp, hepsi için aynı geçerliliğe sahip unsurlardır. Dolayısıyla, bu iki konudaki yasal düzenlemeler ve yaşanabilecek sorunlar her tip model için geçerlidir. Bu anlamda bir model kıyaslaması mümkün değildir.

4.3. Personel Yönetimine İlişkin Bulgular

Araştırmanın üçüncü temasını personel yönetimi oluşturmaktadır. Personel yönetimi, idari yapılanma ve bütçe ile birlikte bir organizasyonun olmazsa olmaz unsurlarından biridir. Görüşme dökümlerinin analizinden sonra ortaya çıkan yedi adet kodun bir araya gelmesiyle oluşturulan personel yönetimi teması, görüşme yapılan her yöneticinin çok çeşitli fikirleri sonucunda şekillenmiştir.

Yapılan analizler sonucunda, birim yöneticilerinin birçoğu tarafından dile getirilen personel yetersizliği sorunu, internet tabanlı uzaktan öğretim örgütlerinde karşılaşılan en önemli sorunlardan biridir. Bu konuda E1 birim yöneticisinin görüşleri şöyledir:

“Üniversitemiz bir kamu üniversitesi; dolayısıyla bir kamu üniversitesinin standart kaynak problemi var, kadro problemi var. Şu andaki üniversite kadroları hep olması gerekenin çok altında kadrolarla çalışıyor.

Ücretlendirme mekanizmalarında özel üniversitelere oranla çok daha kötü koşullarda çalışıyor burada insanlar. Dolayısıyla ülkenin kamu üniversitelerinde yaşanan tüm problemleri aynı şekilde burada da yaşıyor...”

İfadeden anlaşılacağı üzere; ülkemizde devlet üniversitelerinin genel bir sorunu olarak kaynak yetersizliği gösterilebilir. Kaynak yetersizliği ise personel yetersizliğinin ana nedeni olarak karşımıza çıkmaktadır. E1 yöneticisinin de ifade ettiği gibi, devlet üniversitelerinin özel üniversitelere göre dezavantajı bulunmaktadır. Dolayısıyla, özel bir üniversitedeki personel istihdamı ile devlet üniversitesindeki personel istihdamı karşılaştırıldığında, ücretler nedeniyle devlet üniversitelerinin dezavantajlı durumda olduğu görülmektedir.

Personel yönetimi, elde edilen bulgular neticesinde iki farklı kategoride değerlendirilebilir. Bunlardan ilki akademik personel yönetimidir. Yani, dersleri yürütecek olan akademisyen kadronun istihdamı ilk sorunu oluşturmaktadır. Akademik personel yetersizliği, internet tabanlı uzaktan öğretim yapan birimlerin yöneticilerince oldukça sık dile getirilen bir sorundur. Y1 yöneticisi bu sorunu şöyle dile getirmektedir:

“...Kendi okulumuzda dört hoca var ama yeterli gelmiyor. Bazı derslerde dışarıdan hocalar görevlendirmek zorunda kalıyoruz.”

Y1 birimi yöneticisi, kendi öğretim kadrosunun yanı sıra gerektiğinde dışarıdan görevlendirme yaparak akademik personel yetersizliğini gidermeye çalıştıklarından bahsetmektedir. Dolayısıyla, bir uzaktan eğitim meslek yüksekokulu olan Y1, akademik personel sıkıntısı yaşamakta ve bunu yeni personel istihdamı ederek değil dışarıdan görevlendirme yaparak çözmektedir. Oysa akademik bir kimliğe sahip olduğundan kendi personelini istihdam etme hakkı bulunmaktadır. Söz konusu istihdamı yapamaması, bağlı olduğu üniversitenin ölçüğü ve tutumu ile doğrudan alakalıdır.

Akademik personel yetersizliği konusunda E2 yöneticisinin görüşleri ise şöyledir:

“...Hoca açısından, hocaları yönetmek biraz farklı tabii kendi, kendi lisans eğitimi olmadığı için o da önemli bu şeyde. Burası disiplinler arası bir enstitü; bölümler yani bir arkasında lisans eğitimi olan bir yer yok. O olmadığından dolayı bazı zorluklarımız var İşte hocanın bir tanesine ilgili hocayı tutuyorsun anabilim dalı başkanı yapıyorsun yönetici yapıyorsun. Buna her zaman uı şey ölçüsünde yönetim bilimi olarak erişemiyorsun. İşte işi oluyor şu oluyor bu oluyor.”

E2 birimi yöneticisi, akademik personel yönetimi sorununa farklı bir açıdan bakmaktadır. Y1 gibi akademik bir kimliğe sahip olan E2, Y1’den farklı olarak lisansüstü eğitim yapan bir enstitüdür. Lisansüstü eğitim yapan ve lisans programlarının devamı olan bir akademik birim olmayıp, disiplinler arası nitelikte bir enstitü kimliği olduğundan kendi akademik personeli bulunmamaktadır. Dolayısıyla, akademik personeli üniversitenin çeşitli akademik birimlerinde görev yapan akademisyenlerden oluşmaktadır. Bu özel durumdan dolayı dışarıdan görevlendirme ile istihdam edilen akademisyenler arasından yönetici olarak atananlar, doğrudan birime bağlı olmadıklarından her zaman birimde olmayabilmekte, bu da bir yönetim sorunu olarak işleyişi güçleştirme sorununu ortaya çıkarmaktadır.

Akademik personel yetersizliğinin bir nedeni olarak, akademisyenlerin internet tabanlı uzaktan öğretime karşı barındırdıkları olumsuz algı da gösterilebilir. Bu duruma atıfta bulunan Y1 yöneticisi sorunu şöyle ifade etmektedir:

“...Hocalarla ilgili sıkıntılar yaşıyoruz, üniversitede de hani arada tartıştığımız, görüş alışverişinde bulunduğumuz hocalar uzaktan eğitime çok sıcak bakmıyorlar bazı hocalar. Biz istediğimiz kadar avantajlarını anlatalım, hala o eski yüz yüze ders olayının değişmemesi gerektiğini savunuyorlar.”

İnternet tabanlı uzaktan öğretime karşı olumsuz algıya sahip akademisyenlerin sayısı, bu alanda istihdam edilecek akademik personel yetersizliğine neden olabilmektedir. Dolayısıyla bu olumsuz durumu değiştirilmesine yönelik faaliyetler yürütülmesi ve akademisyenlerin internet tabanlı uzaktan öğretime alıştırılması önemli bir görev olarak karşımıza çıkmaktadır.

Personel yetersizliğinin ikinci kategorisi idari ve teknik personel yetersizliğidir. Bu konuyu da birçok birim yöneticisi sorun olarak belirtmiştir. Dolayısıyla, akademik personel yetersizliğiyle birlikte önemli bir sorun olarak karşımıza çıkmaktadır. Söz konusu sorun için M1 yöneticisinin görüşleri şöyledir:

“...İş yükü çok fazla, gelen de pek durmak istemiyor gibi bir durum da var. Daha etkin olabilmesi için evet ben istediğim personeli almak isterdim...”

Bir uzaktan eğitim merkezi olan M1, akademik bir kimliğe sahip olamaması nedeniyle kendi personelini istihdam etmekte sorun yaşamaktadır. Ayrıca bir koordinasyon merkezi niteliğine sahip olduğu için iş yükü büyük sorun oluşturmakta ve elindeki personel yeterli gelmemektedir.

Personel yönetimi konusuna değinen M3 birimi yöneticisi, bu konudaki görüşlerini şöyle aktarmaktadır:

“...Akademik personelin yönetiminde tabii ki yaşıyoruz çünkü o personel bizim personelimiz değil... Bizde derse giriyorlar sadece koordinasyon sağlıyoruz. Ee burada şöyle bir sıkıntı yaşıyoruz uzaktan eğitim merkezi olarak bizim için çok önemli olan şeyler akademik personel için o kadar önemli olamayabiliyor onlar için ikinci derece önemli olabiliyor. Ee bunu da karşılıklı ilişkiyle, oturarak, konuşarak, onları ikna ederek yapmaya çalışıyoruz.”

Uzaktan eğitim meslek yüksekokulu ve enstitülerin aksine; uzaktan eğitim merkezleri, akademik bir kimliğe sahip olmayıp uygulama ve koordinasyon birimi niteliğinde çalışan birimlerdir. Dolayısıyla, üniversitede bulunan akademik birimlerin açmış oldukları programların yürütülmesini sağlarlar. Bu yönüyle de akademik personele sahip değildirler. Çalıştıkları akademisyenler, programları bünyesinde açan akademik birimlere bağlıdır. Uzaktan eğitim merkezleri, almış olduğu kararların benimsenmesi konusunda sıkıntılar yaşayabilmektedirler. M3 yöneticisi de bu duruma atıfta bulunmaktadır.

İnternet tabanlı uzaktan öğretimde, personel yönetimi konusunda dile getirilen diğer bir husus akademik personelin bilgisayar okuryazarlığıdır. Akademik personelin kullanılacak sistemlere hâkimiyeti birimlerce sağlanmaktadır. Dolayısıyla akademisyenler nezdinde bilgisayar okuryazarlığı, personel yönetimi temasında kendine yer bulmaktadır. Akademik personele yetkinlik kazandırılması konusunda M2 birimi yöneticisinin görüşleri şöyledir:

“...Çok ciddi sıkıntı yaşıyoruz. Çok uzun zaman ... dönem başlarında eğitimler yaptık. Ders içeriği geliştirme ve uzaktan eğitim nasıl olur diye. Ama maalesef hocalarımız yeterli ilgiyi göstermiyorlar. Ve artık biz de hevesimiz de kaçtı enerjimiz de azaldı bu konuda, yapmıyoruz artık. Uzaktan eğitime karşı isteksizliği yok, eğitim almaya karşı belki bir isteksizliği var belki.”

M2 birimi yöneticinin söylediklerinden anlaşılacağı üzere, akademik personelin yeterli olarak bir eksikliği söz konudur. Bunu gidermeye yönelik yapılan eğitimlere de akademik personelin katılımı ciddi boyutta değildir. Yöneticinin dediği gibi, ortada eğitimlere karşı bir isteksizlik bulunmaktadır. Eğitimlerin yöntemi konusunda M4 yöneticisi şu açıklamayı yapmıştır:

“İnsanların bu konuya sadece uzaktan öğretim olarak değil, sistem olarak nasıl uygulandığıyla da ilgili uygulamalı, ısrarla onun altını çizmek istiyorum. Salonda toplayıp insanları şöyle yapıyor, böyle yapıyor diye

anlatmak değil aynı zamanda onu kameranın başına oturtup 15 dakika da ders anlattırıp burada bilgiyi ölçmek değil, 15 dakika ders anlattırıp o yapılması gereken, sistem üzerinde yapılabilecek şeylerin neler olduğunu göstermek ve dolayısıyla eğer bu hoşlarına giderse devamını sağlamak gibi bir yöntem.”

Anlaşılacağı üzere; eğitimlerin nasıl verileceği konusu önemli bir noktadır. M2 yöneticisinin bahsetmiş olduğu, akademisyenlerin yetkinlik eğitimlerine karşı ilgisizliği sorunu eğitim yönteminin değiştirilmesi ile ortadan kaldırılabilir. M4 yöneticisinin önermiş olduğu yöntem; akademik personele uygulamalı olarak öğrenme şansı sağlayacağından, akademik personelin daha etkin ve verimli bir şekilde yetkinlik kazanma süreci tamamlanabilir. M1 ve M4 birimleri akademisyenlere uygulamalı sertifika eğitimleri verildiğini belirtmişlerdir. Hatta M4 birimi yöneticisi, sertifika programını başarıyla tamamlayamayan akademisyenlerin internet tabanlı uzaktan öğretimde ders veremediğini belirtmiştir. Yani uygulamalı eğitimde başarılı olmak ders verebilmenin koşuludur.

4.4.Algıya İlişkin Bulgular

Araştırmanın dördüncü temasını, internet tabanlı uzaktan öğretime ilişkin algı oluşturmaktadır. Yapılan görüşmelerin analiz edilmesinden sonra elde edilen sekiz adet kod, algı temasını meydana getirmiştir.

İnternet tabanlı uzaktan öğretim yapan birimler, kar amacı gütmemelerine rağmen bir hedef kitleye sahiptir. Geleneksel öğretim gibi olmadığından, aday öğrencilere ulaşmak ve birimi tercih etmelerini sağlamak önemlidir. Yine birimlerin, geleneksel öğretimin bir alternatifi konumunda bulunması nedeniyle, hedef kitlesinin olumsuz algısını yıkmak gibi zor bir amacı da vardır. Bu bağlamda birim yöneticilerinin fikirleri bu konuya ilk elden ışık tutmaktadır. Y1 biriminin yöneticisi şöyle demektedir:

“Türkiye’de şöyle bir sıkıntı var; uzaktan eğitim hala sanki biraz basit bir eğitimmiş gibi gözüküyor, üniversite eğitimi olarak düşünülüyor. Yani uzaktan okuyorum dediğinde bir kişi, toplum içerisinde daha alt seviye sanki normal okuyamamış da uzaktan eğitim okuyor gibi algılanıyor. Bu algıyı yıkıp, bir de hani uzaktan eğitimi tercih ettiğinde öğrenci otomatik olarak büyük üniversiteleri tercih etmek istiyor. Dolayısıyla burada bir rekabet sorunu yaşıyoruz...”

Bu ifadelerden anlaşıldığı üzere; Türkiye’de internet tabanlı uzaktan öğretime karşı olumsuz bir algı mevcuttur. Örgün öğretim programları ile kıyaslandığında, ikincil tercih olarak gündeme gelen internet tabanlı uzaktan öğretim, toplum nezdinde nispeten değersiz bir eğitim kalitesine sahip ve daha az nitelikli öğrencilerin tercihi gibi algılanmaktadır. Bu yönüyle, büyük bir algı sorunu olduğu açıktır. Bu olumsuz algının belki de en büyük nedeni hedef kitleyle yeterli ve etkili iletişim kurulamamasıdır. Ayrıca internet tabanlı uzaktan öğretimin yeterli düzeyde tanıtılmaması ve olumsuz algılardan kurtarılamamasının yanında, Y1 yöneticisinin belirttiği üzere, birimlerin de üniversiteler arası düzlemde rekabet sorunları yaşadığı görülmektedir. Büyük ölçekli üniversitelerin, internet tabanlı uzaktan öğretim konusunda da tercih görmesi olası bir durumdur. Fakat küçük ölçekli üniversitelerin, büyük rakipleri ile rekabet edebilmeleri için bazı adımlar atmaları gerekmektedir. Bu adımlardan en önemlisi şüphesiz ki tanıtımdır. Tanıtım sorunu yaşayan M3 biriminin yöneticisi nu konuda şöyle fikir belirtmektedir:

“E-öğrenmenin tanıtımı, pazarlaması konularına biraz eğilmek istiyoruz. Çünkü verilen kontenjanın altında öğrenci sayılarımız bunun böyle devam etmesini istemiyoruz. Sosyal medyayı kullanmaya çalışıyoruz ama çok aktif kullanamıyoruz çok etkin kullanamıyoruz. Bununla ilgili birazcık daha üzerinde düşünmemiz biraz daha çalışmamız lazım. Özel üniversiteler gibi vakıf üniversiteleri gibi reklam yapmıyoruz bu işin tanıtımını biraz vakit ayırmamız gerekiyorsa zaman ve para ayırmamız gerekiyor...”

M3 yöneticisi, tanıtım konusunda yetersiz olduklarını ve bu konuda gelişme kaydetmeleri gerektiğini aktarmaktadır. Tanıtım konusunda yaşanan sıkıntıların, kontenjanları doğrudan etkilediği de açıktır. Yani talebin artırılması tanıtımla doğrudan ilişkilidir. Tanıtımın nasıl yapılacağı, ne tür yöntemler kullanılacağı günümüz itibariyle pek çok cevap barındırmaktadır. Sosyal medya da günümüzde tanıtım aracı olarak kullanılabilir mecralardan biridir.

Yine M3 birimi yöneticisi, kamu üniversitelerinin özel üniversiteler gibi reklam yapamadığı dile getirmiştir. Aynı sorunu, E2 birimi yöneticisi ise şu şekilde ifade etmiştir:

“Şimdi şöyle bir şey var, kanunen üniversitelerin reklam vermesi yasak. Bu reklam verdim diye şey kestiremiyorsun, böyle bir şey yok. Üniversiteler kendi reklamını yapacak, konferans düzenleyecek, bilmem ne yapacak, adı bir yerde geçecek ama ben nasıl şey vereceğim? ... Bunu şeyden talep ettik, yukarıdan. Ama yukarı dedi öyle bir şeyimiz yok. Orayı şey yapamazsınız, oraya para harcayamazsınız, para isteyemezsiniz bizden. Kendi imkânlarımızla işte internetten minternetten kendimiz zaten sayfamız var, sayfa sınırlı...”

Görüldüğü üzere; hem uzaktan eğitim merkezi olan M3 hem enstitü olan E2 reklam verememe konusuna değinmiştir. Ayrıca E2 yöneticisi, kanunen reklam verme gibi bir tasarruflarının olmadığını da belirtmiştir. Bu nedenlerle internet tabanlı uzaktan öğretim birimleri, tanıtım sorununu yasal çerçevede kendi iradeleriyle gerçekleştirmek durumundadırlar. Gerekli yurtiçi ve yurtdışı akademik ortamlarda bulunarak, üniversite içerisinde birimin ev sahipliğinde organizasyonlar düzenleyerek, akademik faaliyetlerde söz sahibi olarak kendi tanıtımlarını gerçekleştirme yoluna gitmeleri gerekmektedir. Ayrıca değinildiği üzere, sosyal medya gibi günümüz popüler akımlarından olan mecraları aktif ve etkin kullanarak, özellikle genç nüfusun yoğun olarak kullandığı internet yoluyla etkili bir tanıtım söz konusu olabilir.

Toplumsal ölçekte, internet tabanlı uzaktan öğretim algısının önemli bir sorununa Y2 birimi yöneticisi değinmektedir. Y2'nin ifadeleri şöyledir:

“Uzaktan eğitim meslek yüksekokullarında açıkçası çok uzun bir gelecek görmüyorum, halkımızdaki açıköğretim mantığını yıkamıyoruz. Baştan plansız programsız olarak açılmasına izin verilen uzaktan eğitim meslek yüksekokulları artık işlevlerini yitirmiş durumdadırlar...”

Y2 birimi yöneticisi, toplum nezdinde açıköğretim programları ile rekabet edemediklerini ifade etmektedir. Türkiye’de uzun yıllar boyunca var olan açıköğretim sistemi, yakın geçmişte Anadolu Üniversitesi’nin yanı sıra İstanbul Üniversite ve Atatürk Üniversitesi bünyesinde kurulan açıköğretim fakülteleri aracılığıyla faaliyet göstermektedir. Açıköğretimin, internet tabanlı uzaktan öğretime göre daha geleneksel yöntemlerle yürütülüyor olmasından kaynaklı olarak daha ucuz bir öğrenme modeli olduğu açıktır. Özellikle ön lisans program sayısı bakımından zengin olan açıköğretim fakülteleri, Y2 gibi internet yoluyla öğretim modelini benimsemiş yüksekokullar için rekabet sorunu oluşturmaktadır. Toplumun, ön lisans programları konusunda açıköğretim fakültelerine yönelmesi, uzun vadede uzaktan eğitim meslek yüksekokullarının varlığını tehdit etmektedir.

Algıya yönelik bulgulardan bir diğeri kurumsal durumdur. Yani üniversitenin veya üniversite içindeki ilgili birimlerin internet tabanlı uzaktan öğretim programları açma konusundaki olumsuz algı ve tutumları ya da dirençleri, bu alandaki gelişmeleri engelleyici nitelikte olabilmektedir. Bu sorunu M1 yöneticisi şöyle dile getirmektedir:

“Bizim üniversitede bu serbesttir. Kimi üniversitelerde biliyorum, rektörün dediği geçerlidir yani. Bu demokratik yapının hani bir de eee şöyle bir sonucu olabiliyor örneğin bizde hiç lisans eee programı yok, dikkatinizi çekti mi, lisans programımız yok yani hiç dört yıllık programımız yok. Tamamlama var, iki yıllık meslek var veya uzaktan tezsiz yüksek lisans var ama lisans yok. Şimdi lisanstaki birimler yani fakülteler... Muhafazakâr şeyler yani birimler.

Dolayısıyla onların lisansta uzaktan eğitimi kucaklaması noktasına henüz gelemedik.”

M1 yöneticisinin ifadesinden de anlaşılacağı üzere, akademik birimlerin internet tabanlı uzaktan öğretime direnç göstermeleri söz konusu olabilmektedir. Bu sorunun uzaktan eğitim merkezleri dışındaki internet tabanlı uzaktan öğretim birimlerinde görülme ihtimali yoktur. Çünkü bir akademik birim, uzaktan öğretim veriyorsa bu onun idari kararıdır. Oysa uzaktan eğitim merkezleri, bir koordinasyon ve uygulama merkezi görevinde olduğu için kendi programları yoktur. Birimlerin açmış olduğu programların yürütücülüğünü sağlamakla görevlidir. Dolayısıyla, birimlerin alacağı olumsuz bir kararlara karışma gibi bir hakkı olmadığından olumsuz etkilenmektedir. M1 yöneticisi de bu durumun program nitelik ve çeşitliliğini etkilediği ifade etmektedir. Ama bu sorunun tek çözümünün ilgili akademik birimlerin algılarının değişmesi olduğu da açıktır.

Bu ifadeler çerçevesinde, internet tabanlı uzaktan öğretimin gelişmesinin algıya doğrudan bağlı olduğu görülmektedir. Gerek toplumun, gerek ilgili üniversite ve birimlerin algılarının olumlu yönde değişmesi, internet tabanlı uzaktan öğretimin önünü açacaktır. Bu algı değişimi içinse tanıtım ve iletişim esastır. Kurum içi ve topluma yönelik tanıtımlar, iletişim ve etkileşimin artırılması, olumsuz algıların değişmesinde mutlak suretle faydalı olacaktır.

4.5.Öğretim Sürecine İlişkin Bulgular

Öğretim süreci, internet tabanlı uzaktan öğretimin önemli bir unsurudur. Görüşmelerin analizi sonrasında şekillenen öğretim süreci temasında 10 kod yer almaktadır. Bu temaya ilişkin birim yöneticilerinin hepsi görüş belirtmiş, özellikle bazı konular sıklıkla dile getirilmiştir.

Öğretim sürecinin en önemli unsurlarından biri ders içerikleridir. Ders içerikleri iki kategoride değerlendirilebilir. Bunlardan ilki ders içeriklerinin

hazırlanmasıdır. Ders içeriklerinin hazırlanması öğreticinin sorumluluğundadır. Bu konuya ilişkin E2 birimi yöneticisinin görüşleri şöyledir:

“...Hoca verdiği dersin içeriğini hazırlamak zorunda. Neyi anlatacak, konularını hazırlamak zorunda. Bu da nedir, kitapçık gibi bir şey. Yani, ders kitabı gibi bir şey hazırlayacak. Anlatacağı konuları kitap gibi yazmak zorunda hazırlamak zorunda Bunu hazırlamak kolay değil, her hoca gel otur kitap yaz dediğinde yazamıyor ... Okulumuzda çok kaliteli hocalar var. Bunlara diyorum ki gelin size ders açayım şurada ihtiyacımız var, tamam açayım diyorlar. Hocam diyorum, hemen başlayın içerik hazırlamaya diyorum, nasıl hazırlayacağız, şöyle şöyle deyince, ya onu kim hazırlayacak oturup kitap yazacağım falan diyorlar. Biz de o zaman ders veremiyoruz o kişilere...”

Ders içeriklerinin hazırlanması konusunda Y2 yöneticisi ise aşağıdaki ifadeleri kullanmıştır:

“En büyük sıkıntımız personelimizin senaryolaştıracacağı içeriğin ilgili akademik personel tarafından düzgün biçimde ve belirlenen formatta tarafımıza ulaştırıl[ma]ması...”

İnternet tabanlı uzaktan öğretim programlarından yürütülecek derslerin içeriklerinin hazırlanması, dersi yürütecek öğreticiler açısından sorun olabilmektedir. Yani ders içeriğinin hazırlanmasının öğretici tarafından bir yük olarak görülmesi, dersin açılmasını engellediği gibi programın kalıcılığı ve kalitesini de doğrudan etkilemektedir. Ayrıca, Y2 yöneticisinin de belirttiği üzere, sorunlu ders içerikleri içerik geliştirme sürecini de olumsuz etkilemektedir. Birimin belli kurallar dâhilinde hazırlanmasını istediği ders içerikleri, öğreticilerce yeterli özen gösterilmeden birime ulaştırılabilmektedir.

Ders içeriklerinin hazırlanması sorunu, internet tabanlı uzaktan öğretim yapılanma modellerinde farklılık göstermemektedir. Yapılanma nasıl olursa olsun, içerikleri öğretici tarafından hazırlanmak durumundadır. Dersi yürütecek olan öğretici, anlatacağı dersi tasarlamak mecburiyetindedir, bu sorumluluk kendisine aittir. Dolayısıyla bu konuda yapısal bir kıyaslama yapmak söz konusu değildir.

Ders içerikleri sorununun ikinci kategorisi içerik geliştirmedir. İçerik geliştirme, öğretmenler tarafından hazırlanan ham ders materyallerinin çeşitli düzenleme araçları ile zenginleştirilmesidir. İnternet tabanlı uzaktan öğretim sürecinin önemli bir unsuru olan içerik geliştirme, görüşme yapılan birim yöneticilerinin birçoğu tarafından bir sorun olarak dile getirilmiştir. İçerik geliştirmeye ilişkin olarak Y1 yöneticisinin görüşleri şöyledir:

“...Uzaktan eğitimle çalışan tüm üniversitelerde hemen hemen bir sıkıntı. İçerikleri genellikle PowerPoint olarak aktarmak zorunda kalıyoruz, yani esas uzaktan eğitimin özü olan etkileşimi çok fazla sağlayamıyoruz. Çok büyük bir ders yükü var, elimizde içerik geliştirecek uzman çok fazla yok. Dolayısıyla var olan içerikleri küçük bir iki etkileşimle sisteme koymak dışında bir şey yapamıyorsunuz. Hani benim hayalimdeki uzaktan eğitim sistemine ulaşmış değiliz çünkü bunun için... Hem görsel tasarımcı, hem senaryo uzmanı, işte hem animasyon uzmanı büyük bir ekip kurup buna göre içerikleri geliştirmeniz gerekiyor ama hani şimdi baktığınızda Türkiye’de genel olarak böyle sıkıntı var. Özel sektörde bu sıkıntılar aşıyor, ona göre içerikler geliştiriyor ama siz böyle bir içerik geliştirmek istediğinizde özel sektör sizden işte bir içerik için belki 100 bin lira para istiyor yani en az 60-70 bin lira para istiyor bir komple ders için. Ee tabii verilen bir emek var tabii sonuçta, ee aynı şu an tüm üniversitelerde benim görebildiğim kadarıyla içerik açısından bir sıkıntı var. Bunun aşılması gerekiyor ama bu da çok kolay bir süreç değil çünkü ekip kurmanız lazım...”

Yine M3 birimi yöneticisi içerik geliştirme konusunda şu ifadeleri kullanmıştır:

“Teknik anlamda hiçbir problemimiz yok, teknik altyapı anlamında hiçbir problemimiz yok. Eee maddi olarak da destek alıyoruz, istediğimiz her şeyi de alıyorlar yöneticiler. Ama içerik geliştirme anlamında sıkıntı çekiyoruz ... Hizmet de satın alamıyoruz öyle bir kapasitemiz de yok. Kendi imkânlarımızla bir şeyler yapmaya çalışıyoruz.”

İçerik geliştirmeye ilişkin son olarak E1 birimi yöneticisinin görüşleri ise şöyledir:

“Bizim programımızda bu şekilde bir çalışma yok, olsa da tek başına öğretim elemanı bu tür içeriği hazırlayamaz. Senarist lazım, grafiker lazım ee gibi hoca sadece içerik sağlayıcı olacak. Ee o tür mekanizmalar çok pahalı mekanizmalar ... Yok, yani üniversitenin o tür mekanizmalara oturup destekleyecek öğretim üyesinin de zamanını hazırlayıp o yani senaryoyu içeriğini ders içeriği hazırlayacak şeysi yok. Bilinen, standart en kolay araçlarla, işte sunuş şeklinde olabilir, pdf şeklinde olabilir, Word dokümanı şeklinde olabilir. İçeriği bu şekilde eee koyarak u eğitim yapılıyor. Hepsi bu.”

Y1, M3 ve E1 yöneticilerinin görüşleri incelendiğinde, içerik geliştirme sorununda belli başlı noktalar öne çıkmaktadır. Bunlardan ilki uzman personel yetersizliğidir. İçeriklerin zenginleştirilmesine yönelik, çeşitli görsel tasarım yeterliliğine sahip personel eksikliği hemen her kurumda kendini göstermektedir. Eldeki mevcut personelin ise yeterli gelmediği yöneticilerce ifade edilmiştir. Bunun temel sebeplerinden biri iş yükünün fazlalığıdır. Kısıtlı personelin çok fazla ders içeriğiyle uğraşıyor olması, içeriklerin niteliğini düşürmektedir. İkinci öne çıkan sorun, eldeki personelin yetersiz oluşundan kaynaklı olarak düşünülen hizmet satın alımının yapılamamasıdır. Bunun sebebi yetersiz personel istihdamı ile aynıdır, kaynak problemi. Özel sektörde tatmin edici düzeyde içerik geliştirme meblağları oldukça fazladır. Bu da birime ve dolayısıyla üniversiteye büyük yük getireceğinden çok tercih edilebilen bir çözüm değildir. Özellikle küçük ölçekli üniversitelerin bu tarz yatırımlarda bulunması oldukça güçtür. Bu sorunlar neticesinde içerik geliştirme

sorunu giderilememekte ve birimler eldeki imkânlarla yetinmek zorunda kalmaktadırlar. Bunun sonucu olarak da basit nitelikte, yani temel düzeyde zenginleştirilmiş sunular ile öğretim sürdürülmektedir.

İçerik geliştirme sorunu, ders içeriklerinin hazırlanmasında yaşanan sorunlarda olduğu gibi, yapılanmaya değişiklik göstermemektedir. Daha ziyade personel istihdamı ve hizmet satın alımı konusunda sıkıntı yaşamayan büyük ölçekli üniversiteler ile kaynak yetersizliği yaşayan küçük ölçekli üniversitelerin kıyaslanabileceği bir sorun olarak karşımıza çıkmaktadır.

Öğretim sürecine ilişkin önemli hususlardan bir diğeri öğrencinin internet tabanlı uzaktan öğretim ortamına alıştırılmasıdır. Öğrencilerin yeterlik düzeyleri, internet tabanlı uzaktan öğretim sürecinin sorunsuz yakın bir seviyede yürütülmesi ve tamamlanması için önemlidir. Öğrencilerin seviyelerine ilişkin Y2 birimi yöneticisinin görüşleri şöyledir:

“Tanıtım videoları ile halletmeye çalışıyoruz, hatta ortak dersler için bir eğitim bile verdik konferans salonunda. Yaşadığımız en büyük problem öğrencilerin bilgisayar okuryazarlığı düzeyinin düşük olmasından kaynaklanan sistem ile aralarındaki sorunları aşamamaları. Mesela sisteme giriş, şifre değiştirme, yeni şifre alma vs. içeriklere ulaşma, kayıtlı dersleri izleyememe vs.”

Y2 yöneticisinin ifadesine göre, öğrencilerin bilgisayar okuryazarlığı konusunda yeterli seviyede olmadıkları sonucu ortaya çıkmaktadır. Öğrencinin yaşayacağı her sorun, öğretim sürecine olumsuz yansıtacaktır. Bu nedenle, öğrencilerin hiç alışık olmadıkları bir öğretim sürecine başlamaları nedeniyle sisteme hâkim olmalarına yönelik eğitimler verilmesi birimlerin amaçlarından biridir. Bu konuda M2 yönetici aşağıdaki ifadeleri kullanmıştır:

“...İlk ön lisans programları zamanında oryantasyon eğitimleri yapıyorduk, kayıtlar esnasında öğrenciler oryantasyona geliyorlardı. Sisteme nasıl girilir nasıl çıkarılır sınava nasıl girilir gibi bir eğitim veriyorduk. Ama artık onu yapmıyoruz çünkü sayıları gördünüz az önce öyle bir şey yapmak mümkün değil. Onun yerine videolar çekiyoruz sisteme yüklüyoruz. Videolar aracılığıyla yani direkt öğrenciye yüz yüze bir oryantasyon yapmıyoruz artık. Onu da online yapıyoruz. Başka çaremiz yok sayılar çok fazla çünkü.”

Y1 yöneticisi ise şöyle demektedir:

“Öğrenciler ders kaydı için geliyor ama farklı günlerde, farklı saatlerde geldikleri için onları bir araya toplayıp eğitim yapmanız mümkün değil. Dolayısıyla ilk eğitimlerinin biz bu şekilde internet üzerinden kaynaklarla sağlamaya çalışıyoruz. Ee finale buraya geldiklerinde mutlaka bir toplantı yapıyoruz öğrencilerimizle, 1 saat kadar. Hem okulu tekrar bir tanıtıyoruz, ders geçme sistemi değişiyor çünkü bir seneden sonra onu biraz anlatıyoruz. İşte soruları varsa, istekleri varsa o tip toplantı yapıyoruz. Yani hem Ocak'ta hem Haziran'da toplantımız var yüz yüze geldiğimiz sırada. Ama onun dışında sadece teknik destek verebiliyoruz internet üzerinden zaman zaman.”

M2 ve Y1 yöneticilerinin söyledikleri incelendiğinde iki sorun ortaya çıkmaktadır. İlk sorun, M2 yöneticisinin değindiği üzere, öğrencilerin sayısının çok fazla oluşu nedeniyle yüz yüze oryantasyon yapamamaktır. Bu da öğrencilere yalnızca internet üzerinden ulaşabilme imkânı vermektedir. Sistem kullanımı konusunda sıkıntı yaşayan, yani bilgisayar okuryazarlığı kısıtlı olan öğrenciler açısından bu tür bir eğitimin sağlıklı bir yöntem olduğu söylenemez. İkinci sorun ise, öğrencilerin kayıt tarihlerinde birbirlerinden bağımsız olarak farklı gün ve saatlerde gelmelerinden kaynaklıdır. Yani herkesi aynı saatte bir yerde toplayıp eğitim vermek çok mümkün görünmemektedir. Dolayısıyla böyle bir eğitimin ancak önceden planlanarak yapılması mümkündür. Ancak, öğrenci sayısının büyüklüğü de, öğrenci oryantasyon yöntemini doğrudan etkilemektedir. Sayı arttıkça, eğitimleri internet üzerinden yürütmek mecburiyeti doğmaktadır.

Görüldüğü üzere öğrenci oryantasyonu da idari yapılanma modelleri kapsamında kıyaslamaya tabi tutulamayacak bir sorundur. Yani oryantasyon yapılanma modelleri ile değil, birimin ölçeğiyle alakalı bir unsurdur.

Program koordinatörü; uzaktan öğretim kapsamında açılmış her diploma programı için bu programlarda ders vermekle görevli öğretim elemanları arasından seçilen görevlidir (YÖK, 2013:4). M2 yöneticisi, program koordinatörünün öğretim elemanı olmasının sorun yarattığını ifade etmektedir. Buna çözüm olarak da ders verme yükümlülüğü olmayan öğretim elemanları veya idari personeller arasından birinin atanması olarak görmektedir:

“...Bir program koordinatörlüğü mekanizması var. Çok sağlıklı işlemiyor. Yine bir program koordinatörü gerekiyor ama ee bu koordinatörü mevcut durumda genelde koordinatörler öğretim üyesi oluyor. Yani bir öğretim üyesi değil bu koordinatörlüğü yapacak bir kişi, bir belki idari personel de olabilir, ya da bir öğretim elemanı olabilir ... İş sadece bu olan kişileri atardım...”

4.6.Teknik Altyapıya İlişkin Bulgular

Teknik altyapı, çalışmanın altıncı temasını oluşturmaktadır. Görüşmelerin analiz edilmesiyle birlikte şekillenen dört kodun oluşturduğu teknik altyapı teması, görüşme yapılan birim yöneticilerinin üzerinde durduğu önemli bir unsurdur.

İnternet tabanlı uzaktan öğretimin sürdürülebilirliğinin sağlanmasında teknik altyapı hayati rol oynamaktadır. Öğretim sürecinin sorunsuz işleyebilmesi için hem donanım hem de yazılım altyapısının sorunsuz işlemesi gerekmektedir. Bu konunun önemine ilişkin E2 birimi yöneticisi şöyle demektedir:

“...Uzaktan öğretim sistemini yürütebilmen için iyi, elinde iyi altyapın olması gerekiyor, iyi yazılımlar olması gerekiyor, iyi donanım olması gerekiyor

bizim buradaki çalışmalarımızın üçte birini de onunla ilgili şeylere ayırıyoruz.”

Birim yöneticilerinin üzerinde durduğu hususlardan biri yazılımdır. Yine E2 birimi yöneticisinin yazılım konusundaki görüşleri ise şöyledir:

“Sistem sadece donanım değil bunun bir de yazılımı var. Yazılım çok pahalı ayrıca ücret ödemek zorundasınız. Bu yabancı şirketler bu işi çözmüş ya da Türk şirketler. Sana satıyor şeyi yazılımı ama aylık diyor bana şu kadar bakım ücreti ödeyeceksin diyor. O bakım ücretini ödemediğin takdirde sana şeyi vermiyor, destek vermiyor. Her şey olabiliyor bu yazılım sonuçta. Mesela Adobe madobe [sic] çok pahalı sistemler. Ha bunun yanında şey var ucuz sistemler var şaysız, parasız, lisanssız. Yani o açık kaynak kodlular. Fakat onlara da nasıl güvenesin biz bu konuları çok tartıştık Rektör Bey ile falan. Bunlara mı geçelim, para vermeyelim, niye verelim falan diye benim tek söylediğim şey şu oldu, hocam götürürüz, götürürüz ama pat diye bir yerde bir şey verdi dedim, bu sonuçta insanlar bir katkı sağlıyor buraya bir şirket arkasında yok kimseden şey alacağız. Şey, sıkıntıya düştüğümüzde Amerika’daki adama mail mi atacağız telefon ettiğimizde ne diyecek adam yani bize destek mi verecek, vermeyecek. Onun için bir şeyde eğer kazanç sağlıyorsan yani para alıyorsan o paranın belli miktarını da şeye harcayacaksın yazılıma, teknik yani sonuçta...”

Aynı konuda Y1 yöneticisi şunları ifade etmiştir:

“...Çeşitli sıkıntılar yaşandı bu yazılım sürecinde çünkü biliyorsunuz... Sürekli devam etmesi gereken bir süreç. Bir - bir buçuk sene kendi programımızla idare ettik ama hem bilgi işlem den desteğin kesilmesi, çünkü oradaki elemanlar farklı projelere görevlendirildi. Hem de ihtiyaçların artmasıyla beraber başka bir yazılımla çalışmaya başladık...”

M1 birimi yöneticisi ise, yazılım konusunda aşağıdaki ifadeleri kullanmıştır:

“Biz bir ara özgür açık kaynak kodlu yazılım denedik iki yıl, biraz hocalara zor geldi video konferans sistemi, biraz zor geldi sonra ticariye döndük yani...”

Yöneticilerin ifadelerinden anlaşıldığı üzere, idari yapılanma modeli fark etmeksizin her birim için yazılım önemli bir konudur. Öncelikle yazılımın ilgili birime ait olup olmadığı ve ait değilse açık kaynak kodlu olup olmadığı önemlidir. Birim, kendi yazılım altyapısını kendi geliştiriyor olabilir. Görüşme yapılan birimlerden yalnızca M2'nin kendi geliştirdiği yazılım altyapısını kullandığı görülmüştür. Dolayısıyla, kendi yazılımı geliştiren birimler oldukça azdır. Yazılım geliştirme konusunda yeterli olmayan birimlerin iki alternatifi vardır. Maliyetsiz açık kaynak kodlu yazılımlar ile lisanslı, periyodik bakım ve teknik destek ücretli, genellikle özel sektör tarafından geliştirilmiş ticari yazılımlar bu alternatiflerdir. Açık kaynak kodlu yazılımların teknik destek konusunda sıkıntılı olduğu açıktır. Çünkü bu tür yazılımlar, gönüllü kullanıcıların düzenlemeleriyle oluşturulmaktadır. Dolayısıyla karşıda resmi bir muhatap bulunmamaktadır. Bu nedenle birimler genellikle lisanslı yazılımları satın alma yoluna gitmeyi tercih etmektedirler. E2'nin de belirttiği üzere, lisanslı yazılımlar oldukça maliyetlidir. Maliyetinde, belli periyodik bakımlar ve gerektiğinde teknik destek sunma kalemleri de olduğu için birimlere büyük yük oluşturmaktadırlar. Ama öğretim sürecinin sürdürülebilirliği açısından, istenildiği anda teknik destek alınabilecek lisanslı yazılımların kullanılması birimlerin yararınadır. Elbette ki birimler kendi yazılımlarını geliştirebilecek ve sürdürebilecek kapasiteye sahipse, lisanslı yazılımlara gerek duyulmayacağı da açıktır. Kendi yazılımını kullanan birimlerin dışı bağımlılığı da söz konusu olmayacak, kaynaklar üniversite dışına çıkmayacaktır.

Yazılım ve donanım konusunda sorunsuz bir ortam inşa edilmiş olsa bile, internet altyapısının yeterli seviyede olmayışı eldeki imkânların büyüklüğünü gölgede bırakabilmektedir. İnternet tabanlı uzaktan öğretimin temeli olan internet,

bazı yönleriyle sorun olabilmektedir. Bu konuda görüş belirten M4 birimi yöneticisi şöyle demektedir:

“Altyapı, yani sizin altyapınız ne kadar iyi olursa olsun öğrenci sonuçta sınırlı bir bant genişliğine sahip internet erişimine sahipse böylesi durumda öğrenci tarafından işte dersten düşmeler şeyler yaşanabilir. Böylesi durumda öğrencinin hem bıkmadan dersin içinde kalması, bu şeyi göstermesi nasıl diyelim, sabrı göstermesi, hani her zaman mümkün olmayabilir böyle handikapları var.”

İfadeden de anlaşılacağı üzere; birimin yazılım ve donanım altyapısı mükemmel dahi olsa, internet altyapısındaki herhangi bir sorun öğrenciye ulaşmayı engelleyecektir. Böylesi bir öğretim modelinin temelini oluşturan internet teknolojisi; yeterli hızda, yeterli bant genişliğinde ve yeterli yaygınlıkta değilse bu öğretim modelinin sürdürülmesi imkânsız olacaktır. İnternet altyapısı, internet sağlayıcıların iyileştirmesi ile yeterli seviyede tutulabileceğinden birimler, bu konuda da dışa bağımlı konumdadır.

4.7.Talebe İlişkin Bulgular

İnternet tabanlı uzaktan öğretim yapan idari yapılanmaların yöneticileriyle yapılan görüşmelerin analiz edilmesi sonrasında ortaya çıkan son tema taleptir. Talep temasında dokuz adet kod yer almaktadır.

İkincil öğretim programı niteliğinde olan internet tabanlı uzaktan öğretim, genellikle ilk tercih edilen eğitim modeli değildir. Adaylar öncelikle örgün öğretim programlarını tercih etmekte, sonrasında da bir önceki başlıkta Y2 yöneticisinin belirttiği üzere açıköğretim fakülteleri gelmektedir. Bu yönüyle, genel anlamda bir talep yetersizliğinin söz konusu olduğu açıktır. Ülkemizde yeni yeni kabul edilir duruma gelen internet tabanlı uzaktan öğretim, yeterli talebi ve ilgiyi görmediği takdirde gelişme gösteremeyecektir. Son zamanlarda birçok üniversitenin uzaktan

öğretime yöneldiği göz önünde bulundurulursa, ayrıca bir rekabet durumu da göze çarpmaktadır.

Adayların taleplerini etkileyen belli unsurlar bulunmaktadır. Bunlardan ilki program türüdür. Bu tez çalışmasının konusunu oluşturan idari yapılanma modelleri, program türü açısından ayrılmaktadır. Mevzuat gereği; enstitüler yalnızca lisansüstü eğitim, fakülteler yalnızca lisans eğitimi, meslek yüksekokulları ise ön lisans eğitimi verebilmektedir. Dolayısıyla internet tabanlı uzaktan öğretim yapan birimlerin niteliği çok önemlidir. Uzaktan eğitim meslek yüksekokulları yalnızca ön lisans programları açarken, enstitüler de yine yalnızca lisansüstü programlar açabilmektedir. Bu yönüyle söz konusu modellerde program türü sorunu ortaya çıkmaktadır. Hitap edilen adayların az olması, bu programlardan elde edilecek gelirin de az olmasına neden olacaktır. Ayrıca mevcut durumda az sayıda olan adayların ilgili birimi tercih etmeleri de birimin tanıtım ve iletişim kanallarını iyi kullanmasına bağlıdır. Kısaca meslek yüksekokulları ve enstitüler, program türü bakımından dezavantajlı durumdadırlar. Oysa uzaktan eğitim merkezleri, bir akademik yapılanma olmayıp koordinasyon ve uygulama birimleri olduğundan bünyelerinde her tür program açılabilir. İnternet tabanlı uzaktan öğretim programı yürütmek isteyen her tür akademik yapı, YÖK onayıyla merkezlerin kontrolünde program açabilmektedir. Bu yönüyle uzaktan eğitim merkezleri, meslek yüksekokulu ve enstitü yapılanmasına göre avantajlı konumdadır.

Talebi etkileyen bir başka sorun program çeşitliliğidir. Program çeşitliliğinin kısıtlı oluşu ve hemen her üniversitede bulunan programların yürütülmeye çalışılması, rekabet sorunu yaratacağından birimin zararına olacaktır. Dolayısıyla program çeşitliliği, zenginliği ve farklılığı birimin talep görmesinin önemli unsurlarından biridir. Bu konuda E2 yöneticisi görüşlerini şöyle aktarmıştır:

“...Bizim buradaki bölümlerde eğer güncel tutmazsan kaliteli hocaların elinde olmazsa zamanla öğrenciler eee azalıyor, öğrenci sayısı azalıyor. İyi propaganda yapman lazım işte kaliteli dersler verdirmen lazım. Çeşit çeşit dersler olacak...”

Yine benzer şekilde M4 birimi yöneticisi aşağıdaki ifadeleri kullanmıştır:

“...Biz burada açık büfedeki çeşidi artırmaya çalışıyoruz. O açık büfenin işte sunulduğu kapları işte ne bileyim hani ekipmanı genişletmeye çalışıyoruz. O geliyor, elinde bir tabak istediklerini alıyor gidiyor. Yani olaya böyle bakmak lazım. Eee bütün şahsen benim bütün kaygım da bundan sonraki çalışma sürecim de o tabaktaki çeşitliliği artırmak olacak. Ha onun dışında o çeşitliliği artırmanın yolu da bir, çok farklı çeşitli menüler sunmak; iki, ee sunduğunuz menüleri cazip göstermek.”

İki yöneticinin görüşleri incelendiğinde, program çeşitliliğinin önemi göze çarpmaktadır. Özellikle M4 yöneticisinin yapmış olduğu “açık büfe” benzetmesi oldukça yerindedir. Adayları etkileyebilmek, hele de örgün öğretim ve açıköğretim rekabeti altında etkileyebilmek oldukça zor bir süreçtir. Rekabet ortamında öne çıkabilmek için öncelikle program çeşitliliğini sağlamak, ardından da bunu etkin bir tanıtım ve iletişim süreciyle duyurmak birime olan talebi şüphesiz ki artıracaktır.

Her üniversitenin internet tabanlı uzaktan öğretime ilgi göstermesi ve program açması, ülke bazında rekabeti artırmakta ve birimlerin kalıcı olmasını etkilemektedir. Ülke çapında her şehirde bulunan üniversitelerin, internet tabanlı uzaktan öğretime de yönelmeleri ortaya ciddi bir talep yetersizliği sorunu çıkarması olasıdır. Bu konuya ilişkin M2 yöneticisinin görüşleri şöyledir:

“Son senelerde eee bu ön lisans programlarına talep biraz azaldı. Tabii Türkiye’de çok yerde de uzaktan eğitim açıldı onu da unutmayalım. İkincisi Türkiye’de üniversitesi arttı lisans programları çeşitliliği ve sayısı da arttı. Yani bir lisans programına yerleşmek eskiye göre daha kolay oldu benim şahsi görüşüm. Ee ön lisans programlarına böyle talep azaldı zaman içerisinde.”

Benzer bir şekilde, E2 yöneticisinin görüşleri ise şöyledir:

“...Yok, ben Edirne’de de açacağım. Yok, ben bilmem ne var daha orda Tekirdağ’dan başka Trakya’da? Kırklareli falan böyle açmanın bir anlamı yok. Ne yaparsın? Sayıyı düşürürsün hiçbir anlamı kalmaz. İstek kalmaz öbürlerinden. Enflasyon olur kaliteli şeyler yetişmez...”

İfadelerden anlaşıldığı üzere, ülkemizde artan üniversite sayılarının yanında internet tabanlı uzaktan öğretim birimlerinin de artması, enflasyona yol açacağından yöneticilerce tehlikeli görülmektedir. Ayrıca, her şehirde üniversite olması adayların örgün öğretime erişebilmelerine olanak verdiği için, internet tabanlı uzaktan öğretimin tercih edilmesi zora girmektedir. Birtakım coğrafi avantajlara sahip üniversiteler bu konuda daha az sorun yaşarken, küçük şehirlerde bulunan küçük ölçekli üniversiteler rekabete direnmekte zorlanmaktadırlar. Görüşme yapılan üniversitelerden Marmara Bölgesi’nde olanları, kendilerini coğrafi konum olarak avantajlı gördüklerini ifade etmiştir. Bunun sebebini de sürekli artan nüfusun yakınında olmak olarak göstermişlerdir.

Son olarak, mezun olunan programdan elde edilecek nitelik de talebi etkileyen unsurlardan biridir. Bu sorunu E2 birimi yöneticisi şöyle dile getirmiştir:

“...Buradan mezun olan u öğrencilerin ne elde edeceği unvan olarak. Unvan olarak da şeylik var, yani yüksek mühendis olmuyor, uzman oluyorsun diyoruz ama bir şeyde de tanımı yok, devlette. YÖK, YÖK’çe bir tanımı olmadığı için çıktığı zaman sadece elinde diploması oluyor bazı yerler işte master yaptığı takdirde biraz daha tercih sebebi olabiliyor onlarda kullanıyorlar.”

E2 yöneticisinin de belirttiği üzere, programların mezun olan öğrenciye bir fayda sağlaması da birimi tercih sebebi yapabilmektedir. Özellikle lisansüstü öğretim programlarının tercih edilebilmesi, mezun öğrenciye uzmanlık kazandıracağından önemlidir. İş hayatında fayda sağlayacak, nitelik kazandıracak programlar çok talep görürken, herhangi bir artı sağlamayan niteliksiz programların kontenjanları boş kalmaktadır. İnternet tabanlı uzaktan öğretim yapan enstitüler bünyesinde açılan

yüksek lisans programları tezsizdir. YÖK mevzuatı gereği, tezsiz yüksek lisans mezunları doktora programlarına katılamamaktadır. Dolayısıyla, tezsiz yüksek lisans programlarının talep görmesi, akademik kariyer yönüyle tıkanmıştır. Böylesi önemli bir durum sonucunda, programların talep görebilmesi, o programdan kazanılacaklara doğrudan bağlıdır. İdari yapılanmaya ilişkin bulgularda, YÖK mevzuatı yönüyle incelenen bu sorun, talep konusunda tartışmasız öneme sahiptir.

5. SONUÇ VE ÖNERİLER

Görüşmelerin analiz edilmesiyle elde edilen bulgulardan yola çıkılarak ulaşılan sonuçlar aşağıdaki her bir temaya ilişkin olarak aktarılmıştır. Ayrıca, elde edilen sonuçlar ışığında oluşturulan öneriler ilgili başlık altında sıralanmıştır.

5.1.İdari Yapılanmaya İlişkin Sonuçlar

İnternet tabanlı uzaktan öğretim, geleneksel öğretimle mukayese edildiğinde çok daha yenilikçi bir modeldir. Günümüzde, çoğu devlet üniversitesinde kendine yer bulan bu öğretim modeli, giderek daha çok tercih edilmektedir (Barış ve Mevsim, 2014: 301). Bunun nedenlerinden biri, üniversitelerin üst yönetiminin desteğidir. Araştırma kapsamında görüşme yapılan üniversite yöneticileri de üst yönetimin desteğinin altını çizmektedir. Bu sonuç, örgütsel başarıya ulaşmada, yenilikleri destekleyici nitelikte bir üst yönetimin önemine dikkat çeken Özbağ'ın (2012: 157) bulgularıyla örtüşmektedir.

İnternet tabanlı uzaktan öğretim yapan birimin niteliği üniversite ölçeğiyle doğrudan ilgilidir. Gelişmiş, köklü üniversiteler ile yeni kurulmuş ve henüz organizasyonel olgunluğa erişememiş üniversitelerin internet tabanlı uzaktan öğretime ilişkin yatırım ölçekleri de aynı olmayacaktır. Dolayısıyla ülkemizdeki köklü devlet üniversitelerinin, internet tabanlı uzaktan öğretim yapan birimleri de köklüdür. Büyük ve köklü üniversitelerin birimlere ayıracağı bütçe, nitelikli ve yeterli sayıda personel istihdamı, gelişmiş teknik ve taşınmaz altyapı gibi kalemler, küçük ölçekli üniversitelerinkiler ile karşılaştırıldığında oldukça ileri düzeydedir. Bu sonuç, Doğan'ın "*Yeni Kurulan Üniversitelerin Sorunları ve Çözüm Önerileri*" adlı çalışmasındaki bulgularla benzerdir (Doğan, 2013).

Ülkemizde, internet tabanlı uzaktan öğretimin yürütücülüğünü yapan devlet üniversiteleri bünyesindeki birimler, yapılanma konusunda belli bir standartta değildir. Daha önce de belirtildiği üzere, birden fazla yapılanma modeli mevcuttur. Bunlar; uzaktan eğitim merkezleri, uzaktan eğitim meslek yüksekokulları ve

enstitülerdir. Uzaktan eğitim merkezi modelinin tercih edilme nedenlerinden biri olarak yapılanmanın esnek oluşu gösterilmiştir. Eryılmaz (2008: 26) da, çalışmasında esnek yönetim anlayışına dikkat çekmektedir. Merkezler doğrudan rektörlük bünyesinde kurulan birimlerdir. Dolayısıyla üst yönetim ile aralarında hiyerarşik basamaklar azdır. Bu durum, merkezlerin modern yönetim yaklaşımına uygun yapılar olduğunu göstermektedir. Bunun yanında; 2010 öncesi kurulan uzaktan eğitim merkezlerinin kendi gelirlerinin oluşu, döner sermaye yoluyla gelir elde etmeleri olanağı bu yapının tercih edilme nedenlerindedir. Daha sonra bu durum değişmiş ve merkezlerin gelirleri döner sermayeye değil öz gelirlere yatmaya başlamıştır. 2547 sayılı kanunun 58. maddesinde, 30 Ocak 2010 tarihli 5947 sayılı kanunun beşinci maddesi ile yapılan değişiklik incelendiğinde, bu durumun doğruluğu ortaya çıkmaktadır. Değişikle birlikte merkezlerin merkezi bütçeye bağımlı hale geldiği söylenebilir. Bir başka ifadeyle; bu düzenleme sonrasında merkezler paranın kontrolünü kaybetmiştir. Paranın kontrolünün merkez yönetime geçmesi sonrasında, uzaktan eğitim merkezlerinin satın alma prosedürleri de değişmiştir. Değişiklik sonrasında, doğrudan kendi kullanımlarına ait bütçeleri olmaması nedeniyle, Merkezler taleplerini rektörlüğe iletmekte ve sürece doğrudan katılmamaktadır. Bu da bürokratik sorunların yaşanmasına, sürecin uzamasına neden olmaktadır. Bu sebepler, günümüzde uzaktan eğitim merkezlerinin döner sermaye nedeniyle tercih edilmesi durumunu da ortadan kaldırmıştır.

Uzaktan eğitim merkezlerini diğer iki yapıya göre avantajlı yapan özellikler vardır. Bunlardan biri de uzaktan eğitim merkezleri bünyesinde her nitelikte program açılıp yürütülebiliyor olunmasıdır. Oysa 2547 sayılı kanuna göre, meslek yüksekokulları bünyelerinde yalnızca iki yıllık ön lisans programları açılabilen, enstitüler ise yalnızca yüksek lisans ve doktora eğitimi verebilmektedir. Uzaktan eğitim merkezleri bünyesinde ayrıca sertifika programları da yürütülebilmektedir. Program niceliği ve çeşitliliği bakımından merkezler avantajlı konumdadır.

Meslek yüksekokulları ve enstitülerin ise akademik bir kimliğe sahip olma bakımından avantajları vardır. Meslek yüksekokulları ve enstitüler bir okuldur; oysa uzaktan eğitim merkezleri araştırma ve uygulama amacıyla kurulmaktadır. Akademik

kimliğe sahip olan meslek yüksekokulları ve enstitüler, aldıkları kararları uygulamada sorun yaşamazken, merkezler karar uygulamada sorun yaşamaktadır. Bunun nedeni ise merkezlerin bir destek örgütlenmesi olmasıdır. Merkezler akademik birimlere yardımcı bir özelliğe sahiptir. Bu yönüyle akademik birimlere karşı yaptırım güçleri yoktur; bu da birimin aldığı kararların uygulanmasında gecikmelere yol açabilmektedir. Bu yönüyle merkezler, dezavantajlı konumdadır. Ayrıca merkezler, bağlı oldukları üniversitelerin akademik birimlerince açılan programların yürütülmesini sağlar. Bazı üniversiteler, programın niteliğine yönelik yapılanma tercihinde bulunmaktadır. Ülkemizde her ilde bir üniversite olduğu ve bu üniversitelerde çok sayıda lisans ve ön lisans programı olduğu düşünülürse, lisansüstü eğitim arzı konusunda bir eksiklik olduğu görülmektedir. Bu da bazı üniversitelerin enstitü yapılanmasını tercih etmesini sağlamıştır. Uzaktan tezsiz yüksek lisans programları, ilgili üniversiteye büyük katkı sağlayacağından tercih edilme eğilimindedir.

Enstitülerin, internet tabanlı uzaktan öğretim konusunda uzaktan eğitim merkezleri ve uzaktan eğitim meslek yüksekokulları karşısında özellikle 2013 yılından itibaren bir dezavantajı ortaya çıkmaktadır. 28551 sayılı Resmi Gazete’de yayımlanan “Lisansüstü Eğitim ve Öğretim Yönetmeliğinde Değişiklik Yapılmasına Dair Yönetmelik” ile birlikte, tezsiz yüksek lisans mezunlarının doktora eğitimi alamayacağı hükmü getirilmiştir. Bu da bünyelerinde yalnızca uzaktan tezsiz yüksek lisans programları yürüten enstitüleri olumsuz etkilemiştir. Mezunlarının akademik kariyer yapamayacak olmaları nedeniyle söz konusu programların sürdürülebilirliği net değildir. Ayrıca tezsiz yüksek lisans mezunlarının devlet ve özel sektör bünyesindeki iş yaşamlarında da herhangi bir unvan elde edememeleri enstitülere olan talep konusunda belirsizliğe yol açmaktadır.

İnternet tabanlı uzaktan öğretim yapan birimlerde aşırı iş yükü nedeniyle de sıkıntılar yaşanmaktadır. Küçük ölçekli üniversitelerde, kaynak yetersizliği nedeniyle yeterli sayıda personel istihdam edilememesi söz konudur. Bu nedenle işlerin yürütülmesi kısıtlı personel ile sağlanmaktadır. Büyük ölçekli üniversitelerde ise kaynak problemi olmamasına karşın, öğrenci ve program sayılarının çok fazla oluşu

nedeniyle sürekli bir iş yükü söz konusudur. Üniversite ölçeklerinin yanında, internet tabanlı uzaktan öğretim yapan birimlerin niteliği de önemlidir. Uzaktan eğitim meslek yüksekokulları ve enstitüler, tek tip ve genelde az sayıda program yürüttüklerinden iş yoğunluğundan değil personel yetersizliğinden kaynaklanan bir iş yükü sorunu yaşamaktadır. Oysa uzaktan eğitim merkezleri bünyesinde her tip program açılabilirdiğinden, yürütülmesi gereken iş miktarı fazladır. Dolayısıyla iş yükünün kaynağı personelden ziyade iş miktarıdır. İş yükünün fazla oluşu, verilen hizmetin kalitesini doğrudan etkilemektedir. Bu sonuç, iş yükünün çalışanların performanslarını etkileyeceği ve işlerin yetişmeyeceği veya olması gerektiği gibi sonuçlandırılmayacağını ifade eden Çelik ve Çıra'nın (2013: 17) bulgularıyla örtüşmektedir.

5.2.Finansal Yapıya İlişkin Sonuçlar

Eğitimin kaliteli olabilmesi, eğitime ayrılan bütçenin büyüklüğüyle doğru orantılıdır. Eğitimin istenilen düzeyde yürütülebilmesi için, eğitim kurumlarına yeterli payın aktarılması; aktarılan payın ise eğitim kurumlarının alt birimlerine adil bir şekilde paylaşılması gerekmektedir (Akın, 2009: 21).

Ülkemizde internet tabanlı uzaktan öğretimin yürütülmesinde önemli bir nokta bütçedir. Bütçe, özellikle uzaktan eğitim merkezleri için önemli bir sorundur. 2547 sayılı kanunun 58. maddesinde, 30 Ocak 2010 tarihli 5947 sayılı kanunun beşinci maddesi ile yapılan değişiklikle birlikte, Döner Sermaye İşletmesi Müdürlüğü hesabına yatan uzaktan eğitim merkezi gelirleri artık üniversitelerin öz gelirler hesabına yatmaya başlamıştır. Bu da uzaktan eğitim merkezlerinin kendi bütçelerine sahip olma özelliklerini ortadan kaldırmıştır. Genel bütçeden ayrılan paylar dışında merkezlerin gelir kaynağı bulunmamaktadır. Uzaktan eğitim meslek yüksekokulları ve enstitüler için böyle bir durum söz konusu değilken, uzaktan eğitim merkezleri bütçe açısından dezavantajlı konuma düşmüştür. Uzaktan eğitim meslek yüksekokulları ve enstitüler, akademik kimliğe sahip olduklarından kendi bütçelerine sahiptirler ve uzaktan eğitim merkezlerinin yaşadığı bütçe sorununu yaşamamaktadırlar. Bu durumun sorun olarak karşımıza çıkmasında, ülkemizde

eğitime ayrılan payların yeterli düzeyde olmaması etkilidir. Üniversitelere yeterli pay ayrılması durumunda, birimlere yeterli düzeyde bütçe bölüşümü yapılacağından birimler bütçe sorunu yaşama olasılığı azalacaktır. Ortaş'a göre (2002: 1) devlet üniversitelerinin maddi gücü yetersizdir. Erdem'e göre (2013: 101) ise üniversitelerin başlıca gelir kaynağı devlet bütçesinden ayrılan ödeneklerdir ve bu ödenekler son yıllardan azalma eğilimindedir. Devlet bütçesinden elde edilen gelirlerin azalma eğiliminde olması, üniversitelerin internet tabanlı uzaktan öğretim gibi gelir getirici ikincil öğretim modellerini tercih etmesini sağlamaktadır. Büyük bir gelirin uzaktan eğitim merkezleri bünyesinde toplanması, gelirleri azalma eğilimi gösteren üniversiteler için bir çıkış yolu olmuş ve 2010 düzenlemesiyle birlikte gelirler üniversitenin öz gelirler hesabına aktarımı sağlanmıştır. Kısaca ifade etmek gerekirse, uzaktan eğitim merkezi yapılanmasının bir model olarak tercih edilebilirliği 2010 düzenlemesi ile azalmıştır.

İnternet tabanlı uzaktan öğretim birimlerinde, öğretilere yapılan ödemelerin katsayılarında da değişiklik yaşanmıştır. 2013 tarihli "*Yükseköğretim Kurumlarında Uzaktan Öğretime İlişkin Usul ve Esaslar*" yönetmeliğiyle birlikte, 2914 sayılı Yükseköğretim Personel Kanunu'nda yer alan akademik unvanlar doğrultusunda değişikliğe gidilmiştir. Bu değişikliğe göre; haftalık ders yükünü tamamlayan öğretiler, haftalık 10 saati geçmemek üzere ek ders ücretlerinin beş katına kadar ödeme alabileceklerdir. Söz konusu yönetmelikten önceki düzenlemede "10 katına kadar ödenir" ibaresi bulunmaktaydı. Bu değişiklik, internet tabanlı uzaktan öğretim yapan tüm yapılarda uygulanmaktadır; dolayısıyla söz konusu yapıların birbirlerine karşı avantaj veya dezavantaj sahibi olması söz konusu değildir.

Yine her model için geçerli olan bir başka değişiklik, hazırladıkları ders materyalleri için öğretilere ödenen telif ücretlerinin artık ödenmemesidir. Ders veren her bir öğretici, ders verdiği süre boyunca kendi hazırladığı ders materyallerini kullanmakta ve bir sonraki dönem ders vermeyecekse materyallerini de kullanımdan kaldırmakta veya kendi isteğiyle aynı dersi verecek öğreticiyle paylaşmaktadır. Yani öğretici tarafından hazırlanan ders materyalleri ve tüm hakları, uzaktan öğretim birimlerince satın alınmadığından öğreticinin materyallerden telif ücreti alması söz

konusu değildir. Öğreticilere, hazırladıkları ders materyallerinin kelime sayıları üzerinden itibari sayfa sayısına göre materyal hazırlama ücreti ödenmektedir. Bahsedildiği üzere, telif ücretlerinin artık ödenememesi sorunu tüm yapılar için geçerli olduğundan, bir avantaj veya dezavantaj hali söz konusu değildir.

5.3. Personel Yönetimine İlişkin Sonuçlar

Birimler, bağlı oldukları üniversitelerinin yaşadığı sorunları, kendi büyüklükleri doğrultusunda yaşamaktadır. Ortaş (2002: 1) ve Doğan (2013: 112), devlet üniversitelerinin sıklıkla kaynak problemi yaşadığını belirtmiştir. Devlet üniversitelerinin deneyim ettiği kaynak probleminin alt birimlere yansımaları olağandır. Dolayısıyla üniversitelerin uzaktan öğretim birimlerinin de kaynak sorunu yaşadığını söylemek yanlış olmayacaktır.

Kaynak problemi, personel yönetimine personel yetersizliği olarak yansımaktadır. Personel yetersizliği, hem teknik ve idari personel hem de akademik personel açısından ele alınabilir. Doğan (2013: 114), Gökdaş ve Kayri (2005: 10-12), Yalçınkaya (2006: 91) ve Ortaş (2002: 2) devlet üniversitelerinin akademik, idari ve teknik personel yetersizliği yaşadığını ifade etmiştir. Bulgular başlığında belirtildiği üzere, internet tabanlı uzaktan öğretim yapılanmalarında da hem akademik hem idari ve teknik personel yetersizliği söz konusudur.

Personel yetersizliği sorunu, internet tabanlı uzaktan öğretim yapılanma modellerinden çok üniversitelerin ölçeğine bağlı olarak değişiklik göstermektedir. Büyük ölçekli üniversitelerin gelir kalemlerinin fazla oluşu, bu sorunu çözme konusunda yöneticilere nispeten özgürlük tanımaktayken; küçük ölçekli üniversiteler personel yetersizliğini kolaylıkla çözememektedir.

İdari ve teknik personel istihdamı doğrudan kaynak yetersizliği ile ilgiliyken, akademik personel yetersizliği yapılanmalar arasında değişkenlik göstermektedir. Uzaktan eğitim merkezleri, açılan programların koordinasyonu ve yürütücülüğünü

yapıyor olduğundan doğrudan akademik personel yönetimi ile ilgilenmemektedir. Bu konu, programların bağlı olduğu akademik birimlerin sorumluluğundadır. Uzaktan eğitim meslek yüksekokullarının ise kendi öğretici kadrosu bulunmaktadır; ancak okuldaki akademisyen sayısı yetersiz olduğunda diğer akademik birimlerden görevlendirme ile istihdam sağlanabilmektedir. Enstitülerin ise, eğer bazı lisans programlarının devamı niteliğinde olmayıp, disiplinler arası programların yürütücülüğünü yapıyor ise kendi akademik kadrosu bulunmamaktadır. Akademik kadronun tamamı diğer akademik birimlerden görevlendirme ile oluşmaktadır. Diğer akademik birimlerde görev yapan akademisyenlerin, enstitü ve meslek yüksekokulu bünyesinde görevlendirmesi ise ders yükü sorununu ortaya çıkarmaktadır. Çünkü akademisyenler, bağlı oldukları akademik birimlerdeki derslerini tamamladıktan sonra diğer birimlerde ders vermektedir. Tuzgöl Dost ve Cenkseven (2007: 208) de yapmış oldukları çalışmada, devlet üniversitelerindeki ders yükü sorununa dikkat çekmişlerdir.

Akademik personel yetersizliği yaşanmasında mali sorunların yanında tutum da etkilidir. Bazı birimlerde geleneksel yüz yüze öğretim içinde yeterli olan akademik personel sayısı, internet tabanlı uzaktan öğretimde yetersiz hale gelmektedir. Bunun nedeni akademisyenlerin internet tabanlı uzaktan öğretime karşı olumsuz tutumlarıdır. Geleneksel öğretim yöntemlerine alışmış olan akademisyenlerin, radikal bir yöntem olarak gördükleri internet tabanlı uzaktan öğretime sıcak bakmamaları ve mesafeli duruşları çevrimiçi ders vermeme kararı almalarına ve dolayısıyla çevrimiçi ders verecek akademik personel bulamamaya yol açabilmektedir. Gökdaş ve Kayri (2005: 10) de akademisyenlerin olumsuz tutumlarının internet tabanlı uzaktan öğretimi olumsuz etkilediği belirtmektedir.

Sonuç olarak, akademik personel yetersizliği akademik kimliğe sahip meslek yüksekokulları ve enstitüler için sorun olabilirken uzaktan eğitim merkezleri bu konuda avantajlıdır çünkü akademik personel uzaktan eğitim merkezlerine bağlı olarak çalışmamaktadır. İdari ve teknik personel yetersizliği ise tüm yapılanma modellerinde karşılaşılan bir sorundur. Bu sorunun boyutu üniversitenin ölçeği ve gelirlerine bağlı olarak değişiklik göstermektedir.

Birimlerin personel yönetimi konusunda yaşadığı son sorun akademik personelin bilgisayar okuryazarlığıdır. Secker (2008: 2) ve Karataş, Kılıç Çakmak ve Üstündağ (2008: 972), internet tabanlı uzaktan öğretimde bilgisayar okuryazarlığın önemine dikkat çekmektedirler. Akademik yeterliğin yanında, belli standartta teknik yeterlik gerektiren internet tabanlı uzaktan öğretimde, birimler akademik personelin yeterlik kazanmasına büyük önem vermektedir. Bilgisayar okuryazarlığı ve teknik yeterliliğin yanında çevrimiçi pedagoji, elektronik materyal hazırlama, elektronik materyal kullanımı, elektronik materyal kullanımının hukuksal boyutuna hâkim olma gibi konular da akademisyenlerin yeterlilik sorunu yaşadığı hazır bulunuşluk sorunlarıdır. Gülbahar (2012: 122) ve Yalçinkaya (2006: 3) akademisyenlerin hazır bulunuşluk düzeylerinin önemini belirtmişlerdir. Bu sorunların çözülmesine yönelik olarak, birimlerin yeterlik kazandırma eğitimleri vermeleri gerekmektedir.

Akademisyenlere yeterlik kazandırmaya yönelik eğitimler düzenleyen birimler, akademisyenlerin bu eğitimlere katılmaması ya da yeterli ilgiyi göstermemesi bilgisayar okuryazarlığın oluşturulabilmesini zorlaştırmaktadır. Verilen eğitimlerin yöntemine bağlı olarak da ortaya çıkan bu sorun, idari yapılanma modeli fark etmeksizin, bütün internet tabanlı uzaktan öğretim yapan birimlerin ortak sorunudur. Karataş, Kılıç Çakmak ve Üstündağ (2008: 975) da yapmış oldukları çalışmada internet tabanlı uzaktan öğretime yönelik yapılan eğitimlere, akademisyenlerin yeterli ilgiyi göstermediğini tespit etmişlerdir. İlgisizlik sorununun ortadan kaldırılması ise görüşme yapılan birimlerden M1 ve M3'ün gerçekleştirdiği uygulamalı sertifikalı eğitimlerin yaygınlaştırılması ile mümkün olabilecektir.

5.4.Algıya İlişkin Sonuçlar

Türkiye'de internet tabanlı uzaktan öğretimin en büyük sorunlarından biri toplumdaki olumsuz algıdır. Toplumdaki olumsuz algının oluşmasında önceki açıköğretim faaliyetlerinin etkisi bulunmaktadır. İnternet tabanlı uzaktan öğretimden çok daha eski bir model olan açıköğretim, ülkemizde genelde geleneksel yüz yüze eğitim alamayanların tercih ettiği bir yöntem olup, öğrenciler açıköğretim bölümlerine nispeten daha düşük puanla girebilmektedir. İnternet tabanlı uzaktan

öğretim de benzer bir ön yargıyla ilk tercih olamamaktadır. İbicioğlu ve Antalyalı (2005: 327), internet tabanlı uzaktan öğretimin başarıya ulaşmasında toplumsal algının yaptığı etkinin altını çizmiştir. Yine Gökdaş ve Kayrı (2005: 10) de yeterli seviyede kamuoyu oluşturulup, olumsuz algıların değiştirilmediği sürece sorun yaşanacağına ifade etmiştir.

Bu sorundan en çok uzaktan eğitim merkezleri ve uzaktan eğitim meslek yüksekokulları etkilenmektedir. Ön lisans programları, hem uzaktan eğitim meslek yüksekokulları hem de uzaktan eğitim merkezleri bünyesinde açılmakta, ayrıca hem normal ve ikinci öğretim hem de açıköğretim programlarında yer almaktadır. Dolayısıyla hem merkezler hem meslek yüksekokulları, bu programlar ile de rekabet etmek durumunda kalmaktadırlar. Olumsuz algılar ve öğrenim ücretinin etkisi göz önünde bulundurulduğunda internet tabanlı uzaktan öğretim birimleri bünyesinde açılan ön lisans programları tercih edilme açısından üçüncü sıradadır. Ön lisans programlarında açıköğretim, normal ve ikinci öğretime göre daha fazla öğrenci sayısına sahiptir. 2014 YÖK verilerine göre; açıköğretim fakülteleri bünyesinde 995 bin 950 ön lisans öğrencisi bulunurken, bu sayı örgün ön lisans programlarında 546 bin 117 kişi olarak karşımıza çıkmaktadır (YÖK İstatistik, 2015). Bu istatistiklere ışığında, internet tabanlı uzaktan öğretimin ön lisans programları bağlamında, açıköğretim fakülteleri ve örgün meslek yüksekokulları ile rekabet etmenin oldukça zor olduğu ortaya çıkmaktadır.

Enstitüler ise olumsuz algıdan merkezler ve meslek yüksekokulları kadar etkilenmemektedir. Bunun sebebi, lisansüstü eğitimin açıköğretim gibi bir modelde yürütülüyor olması ve lisansüstü eğitime girmenin lisans ve ön lisans eğitimine nazaran daha zor olmasıdır. Dolayısıyla enstitülerin olumsuz algıdan etkilenme konusunda merkezler ve meslek yüksekokulları karşısında avantajlı olduğu söylenebilir.

İnternet tabanlı uzaktan öğretime karşı toplumdaki olumsuz algının nedenlerinden biri, bu öğretim modelinin ülkede nispeten yeni olması ve yeterli düzeyde tanıtılmamasıdır. Bu sorun hem olumsuz algının değişmesini hem de

programların tercih edilmesini ve kontenjanların dolmasını engellemektedir. Devlet üniversiteleri bünyesindeki internet tabanlı uzaktan öğretim birimleri, vakıf üniversiteleri gibi reklam verememektedir. Yapılanma modeli fark etmeksizin tanıtım önemli bir sorundur. Reklam maliyetleri ve yasal engeller düşünüldüğünde tanıtımın daha kabul edilebilir yollarla yapılması gerekmektedir. Nardalı ve Tanyeri (2011: 310) akademik markalaşmanın önemine dikkat çekmektedir. Özellikle internet tabanlı uzaktan öğretim gibi rekabetin üst düzeyde olduğu bir alanda, markalaşma ve tercih edilme önemli bir husustur. Markalaşma yolunda akademik etkinlikler (konferans, çalıştay, panel vb.) örgütsel tanıtım için önemli bir yoldur. Akademik etkinliklerin yanında, günümüzde çok geniş kitlelerce kullanılan sosyal medya önemli bir tanıtım ve reklam aracıdır. Örneğin, 2014 yılı itibariyle Türkiye’de 35 milyonu aşkın kişinin kullandığı Facebook, sosyal medya aracılığı ile tanıtımda önemli bir sosyal ortamdır (Internet Live Stats, 2015). Kazaz ve Tümen (2013: 1) ile Onat ve Aşman Alikılıç (2012: 1111) da sosyal medyanın reklam ve tanıtım amacıyla kullanabileceğini ifade etmiştir. Özellikle rekabet konusunda dezavantajlı durumda olan uzaktan eğitim merkezleri ve uzaktan eğitim meslek yüksekokulları başta olmak üzere tüm modellerin tanıtım sorunu bulunmaktadır. Tanıtım sorununun boyutu ise yine üniversite ölçeği ve ayrılan finansman kaynağının büyüklüğü ile orantılıdır. Ekol üniversitelerin internet tabanlı uzaktan öğretim programları da ilgi görürken, küçük ölçekli üniversitelerin tanıtım ve tercih edilebilirlik konusunda daha çok çaba sarf etmeleri gerekmektedir.

Toplumsal algının yanında üniversitenin içindeki akademik birimlerin algıları da internet tabanlı uzaktan öğretimin gelişimini etkilemektedir. Birçok üniversitenin aynı programları internet tabanlı uzaktan öğretim yoluyla verdiği düşünülürse, açılacak farklı programlar birimlerin tercih edilebilirliğini artıracaktır. Fakat günümüz itibariyle bazı akademik birimlerin uzaktan öğretime ayak dirediği ve program çeşitliliğinin artırılmasını engellediği görülmektedir. Bu da özellikle aynı tip programlara sahip üniversitelerden büyük ölçekli olanın tercih edilmesi sonucunu ortaya çıkaracaktır. Bu yönüyle küçük ölçekli üniversitelerin internet tabanlı uzaktan öğretim bağlamında kalıcılığı tehlikeye düşmektedir. Yiyit ve Çorbacıoğlu (2009: 203), yeniliğe direnç gösteren yapıların etkisiz ve verimsiz hale geldiğini

savunmuştur. Üniversite içerisinde, internet tabanlı uzaktan öğretime direnç gösteren akademik yapıların da birimleri ve daha sonra üniversiteyi etkisiz ve verimsiz yapacağı açıktır.

Gerek toplumsal ölçekte gerek üniversiteler içindeki birimler düzeyinde mevcut olan olumsuz algı, etkili bir algı yönetimi ile birlikte ortadan kaldırılabilir. Algı yönetimi; karşı tarafı ya da kamuoyunu etkin şekilde etkileme sürecidir (Zaman, 2007 aktaran Bakan ve Kefe, 2012: 30). Etkili iletişim ve tanıtım yoluyla olumsuz algıya sahip kitle, özellikle de toplumun internet tabanlı uzaktan öğretime karşı olumsuz yaklaşımı azalacaktır.

5.5.Öğretim Sürecine İlişkin Sonuçlar

İnternet tabanlı uzaktan öğretim sürecinin en önemli unsurlarının başında ders içerikleri gelmektedir. Ders içeriği; öğretim yöntemine uygun olarak öğretici tarafından hazırlanan ve uzman personeller tarafından zenginleştirilerek öğrenciler için oluşturulan ders yönetim ortamına aktarılan materyaller bütünüdür. İfadeden anlaşılacağı üzere ders içeriklerinin hazırlanmasından öğretmenler sorumludur. Öğretici, ilgili derste anlatacaklarına uygun olarak, yazılı dokümanlar halinde hazırladığı içerikleri zenginleştirilmek üzere birim uzmanlarına göndermektedir. Birim bünyesinde çalışan uzmanlar ise çeşitli platformlar aracılığıyla dokümanları görsel ve işitsel anlamda zenginleştirerek sisteme aktarmaktadır. Hazırlanan içeriklerin görsel ve işitsel olarak zenginleştirilmesi sürecine içerik geliştirme denmektedir.

Bu süreçte, yani ders içeriği hazırlama ve içerik geliştirme adımlarında iki farklı sorun ortaya çıkmaktadır. Bunlardan ilki içeriklerin hazırlanması sürecindeki ham içeriğin hazırlanmasına ilişkin sorunlardır. Öncelikle, verilecek derse ilişkin ne anlatılacağını gösteren ders içeriklerinin öğretmenlerce hazırlanması zorunludur. Fakat öğretmenlerin içerik hazırlama konusunda yeteri kadar istekli ve özenli olmamaları bu döngünün sağlıklı işlenmesini engellemektedir. Birimlerce belirlenen formatlarda hazırlanmayan içeriklerin tekrar düzenlenmesi zaman kaybına ve iş yüküne neden

olmaktadır. Ayrıca hazırlanan içeriklerin geliştirilmesi süreci de olumsuz etkilenmektedir. Ders içeriği hazırlamak için ders vermekten vazgeçen akademisyenler de olabilmektedir. Bu da akademik personel yetersizliğine neden olmakta ve birimleri zor durumda bırakmaktadır. Gülnar (2008: 12) ile Hakkari ve Arkadaşları (t.y. : 1) internet tabanlı uzaktan öğretimde ders içeriklerinin önemine dikkat çekmektedir. Ayrıca Karataş, Kılıç Çakmak, ve Üstündağ (2008: 973) yaptıkları araştırmada, bazı akademisyenlerin ders içeriği hazırlama konusunda yeterli özeni göstermediğini tespit etmiştir. Öğreticilerin, ders materyallerini hazırlama hususunda akademik etik değerler ve telif haklarını göz önünde bulundurmaları da gerekmektedir. Böylesi bir durumda yaşanabilecek sorunların önüne geçebilmek için birimlerce hazırlanan yönergelere uyulması gerekmektedir.

İçerik sürecine ilişkin ikinci sorun içerik geliştirmedir. Öğreticilerce hazırlanan ham materyallerin zenginleştirilmesi sürecinde birtakım sıkıntılar yaşanmaktadır. İçerik geliştirme önemli bir unsurdur. Bilgisayar başında ders dinleyecek öğrencilerin dikkat sorunu yaşamaması, dersi ilgiyle takip edebilmesi, anlatılanları olabildiğince anlayabilmesi öğreticinin performansına bağlı olduğu kadar içeriklerle de ilgilidir. Basit, sadece metinden oluşan ve ilgi uyandırmayan materyallerin öğrenciyi derste tutma konusunda etkili olmadığı düşünüldüğünde, içerik geliştirmenin önemi ortaya çıkmaktadır. Böylesine önemli bir konuda yaşanacak eksiklikler, öğrenci başarısını ve uzun vadede üniversiteye ilgiyi etkileyecektir. İçerik geliştirme sürecinde yaşanan en önemli sorunlardan biri nitelikli personel yetersizliğidir. Özellikle birden fazla programın olduğu birimlerde, her programa ilişkin birden fazla dersin olduğu düşünülürse yapılacak işin boyutu görülmektedir. Böylesine büyük bir yükün altından kalkabilecek yeterlikte ve sayıda personel olmadığı takdirde, ham metinler öğretim tasarımı ilkelerine uygun bir şekilde ve istenilen kalitede zenginleştirilememektedir. İş yükünün fazla olmasından ötürü, genellikle bütün ders içerikleri yetiştirilmeye çalışılacak ve asgari materyal zenginliği ortaya çıkmaktadır. Bir diğer sorun, içerik geliştirme araçlarının maliyetidir. Görsel ve işitsel tasarım uygulamalarının çoğu yüksek maliyetli olduğundan, hedeflenen kalitede materyal ortaya çıkmama durumu söz konusu

olabilmektedir. Gülnar (2008:5) ve Karataş, Kılıç Çakmak ve Üstündağ (2008: 973) da çalışmalarında içerik geliştirmenin önemine vurgu yapmaktadır.

İçerik hazırlama ve geliştirmeye ilişkin sorunlar, internet tabanlı uzaktan öğretim yapılanma modellerinin tamamında aynı önemde ve düzeyde ele alınmaktadır. Bu iki sorunun temelde kaynak ve personel yetersizliğine dayandığı düşünüldüğünde, büyük ölçekli üniversitelerin yatırımları ile küçük ölçekli üniversitelerin yatırımları aynı ölçüde olamayacağından, rekabet sorunu ortaya çıkacak ve uzun vadede birimlerin kalıcılığı tehlikeye düşecektir. Bu sorunların, küçük ölçekli üniversiteler bünyesinde kurulmuş olan her tür yapılanma modelini olumsuz etkileyeceği açıktır.

Öğretim sürecini etkileyen bir diğer unsur öğrenci uyum sürecidir. Geleneksel öğretime kıyasla radikal farklılıklar içeren internet tabanlı uzaktan öğretimde dersler bilgisayar üzerinden internet yoluyla verilmektedir. Ayrıca geleneksel ders materyallerinden farklı olarak öğretim sürecinde zenginleştirilmiş interaktif materyaller kullanılmaktadır. Bunların yanında, bu faaliyetlerin yürütüldüğü bir ders yönetim sistemi de bulunmaktadır. Böylesine farklı ve öğrenci merkezli bir öğretim modelinde bilgisayar okuryazarlığı önemli bir husustur. Secker (2008: 2) de bu konunun önemine değinmektedir. Bilgisayar okuryazarlığı, temel bilgisayar bilgisine sahip olmak olarak tanımlanabilir (Kolburan Geçer ve Dağ, 2010: 21). Kolburan Geçer ve Dağ (2010: 39) yapmış oldukları çalışmada, üniversite öğrencilerinin bilgisayar okuryazarlığı motivasyonuna sahip olduğunu ifade etmiştir. Yani öğrencilerin gerekli eğitimler verildiği takdirde bu konuda sıkıntı yaşama olasılığı düşüktür. Bu noktada önemli olan eğitimlerdir. Program ve öğrenci sayıları fazla olan birimlerin öğrencilere yüz yüze eğitimler düzenleme olanakları yoktur. Üniversite ve birim ölçeği bu konuda belirleyicidir. Bu soruna interaktif eğitim çözüm olarak görülmüştür. Yani öğrencilerin video ve benzeri materyallere erişim, derslerin nasıl işleneceği ve sistem kullanımı konusunda deneyim kazanmaları beklenmektedir. Bilgisayar okuryazarlığı düşük seviyede olanların bu yöntemde zorlanması olasıdır.

Öğretim sürecine yönelik, öğrencilerin uyum eğitimleri sorunu da ders içerikleri ve içerik geliştirme gibi yapılanma modellerinin tümünde karşılaşılan bir sorundur. Sonuç olarak, öğretim sürecine ilişkin sorunlar, internet tabanlı uzaktan öğretim yapılanma modellerinden kaynaklanmamaktadır. Söz konusu sorunlar, üniversitenin ve dolayısıyla birimlerin ölçeği ile ilgilidir.

5.6.Teknik Altyapıya İlişkin Sonuçlar

İnternet tabanlı uzaktan öğretimin sağlıklı bir şekilde yürütülebilmesi, teknik altyapının asgari düzeyde sorun yaşamasına bağlıdır. Öğretimin bilgisayar ve internet kullanılarak yapıldığı düşünüldüğünde, makul internet altyapısı ve nitelikli yazılımların önemi ortaya çıkmaktadır. Doğan (2013: 115) da üniversitelerin teknik altyapıya önem vermesi gerektiğini ifade etmiştir. Gökdaş ve Kayri (2005: 10), Türkiye’de internet altyapısının yetersiz olduğu ifade etmiştir. Derslerin yürütülmesi esnasında yaşanacak kesintiler ve iletim sorunları öğrenci ile öğretici arasında sağlıklı iletişim ve etkileşim kurulmasını etkileyecektir. Bu da öğrenme kalitesini olumsuz etkileyecektir. Üniversitelerin aynı internet altyapısını kullandığı düşünülürse, idari yapılanma modelleri arasında bu konuda bir farklılık olduğu söylenemez.

Teknik altyapıya ilişkin bir diğer sorun yazılımlardır. Gerek ders yönetim ortamı gerek canlı derslerin yürütüldüğü ortamlar oldukça maliyetlidir. Kendi yazılımlarını geliştiren üniversiteler bu konuda daha rahat konumdadır. Ancak kaynak yetersizliği, nitelikli personel yetersizliği, üst yönetim tutumu gibi etkenler nedeniyle çoğu üniversite kendi yazılımı geliştirememekte ve lisanslı yazılımlar kullanmaktadır. Kendi yazılımını geliştirebilen üniversiteler ise genelde büyük ölçekli olup, maddi sıkıntı yaşamamakta ve personel istihdamı sağlayabilmektedirler. Kendi yazılımını geliştiremeyen üniversiteler genellikle lisanslı yazılımları kullanmaktadır. Bazıları ise açık kaynak kodlu yani gönüllü geliştiricilerce var olan programları kullanmaktadır. Açık kaynak kodlu yazılımlar maliyet gerektirmediğinden daha çok küçük ölçekli üniversiteler tarafından kullanılmaktadır. Anca teknik destek söz konusu olmadığından bu tür yazılımlar sürdürülebilir

değildir. Lisanslı yazılımlar ise teknik destek ile birlikte oldukça maliyetli olmaktadır. Anlaşılacağı üzere; kendi yazılımını geliştirip kullanmayan üniversitelerde bir dışa bağımlılık söz konusudur. Gökdaş ve Kayri (2005: 11) de yazılımda dışa bağımlılığa dikkat çekmektedir. Kendi yazılımını geliştiren üniversiteler, hem büyük bir ekonomik yükten kurtulmakta hem de yazılımlarını diğer üniversitelere ve özel sektör kuruluşlarına satarak gelir elde edebilmektedir.

Sonuç olarak, teknik altyapı konusunda yaşanan sorunlar yapılanma modelleri arasında farklılık göstermemektedir. Yani modellerin birbirine sağladığı avantajlar bulunmamaktadır. Bu konuda da belirleyici unsur üniversite ölçeğidir. Büyük ölçekli üniversiteler yatırım yapma konusunda ekonomik anlamda daha rahat olduğundan, teknik altyapılarını iyileştirmekte ve kendi yazılımlarını üreterek dışa bağımlı olmaktan kurtulabilmektedir. Bu konuda en büyük sorunu, mali yetersizliğe sahip küçük ölçekli üniversiteler yaşamaktadır.

5.7.Talebe İlişkin Sonuçlar

İnternet tabanlı uzaktan öğretimin en önemli sorunlarından biri talep yetersizliğidir. Ülkemiz yükseköğretimine baktığımızda, internet tabanlı uzaktan öğretim geleneksel yüz yüze öğretim ve açıköğretimden sonra üçüncü modeldir. Yeni bir öğretim modeli olduğundan henüz yeterli seviyede talebe sahip değildir. Bu konuda açıköğretim fakültelerinin etkisi bulunmaktadır. Lisans ve ön lisans programları bağlamında büyük öğrenci sayılarına ulaşan açıköğretim, internet tabanlı uzaktan öğretime göre daha ucuz bir modeldir. Ayrıca uzun yıllardır faaliyet gösterdiğinden tanıtım sorunu yaşamamaktadır. İnternet tabanlı uzaktan öğretimin yeterli talep görmeme nedenlerinden biri, daha önce de bahsedildiği üzere tanıtımdır. Tanıtımla birlikte internet tabanlı uzaktan öğretimin yaygınlaşacağı açıktır. Ayrıca internet tabanlı uzaktan öğretim yapan üniversitelerin program çeşitlilikleri, materyal kalitesi ve öğreticilerin istek ve gayretleri de talebi etkilemektedir. Mevcut öğrencilerin memnuniyetsizliği iletişim kanalları -özellikle sosyal medya- yoluyla aday öğrencilere ulaşabildiğinden birimlerin mevcut öğrencilerinin memnuniyetini sağlamaları ve sonraki nesiller için önlem almaları gerekmektedir.

Talebi etkileyen bir diğer unsur program türüdür. Enstitüler yalnızca yüksek lisans ve doktora programları, meslek yüksekokulları ise yalnızca ön lisans programları açabilmektedir. Bu iki modelin aksine, uzaktan eğitim merkezleri bünyesinde her tür program açılabilir. Dolayısıyla merkezlerin program türü bakımından çeşitlilik sunması, daha çok öğrenciye hitap etmesi ve daha çok gelir elde etmesi açısından önemlidir. Sonuç olarak, bu hususta merkezlerin diğer iki modele göre avantajlı konumdadır.

Program türünün yanında program çeşitliliği de önemlidir. Birimler bünyesinde açılacak olan çeşitli ve farklı nitelikteki programlar, aynı tip programların çok fazla üniversitede olduğu düşünüldüğünde talebi doğrudan etkileyecektir. Program çeşitliliğinin sağlanması yapılanma modellerinden ziyade üniversite ölçeği ile ilgilidir. Yeterli akademik ve teknik personel, yeterli teknik ve fiziki altyapı standardı gösterebilecek ölçekteki üniversiteler program çeşitliliği konusunda avantajlıdır. Kaynak yetersizliği yaşayan küçük ölçekli üniversitelerin ise program çeşitliliği sunması zordur.

Talep konusunda birim temelli sorun yaşanmasına neden olan unsurlardan biri internet tabanlı uzaktan öğretim yapan birim sayısının yüksekliğidir. Tablo 1, Tablo 2 ve Tablo 3 incelendiğinde internet tabanlı uzaktan öğretim yapan çok fazla üniversitenin bulunduğu görülmektedir. Gülnar (2008: 260) da bu sayının yüksekliğine dikkat çekmektedir. Her şehirde bir üniversitenin bulunduğu günümüzde, çoğu üniversitenin internet tabanlı uzaktan öğretime başlaması, zaten zor olan rekabet koşullarını daha da zorlaştırmaktadır. Birimler, örgün öğretim ve açıköğretimin yanında kendi aralarında da büyük rekabet içerisine girmektedirler. Bu konuda da yine büyük ölçekli ve özellikle coğrafi konum avantajına sahip üniversiteler, küçük ölçekli üniversitelere göre oldukça avantajlıdır. Burada küçük ölçekli üniversitelerin, büyük ölçekli ekol üniversiteler karşısında markalaşma sorunu yaşadığı söylenebilir (Gökdaş ve Kayri, 2005: 10). Görüldüğü üzere; birimlerin enflasyonu, yapılanma modellerinde değişiklik göstermemekte ve her yapılanma modelinde karşımıza çıkmaktadır.

Son olarak, mezunlarının herhangi bir unvan elde edemediği ve akademik kariyer yapamadığı enstitülerin diğer modellere karşı dezavantajı söz konusudur. İdari yapılanmaya ilişkin sonuçlar başlığında da belirtildiği üzere; 28551 sayılı Resmî Gazete’de yayımlanan “*Lisansüstü Eğitim ve Öğretim Yönetmeliğinde Değişiklik Yapılmasına Dair Yönetmelik*” ile birlikte, tezsiz yüksek lisans mezunlarının doktora eğitimi alamayacağı hükmü getirilmiştir. Bu da tezsiz yüksek lisans eğitimi veren enstitüleri talep konusunda olumsuz etkilemiştir.

Sonuçta idari yapılanma modelleri arasında mutlak bir üstünlük söz konusu değildir. Her bir model avantaj ve dezavantajlara sahiptir. Dolayısıyla her üniversite ihtiyaçlarınca bir model seçmektedir. Uzaktan eğitim merkezleri; doğrudan rektörlüğe bağlı, esnek, bünyesinde sertifika programları da dâhil olmak üzere her tür program açılabilen, akademik kimliğe sahip olmayan ve yalnızca koordinasyon görevi üstlenen birimlerdir. Kendi akademik kadrosu olmadığından sorumluluğu azdır; ancak merkezi bütçeye çok fazla bağımlıdır. Özellikle 2010 yasal düzenlemeleri sonrasında gelirlerini kaybettikten sonra bu konuda mutlak bağımlık söz konusu olmuştur. Ayrıca üniversitenin diğer birimlerince tanınmama ve satın alma sürecinde bürokrasi sorunu yaşamaktadırlar.

Uzaktan eğitim meslek yüksekokulları; akademik kimliğe sahip, kendi akademik ve idari personeli bulunan ve kendi bütçesine sahip olan birimlerdir. Okul vasfında olduklarından tanınma gibi bir sorun yaşama olasılıkları düşüktür. Bütçelerinin yetmediği durumlarda merkez bütçeden talepte bulunabilmektedirler. Ancak bünyelerinde yalnızca ön lisans programları açabilmektedirler. Ülkemizde her üniversitede bulunan meslek yüksekokullarının yanı sıra, açıköğretim fakültelerinde de ön lisans programları bulunmaktadır. Dolayısıyla rakipleri çok fazladır. Bu da tanıtıma çok önem vermeleri gerektiği anlamını taşımaktadır.

Ayrıca enstitüler de akademik kimliğe sahip birimlerdir. Eğer disiplinler arası bir enstitü söz konusu değilse, birimin kendi akademik personeli bulunmaktadır. Ancak baktığımız zaman, internet tabanlı uzaktan öğretim yapan enstitülerin çoğunlukla disiplinler arası olduğu karşımıza çıkmaktadır. Dolayısıyla akademik

personel yeterliliği konusunda sıkıntı yaşanmakta ve dışarıdan görevlendirmelerle öğretim süreci yürütülmeye çalışılmaktadır. Enstitüler de meslek yüksekokulları gibi kendi bütçesine sahiptir. Yine bütçeye ihtiyaç duyulduğunda, merkez bütçeden talepte bulunma hakkına sahiptir. Ancak enstitüler bünyesinde de yalnızca lisansüstü eğitim verilmektedir. İnternet tabanlı uzaktan öğretim yapan üniversiteler incelendiğinde, birimlerin yalnızca tezsiz yüksek lisans eğitimi verdikleri görülür. Dolayısıyla enstitüler, tek tür program açabilmektedir. Mevzuat gereği, tezsiz yüksek lisans mezunlarının doktora hakkının olmaması, uzaktan tezsiz yüksek lisans eğitimi veren enstitüler için talep sorunu yaratmaktadır.

Bu bilgiler ışığında, “En ideal yapılanma modeli nedir?” sorusunun net bir cevabı olmadığı; her yapının kendine özgü özellikleri, avantaj ve dezavantajları olduğu ve yapılanma modellerinin farklı boyutlarda avantaj ve dezavantajlar kazandığı ortaya çıkmaktadır. Bu nedenlerle; internet tabanlı uzaktan öğretime dayalı programlar açma niyetinde olan üniversitelerin yapılanma modellerini, söz konusu özellikleri, avantaj ve dezavantajları göz önüne alarak belirlemeleri gerekmektedir. Aşağıda uzaktan eğitim merkezi, uzaktan eğitim meslek yüksekokulu ve enstitü yapılarının karşılaştırılmalarını ve tercih edilmelerini sağlayacak avantajlı yönleri verilmiştir:

Tablo 7: Yapılanma Modelleri ve Tercih Edilebilirlikleri

	Örgüt Yapısı	Program Türü	Sertifika Programı Açılabilir	Akademik Personel Yönetimi	Akademik Kimlik	Bütçe	Rekabet
Uzaktan Eğitim Merkezi	Esnek Hiyerarşi	Çeşitli	Açılabilir	Akademik Personeli Yok	Yok	Yok	Yüksek Düzeyde
Uzaktan Eğitim MYO	Katı Hiyerarşi	Tek Tip	Açılamaz	Sorun Yaşanıyor	Var	Var	Yüksek Düzeyde
Enstitü	Katı Hiyerarşi	Tek Tip	Açılamaz	Sorun Yaşanıyor	Var	Var	Düşük Düzeyde

5.8.Öneriler

5.8.1. YÖK'e Yönelik Öneriler

- Yönetmeliklerdeki belirsizlikler ortadan kaldırılarak; net, anlaşılır ve şeffaf bir mevzuat oluşturulmalıdır.
- Tezsiz yüksek lisans mezunlarının elde edecekleri unvan ve nitelikler yeniden değerlendirilmelidir.
- Program ve birim koordinatörlüğünün, daha etkin çalışabilecek kadrolardan oluşturulabilmesinin yasal zemini hazırlanmalıdır.
- Ders materyalleri için ödenen ücretlerin tekrar gözden geçirilerek akademisyenlerin ders içeriği hazırlama konusunda isteklendirilmesi sağlanmalıdır.
- Üniversiteler ve internet tabanlı uzaktan öğretim birimlerinin, tanıtım yapabilme koşulları vakıf üniversiteleri seviyesine getirilmeli ve rekabet sorunu yaşamalarının önüne geçilmelidir.
- İnternet tabanlı uzaktan öğretim yapmayı planlayan üniversitelerin belli asgari şartları yerine getirmeleri ve kalite standardını oluşturmaları sağlanmalıdır.

5.8.2. Üniversitelere Yönelik Öneriler

- İnternet tabanlı uzaktan öğretim birimlerine üst yönetim düzeyinde destek verilmesi sağlanarak, rekabet koşullarında avantaj sağlanmalıdır.
- Birimlere ayrılan kaynaklar artırılarak, yeniliklere bağlı olarak kapasitelerini artırmalarına fırsat verilmelidir. Özellikle uzaktan eğitim merkezlerinin yasal düzenlemelerle azalan gelirleri artırılmalıdır.
- Satın alma ve tedarik süreçlerinde yaşanan bürokratik gecikmelerin olumsuz etkilerini azaltmak üzere, işleyiş mekanizmaları gözden geçirilmelidir.
- Akademik kimliğe sahip olmayan merkezlerin, akademik birimlerce tanınması ve kabul görmesi sağlanmalıdır. Ayrıca birimleri ilgilendiren kararların uygulanması konusunda yaşanan aksaklıklar giderilmelidir.

- İnternet tabanlı uzaktan öğretime direnç gösteren birimlerin ikna edilerek, program çeşitliliğini artırma bağlamında katkıları sağlanmalıdır.
- Aşırı iş ve ders yüküne yol açan personel yetersizlikleri giderilmelidir.
- Eğitim ve eğitimci kalitesi artırılarak, tercih edilebilir bir üniversite ortamı sağlanmalıdır.
- Yazılım maliyetlerini ve yazılımda dışa bağımlılığı ortadan kaldırmak amacıyla, birimlere kendi yazılımlarını geliştirme konusunda maddi ve beşeri destek verilmelidir.

5.8.3. Birimlere Yönelik Öneriler

- Öğreticilerinin hazır bulunuşluklarının sağlanmasına yönelik uygulamalı eğitimler verilmelidir.
- Öğrencilere sistem kullanımı, ders materyallerine erişim ve canlı ders ortamına katılım konusunda oryantasyon eğitimleri verilmelidir.
- Toplumdaki olumsuz algıyı değiştirebilmek amacıyla, özellikle üniversite tercih dönemlerinde tanıtımlar düzenlenmelidir.
- Günümüzde pek çok kişinin aktif olarak kullandığı sosyal medya yoluyla tanıtım sağlanmalıdır.
- Akademik kamuoyunda tanınırlık sağlanmasına yönelik akademik etkinlikler düzenlenmelidir.
- Pek çok üniversitede bulunan yaygın programların yerine, öncü programlar açılmalı ve programlar talebe bağlı olarak sürekli güncellenmelidir.
- Dışarıdan yazılım altyapısı satın almak yerine birimler kendi yazılımlarını geliştirmeye çalışmalıdır.
- Lisanslı veya açık kaynak kodlu yazılım kullanılıyorsa ders yönetim sistemi ve canlı ders ortamının lokalizasyonuna ve sürdürülebilirliğine önem verilmelidir.
- Ders içeriklerinin hazırlanması konusunda katı kurallar konulmalı ve akademisyenlerin bu konudaki farkındalıkları artırılmalıdır.
- Öğrencilerin ilgisini çekecek, yeterli düzeyde içerik geliştirmeye önem verilmelidir.

KAYNAKÇA

Kitaplar

- Arslantürk, Z. (1995). *Sosyal Bilimciler İçin Araştırma Metod ve Teknikleri*. İstanbul: Marmara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Vakfı Yayınları.
- Balcı, A. (2004). *Sosyal Bilimlerde Araştırma*. Ankara: Pegem A Yayıncılık.
- Doğramacı, İ. (2007). *Türkiye'de ve Dünyada Yükseköğretim Yönetimi*. Ankara: Meteksan.
- Eryılmaz, B. (2008). *Kamu Yönetimi*. Ankara: Okutman Yayıncılık.
- Geray, H. (2011). *Toplumsal Araştırmalarda Nicel ve Nitel Yöntemlere Giriş*. Ankara: Genesis Kitap.
- Gülbahar, Y. (2009). *e-Öğrenme*. Ankara: Pegem Akademi.
- Gürsakal, N. (2001). *Sosyal Bilimlerde Araştırma Yöntemleri*. Bursa: VİPAŞ.
- İşman, A. (2011). *Uzaktan Eğitim*. Ankara: Pegem Akademi.
- Kaya, Z. (2002). *Uzaktan Eğitim*. Ankara: Pegem A Yayınları.
- Keegan, D. (1996). *Distance Education*. New York: Routledge.
- Kuş, E. (2003). *Nicel - Nitel Araştırma Teknikleri*. Ankara: Anı Yayıncılık.
- Moore, M. G., & Kearsley, G. (1996). *Distance Education: A System View*. California: Wadsworth Publishing.
- Naidu, S. (2006). *E-Learning A Guidebook of Principles, Procedures and Practices*. Melbourne: CEMCA.
- Özalp, İ. (2014). Klasik, Neoklasik, Modern Yönetim. C. Koparal içinde, *Yönetim ve Organizasyon - I* (s. 66-90). Eskişehir: Anadolu Üniversitesi.

- Özdil, İ. (1986). *Uzaktan Eğitimin Evrensel Çerçevesi ve Türk Eğitim Sisteminde Uzaktan Öğretimin Yeri*. Eskişehir: Anadolu Üniversitesi Açıköğretim Fakültesi Yayınları.
- Punch, K. (2005). *Sosyal Araştırmalara Giriş Nicel ve Nitel Yaklaşımlar*. Ankara: Siyasal Kitabevi.
- Rosenberg, M. (2001). *e-Learning*. United States of America: Mc Graw-Hill.
- Simonson, M., Smaldino, S., Albright, M., & Zvacek, S. (2009). *Teaching and Learning at a Distance*. Allyn & Bacon.
- T.C. Yükseköğretim Kurulu. (2007). *Türkiye'nin Yükseköğretim Stratejisi*. Ankara: Meteksan A.Ş.
- Telli Yamamoto, G., & Aydın, C. (2010). eLearning in Turkey. U. Demiray içinde, *e-Learning Practices* (s. 961-988). Eskişehir: T.C. Anadolu Üniversitesi Yayınları.
- Telli Yamamoto, G., Demiray, U., & Kesim, M. (2011). *Türkiye'de E-Öğrenme Gelişmeler ve Uygulamalar*. Ankara: Efil Yayınları.
- Yıldırım, A., & Şimşek, H. (2005). *Sosyal Bilimlerde Nitel Araştırma Yöntemleri*. Ankara : Seçkin.

Makale ve Bildiriler

- Akdemir, Ö. (2011). Yükseköğretimimizde Uzaktan Eğitim. *Yükseköğretim ve Bilim Dergisi*, 69-71.
- Akın, U. (2009). Türkiye'de Eğitim Bütçesi. *Millî Eğitim*, 8-24.
- Al, U., & Madran, R. (2004). Web Tabanlı Uzaktan Eğitim Sistemleri: Sahip Olması Gereken Özellikler ve Standartlar. *Bilgi Dünyası*, 259-271.

- Altıparmak, M., Kurt, İ., & Kapıdere, M. (2011). E-Öğrenme ve Uzaktan Eğitimde Açık Kaynak Kodlu Öğrenme Yönetim Sistemleri. *XIII. Akademik Bilişim Konferansı Bildirileri* (s. 319-327). Malatya: İnönü Üniversitesi.
- Anderson, B., & Simpson, M. (2012). History and Heritage in Distance Education. *Journal of Open, Flexible, and Distance Learning*, 1-10.
- Aslan, Ö. (2006). Öğrenmenin Yeni Yolu: E-Öğrenme. *Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 121-131.
- Aydın, H. (2002). Uzaktan Eğitimin Geleceğine İlişkin Eğilimler. *Açık ve Uzaktan Eğitim Sempozyumu*. Eskişehir: Anadolu Üniversitesi.
- Bakan, İ. & Kefe, İ. (2012). Kurumsal Açından Algı ve Algı Yönetimi. *Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*. 2(1), 19-34.
- Barış, M., & Mevsim, E. (2014). Türkiye'de Uzaktan Eğitim Merkezi Kuruluşu ve Organizasyonu: Namık Kemal Üniversitesi Örneği. *Eğitim ve Öğretim Araştırmaları Dergisi*, 295-303.
- Bilgiç, H., Doğan, D., & Seferoğlu, S. (2011). Türkiye'de Yükseköğretimde Çevrimiçi Öğretimin Durumu: İhtiyaçlar, Sorunlar ve Çözüm Önerileri. *Yükseköğretim Dergisi*, 80-87.
- Cantoni, V., Cellario, M., & Porta, M. (2004). Perspectives and Challenges in e-LEarning: Towards Natural Interaction Paradigms. *Journal of Visual Languages and Computing*(15), 333-345.
- Çallı, İ., Bayam, Y., & Karacadağ, M. (2002). Türkiye'de Uzaktan Eğitimin geleceği ve E-Üniversite. *Açık ve Uzaktan Eğitim Sempozyumu*. Eskişehir: Anadolu Üniversitesi.
- Çelen, F., Çelik, A., & Seferoğlu, S. (2011). Yükseköğretimde Çevrim-İçi Öğrenme: Sistemde Yaşanan Sorunlar ve Çözüm Önerileri. *Journal of European Education*, 25-34.

- Çelik, M., & Çıra, A. (2013, Ocak). Örgütsel Vatandaşlık Davranışının İş Performansı ve İşten Ayrılma Niyeti Üzerine Etkisinde Aşırı İş Yükünün Aracılık Rolü. *Ege Akademik Bakış*, 12(1), 11-20.
- Çetiner, M., Gencel, Ç., & Erten, Y. (1999). İnternete Dayalı Uzaktan Eğitim ve Çoklu Ortam Uygulamaları. 14. *Uluslararası Bilgisayar ve Enformasyon Sistemleri Sempozyum Kitabı*, (s. 532-539).
- Çetinsaya, G. (2014). *Büyüme, Kalite, Uluslararasılaşma: Türkiye Yükseköğretimi İçin Bir Yol Haritası*. Eskişehir: Anadolu Üniversitesi Basımevi.
- Çukadar, S., & Çelik, S. (2003, Mayıs 23-25). İnternete Dayalı Uzaktan Öğretim ve Üniversite Kütüphaneleri. *Doğuş Üniversitesi Dergisi*, 31-42.
- Demiray, E., & Curabay, Ş. (2010). Organizational Commitment of Anadolu University OpenEducation Faculty Students'. *Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 39-50.
- Demiray, U. & İşman, A. (2001). History of Distance Education. *Sakarya Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 88-108.
- Doğan, D. (2013). Yeni Kurulan Üniversitelerin Sorunları ve Çözüm Önerileri. *Yükseköğretim ve Bilim Dergisi*, 108-116.
- Düzakın, E., & Yalçinkaya, S. (2008). Web Tabanlı Uzaktan Eğitim Sistemi ve Çukurova Üniversitesi Öğretim Elemanlarının Yatınlıkları. *Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Nestitüsü Dergisi*, 17(1), 225-244.
- Engin, M. (2013). Üniversitelerin Teknoloji Temelli Uzaktan Eğitim Sistemlerinin Karakteristik Özellikleri Açısından İncelenmesi. *Eğitim Bilimleri ve Uygulama Dergisi*, 1-22.
- Erdem, A. (2013). Üniversite Özerkliği: Mali, Akademik ve Yönetmel Açından Yaklaşım. *Yükseköğretim ve Bilim Dergisi*, 3(2), 97-107.

- Fähræus, E. R. (2004). Distance Education Students Moving Towards Collaborative Learning - A Field Study of Australian Distance Education Students and Systems. *Educational Technology & Society*, 7 (2), 129-140.
- Forman, D., Nyatanga, L., & Rich, T. (2002). E-Learning and Educational Diversity. *Nurse Education Today* (22), 76-82.
- Gökdaş, İ., & Kayri, M. (2005). E-Öğrenme ve Türkiye Açısından Sorunlar, Çözüm Önerileri. *Yüzüncü Yıl Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 2(2), 1-20.
- Gülbahar, Y. (2012). Study of Developing Scales For Assessment of The Levels of Readiness And Satisfaction of Participants In E-Learning Environments. *Ankara University, Journal of Faculty of Educational Sciences*, 45(2), 119-137.
- Gülner, B. (2008). Bilgisayar ve İnternet Destekli Uzaktan Eğitim Programlarının Tasarım, Geliştirme ve Değerlendirme Aşamaları (SUZEP Örneği). *Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*(19), 259-271.
- Gürol, M., & Turhan, M. (2004). Yönetim Fonksiyonları Bağlamında Uzaktan Eğitim. *XIII. Ulusal Eğitim Bilimleri Kurultayı*. Malatya: İnönü Üniversitesi Eğitim Fakültesi.
- Güven, İ. (2002). Yeni Gelişmeler Işığında Yüksek Öğretimde Yapısal Dönüşümler. *Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Dergisi*, 35(1-2), 94-110.
- İbicioğlu, H., & Antalyalı, Ö. (2005). Uzaktan Eğitimin Başarısında İmkan, Algı, Motivasyon ve Etkileşim Faktörlerinin etkileri: Karşılaştırmalı Bir Uygulama. *Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi* , 14(2), 325-338.
- İşler, V. (2000). İnternete Dayalı Uzaktan Eğitim. *Bilim ve Teknik*, 100-103.
- İşman, A. (1997). Diffusion of Distance Education in Turkish Higher Education. *Educational Technology Research and Development*, 45(2), 124-128.

- Karasar, Ş. (2004). Eğitimde Yeni İletişim Teknolojileri -İnternet ve Sanal Yüksek Eğitim-. *The Turkish Online Journal of Educational Technology – TOJET*, 117-125.
- Karaş, İ. R., & Kahraman, İ. (2011). Uzaktan Eğitim Yöntemi İle Coğrafi Bilgi Sistemi Öğrenimi. *TMMOB Harita ve Kadastro Mühendisleri Odası 13. Türkiye Harita Bilimsel ve Teknik Kurultayı* , 1-7.
- Karataş, S., Kılıç Çakmak, E., & Üstündağ, M. (2008). Gazi Üniversitesi Uzaktan Eğitim Programı'nın Ders İçeriği Geliştirme Sürecinin Öğretim Elemanı Bakış Açısıyla Değerlendirilmesi. 8. *Uluslararası Eğitim Teknolojisi Konferansı* (s. 1071-1075). Eskişehir: Anadolu Üniversitesi.
- Kesim, M. (2002). Herkes İçin, Her Yerde, Her Zaman Etkin Öğrenim E-Öğrenme. *Açık ve Uzaktan Eğitim Sempozyumu*. Eskişehir: Anadolu Üniversitesi.
- Kılıç, R. (1999). Türkiye'de Yükseköğretim Kapsamı ve Tarihsel Gelişimi. *Dumlupınar Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi* (3), 289-310.
- Kolburan Geçer, A., & Dağ, F. (2010). Üniversite Öğrencilerinin Bilgisayar Okur-Yazarlık Düzeylerinin Belirlenmesi: Kocaeli Üniversitesi Örneği. *Yüzüncü Yıl Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 7(1), 20-44.
- Köksoy, M. (2004). Yüksek Öğretimde Örgün Eğitimle E-Eğitimin Karşılaştırılması. *bilig*, 1-8.
- McIsaac, M., Murphy, K. & Demiray, U. (1988). Examining Distance Education in Turkey. *Distance Education*, 1(9), 106-114.
- Nardalı, S., & Tanyeri, M. (2011). Yükseköğretimde Markalaşma. *İşletme Fakültesi Dergisi*, 12(2), 309-319.
- Odabaş, H. (2003). İnternet Tabanlı Uzaktan Eğitim ve Bilgi ve Belge Yönetimi Bölümleri. *Türk Kütüphaneciliği* 17, 22-36.

- Onat, F., & Aşman Alikılıç, Ö. (2012). Sosyal Ağ Sitelerinin Reklam ve Halkla İlişkiler Ortamları Olarak Değerlendirilmesi. *Journal of Yaşar University*, 3(9), 1111-1143.
- Ortaş, İ. (2002). Üniversitelerin Sorunları -1-. *Üniversite ve Toplum*, 2(4), 1-3.
- Ozan, Ö., & Özarslan, Y. (2009). Yüksek Öğretimde Kapasite Sorunu için Uzaktan Eğitim Yaklaşımı. *XI. Akademik Bilişim Konferansı Bildirileri* (s. 53-61). Şanlıurfa: Harran Üniversitesi.
- Özbağ, G. (2012). Örgüt İkliminin Yeniliğe Destek Algısı Üzerindeki Etkilerini Belirlemeye Yönelik Bir Araştırma. *Dokuz Eylül Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 27(2), 145-161.
- Özdemir, M. (2010). Nitel Veri Analizi: Sosyal Bilimlerde Yöntembilim Sorunsalı Üzerine Bir Çalışma. *Eskişehir Osmangazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 11(1).
- Özer, B. (1990). Uzaktan Eğitim Sisteminin Evrensel Yapısı. *Kurgu Dergisi*, 569-594.
- Özgür, A. (2005). Türkiye'de Uzaktan Eğitimde Televizyonun Etkileşimli Kullanımı: Olanaklar, Sınırlılıklar ve Çözüm Önerileri. *Selçuk İletişim*, 80-97.
- Öztürk, A. (2010). ABD Yükseköğretimi'nde İnternete Dayalı Eğitim: Kamu Sektöründe Liderlik Programı Örneği. *Bilgi Ekonomisi ve Yönetimi Dergisi*, 5(2), 127-140.
- Robinson, D. J. & Ikeda, T. (2002). Is On-Line Education The Future For Universities?.
- Somuncuoğlu, D. (2005). Türkiye'de ve Dünyada Uzaktan Eğitim Uygulamaları. *Türkiye Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 85-100.
- Srivastava, E., & Agarwal, N. (2013). E-Learning: New Trend in Education and Training. *International Journal of Advanced Research*, 1(8), 797-810.

- Toker Gökçe, A. (2008). Küreselleşme Sürecinde Uzaktan Eğitim. *Dumlupınar Üniversitesi Ziya Gökalp Eğitim Fakültesi Dergisi*, 1-12.
- Tuncer, M., & Taşpınar, M. (2008). Sanal Ortamda Eğitim ve Öğretimin Geleceği ve Olası Sorunlar. *Afyon Kocatepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 125-144.
- Tuzgöl Dost, M., & Cenkseven, F. (2007). Devlet ve Vakıf Üniversitelerinde Çalışan Öğretim Elemanlarının Mesleki Sorunları. *Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 16(2), 203-218.
- Üsdiken, B., Topaler, B., & Koçak, Ö. (2013). Yasa, Piyasa ve Örgüt Tiplerinde Çeşitlilik: 1981 Sonrasında Türkiye'de Üniversiteler. *Ankara Üniversitesi SBF Dergisi*, 68(3), 187-223.
- Varol, A. (1997). Televizyonla Uzaktan Eğitim ve Mahalli Radyo ve Televizyon Kuruluşlarının Sıkıntıları. *İstanbul Üniversitesi İletişim Fakültesi Dergisi*, 145-157.
- Varol, A., & Alkan, T. (1998). İnternete Genel Bakış. *Uzaktan Eğitim Dergisi*, 10-27.
- Williams, P., Nicholas, D., & Gunter, B. (2005). E-Learning: What the Literature Tells Us About Distance Education. *Aslib Proceeding: New Information Perspectives*, 109-122.

Tezler

- Nişancı, M. (2005). *E-Learning At Higher Education: A Roadmap For Turkish Higher Education Institutions In Their Efforts To Offer Online Courses* (Yayımlanmamış Doktora Tezi) Orta Doğu Teknik Üniversitesi, Ankara.
- Yalçınkaya, S. (2006). *Web Tabanlı Uzaktan Eğitim Sistemi ve Çukurova Üniversitesi Öğretim Elemanlarının Yatkinlıkları* (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi) Çukurova Üniversitesi, Adana.

Yasal Düzenlemeler

Lisansüstü Eğitim ve Öğretim Yönetmeliğinde Değişiklik Yapılmasına Dair Yönetmelik. (2013). *T.C. Resmi Gazete*, 28551, 6 Şubat 2013.

Üniversite ve Sağlık Personelinin Tam Gün Çalışmasına ve Bazı Kanunlarda Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun. (2010). *T.C. Resmi Gazete*, 27478, 30 Ocak 2010.

YÖK. (2013). *Yükseköğretim Kurumlarında Uzaktan Öğretime İlişkin Usul ve Esaslar*. Ankara: Yükseköğretim Kurumu (YÖK).

Yükseköğretim Kanunu. (1981). *T.C. Resmi Gazete*, 17506, 6 Kasım 1981.

İnternet Kaynakları

ACS Distance Education University. (2015). <http://www.acs.edu.au/about-us/history-of-acs.aspx#> Erişim Tarihi: 01.05.2015.

Ahmet Yesevi Üniversitesi. (2014). <http://www.ayu.edu.tr/index.php/ueniversite-hakk-nda/tarihce> Erişim Tarihi: 29.11.2014.

Anna University, <http://cde.annauniv.edu/Default15.aspx> Erişim Tarihi: 29.11.2014.

Asian Institute For Distance Education. (2014). <http://www.aide.edu.ph/about-us/> Erişim Tarihi: 02.12.2014.

Atatürk Üniversitesi Açıköğretim Fakültesi. (2015). <http://www.ataaof.edu.tr/hakkimizda.aspx> Erişim Tarihi: 30.04.2015.

Athabasca University. (2014). <http://cde.athabascau.ca/> Erişim Tarihi: 24.11.2014.

Balaban, E. (2012, Şubat). *Dünyada ve Türkiye'de Uzaktan Eğitim ve Bir Proje Önerisi*. Eylül 30, 2014 tarihinde Erdal Balaban Kişisel Web Sitesi: <http://erdalbalaban.com.tr/wp->

content/uploads/2012/12/UE_UzaktanE%C4%9Fitim_EB.pdf adresinden alındı.

Barr, B., & Miller, S. (2013). *Higher Education: The Online Teaching and Learning Experience*. Ekim 2, 2014 tarihinde ERIC Institute of Education Sciences: <http://files.eric.ed.gov/fulltext/ED543912.pdf> adresinden alındı.

Columbia College. (2014). <http://www.ccis.edu/online/> Erişim Tarihi: 02.12.2014.

CQ University. (2014). <http://www.cqu.edu.au/> Erişim Tarihi: 24.11.2014.

CQ University. (2015). <https://www.cqu.edu.au/about-us/history> Erişim Tarihi: 01.05.2015.

Çağiltay, K. (2002). *Uzaktan Eğitim: Başarıya Giden Yol Teknolojide mi Yoksa Pedagojide mi?* Ekim 9, 2014 tarihinde Middle East Technical University METU OpenCourse Ware: <http://ocw.metu.edu.tr/file.php/118/Week10/Cagiltay.pdf> adresinden alındı.

Çakırcer, M. (2002, Aralık 19-21). *Bilgi Toplumunda E-Öğrenim (E-Learning) ve Türkiye'de Uygulamasının Avantajları*. Eylül 30, 2014 tarihinde INET-TR 2002: inet-tr.org.tr/inetconf8/bildiri/65.doc adresinden alındı.

Daş, R., & Varol, N. (2001). *Günümüzde Uzaktan Eğitim Uygulamalarına Genel Bir Bakış*. Eylül 29, 2014 tarihinde Fırat Üniversitesi Personel Bilgi Sistemi: http://perweb.firat.edu.tr/personel/yayinlar/fua_721/721_25995.pdf adresinden alındı.

Doğu Akdeniz Üniversitesi. (2014). <http://emuonline.emu.edu.tr/history.html> Erişim Tarihi: 25.11.2014.

Durham College. (2014). <http://www.durhamcollege.ca/academic-schools/school-of-continuing-education/distance-and-online-education> Erişim Tarihi: 02.12.2014.

Encyclopædia Britannica. (2013).

<http://global.britannica.com/EBchecked/topic/462091/Sir-Isaac-Pitman>

Erişim Tarihi: 13.04.2015.

Eryol, G. (2009). Uzaktan eğitim ve e-öğrenme. III. Ulaknet Çalıştayı ve Eğitimi, Aydın: Adnan Menderes Üniversitesi, Nisan 22, 2015 tarihinde www.ulakbim.gov.tr adresinden alındı.

Hakkari, F., İbili, E., Kantar, M., Boy , Y., Bayram, F., & Doğan, M. (tarih yok). *Uzaktan Eğitimde Ders Materyallerinin Hazırlanmasında Ders İçeriklerinin Tasarımı ve Senaryolaştırılması*. Nisan 9, 2015 tarihinde Academia: https://www.academia.edu/519758/Uzaktan_Eğitimde_Ders_Materyallerinin_Hazırlanmasında_Ders_İçeriklerinin_Tasarımı_ve_Senaryolaştırılması adresinden alındı.

Harvard Extension School. (2014). <http://www.extension.harvard.edu/distance-education> Erişim Tarihi: 28.11.2014.

Internet Live Stats. (2015). <http://www.internetlivestats.com/internet-users/turkey/> Erişim Tarihi: 24.03.2015.

İtmazi, J. (t.y.). *eLearning*. Ekim 27, 2014 tarihinde eLearning @ PPU: <http://elearning.ppu.edu/file.php/1/eLearning/elearning.pdf> adresinden alındı.

İstanbul Üniversitesi Açık ve Uzaktan Eğitim Fakültesi. (2015). <http://auzef.istanbul.edu.tr/> Erişim Tarihi: 30.04.2015.

İstanbul Üniversitesi Uzaktan Eğitim Merkezi. (2014). <http://uzaktanegitim.istanbul.edu.tr/?p=6135> Erişim Tarihi: 12.11.2014.

Kazaz, M., & Tümen, E. (2013). *Tanıtım Amaçlı Sosyal Medya Kullanımı: Gençlik ve Spor Bakanlığı Örneği*. Nisan 08, 2015 tarihinde KOP Bölgesi Üniversiteler Birliği: <http://unikop.org/makale/ks13-2-01.pdf> adresinden alındı.

Kuzey Maharashtra Üniversitesi. (2014). <http://nmu.ac.in/> Erişim Tarihi: 25.11.2014.

- Leeward Community College. (2014). <http://www.leeward.hawaii.edu/DistanceEducation> Erişim Tarihi:02.12.2014.
- North Carolina State University. (2014). <http://distance.ncsu.edu/contact-us/about-de.php> Erişim Tarihi: 29.11.2014.
- Open Universities Australia. (2015). <http://www.open.edu.au/about-us/who-we-are/open-learning-australia/> Erişim Tarihi: 01.05.2015.
- Oregon Üniversitesi. (2014). <http://de.uoregon.edu/prospective/about.php> Erişim Tarihi: 29.11.2014.
- Özer, B. (1989). *Türkiye'de Uzaktan Eğitim: Anadolu Üniversitesi Açıköğretim Fakültesinin Uygulamaları*. Eylül 30, 2014 tarihinde Doğu Akdeniz Üniversitesi:
[http://www.emu.edu.tr/bekirozer/makale/1989\).T%C3%BCrkiye'de%20uzaktan.pdf](http://www.emu.edu.tr/bekirozer/makale/1989).T%C3%BCrkiye'de%20uzaktan.pdf) adresinden alındı.
- Paulsen, M. (2002, Temmuz). *Universidade Catolica Portuguesa*. Ekim 27, 2014 tarihinde Online Education Systems: Discussion and Definition of Terms: <https://www.porto.ucp.pt/open/curso/modulos/doc/Definition%20of%20Terms.pdf> adresinden alındı.
- Secker, J. (2008, Mayıs). *E-Learning and Information Literacy*. 04 08, 2015 tarihinde LSE Research Online: http://eprints.lse.ac.uk/4884/1/E-learning_and_information_literacy_%28LSERO%29.pdf adresinden alındı.
- Selvi, K. (2002, Mayıs 23-25). *Uzaktan Öğretim ve Eğitim Hakkı*. Eylül 30, 2014 tarihinde Açık ve Uzaktan Eğitim Sempozyumu: http://aof20.anadolu.edu.tr/bildiriler/Kiyamet_Selvi.doc adresinden alındı.
- The Open University. (2014). <http://www.open.ac.uk/about/main/> Erişim Tarihi: 30.10.2014.
- The Open University. (t.y.). *History of The Open University*. Eylül 30, 2014 tarihinde The Open University:

[http://www.mcs.open.ac.uk/80256EE9006B7FB0/\(httpAssets\)/F4D49088F191D0BF80256F870042AB9D/\\$file/History+of+the+Open+University.pdf](http://www.mcs.open.ac.uk/80256EE9006B7FB0/(httpAssets)/F4D49088F191D0BF80256F870042AB9D/$file/History+of+the+Open+University.pdf)

adresinden alındı.

The Open University. (2014). <http://www.open.ac.uk/postgraduate/atoz/> Erişim Tarihi: 02.12.2014.

The Open University. (2015). <http://www.open.ac.uk/about/documents/about-facts-figures-0910.pdf> Erişim Tarihi: 10.04.2015

The University of The West Indies, <http://dec.uwi.edu/> Erişim Tarihi: 24.11.2014.

Tomsk State University. (2014). http://ido.tsu.ru/en/education/de_tsu.php/ Erişim Tarihi: 28.11.2014.

TUENA. (1998, Ocak). *Bilim Teknoloji Inovasyon Politikaları Tartışma Platformu*. Ekim 31, 2014 tarihinde Dünyadaki Uzaktan Eğitim Uygulamaları ve yeni İletişim Teknolojilerinin Uzaktan Eğitimde Kullanılması: <http://www.inovasyon.org/pdf/2208-M-T-A-02.pdf> adresinden alındı.

Türk Dil Kurumu Güncel Türkçe Sözlük. http://www.tdk.gov.tr/index.php?option=com_gts / Erişim: 15.09.2014 ve 02.10.2014.

Türkiye Cumhuriyeti Kalkınma Bakanlığı. (2013). *Onuncu Kalkınma Planı 2014-2018*. Mart 5, 2015 tarihinde Kalkınma Bakanlığı Web Sitesi: <http://www.kalkinma.gov.tr/Lists/Yaynlar/Attachments/518/Onuncu%20Kalk%C4%B1nma%20Plan%C4%B1.pdf> adresinden alındı.

University of London. (2014). <http://www.londoninternational.ac.uk/distance-flexible-learning> Erişim Tarihi: 28.11.2014.

University of Swaziland. (2014). <http://www.uniswa.sz/academics/ide> Erişim Tarihi: 28.11.2014.

- University of Zambia. (2014). http://www.unza.zm/index.php?option=com_content&view=article&id=172:institute%ADof%ADdistance%ADeducation&catid=46:%ADinstitute%ADof%ADdistance%ADeducation1/1 Erişim Tarihi: 25.11.2014.
- Varol, A., & Varol, N. (1998-1999). *Almanya'da Uzaktan Eğitim Üniversitesi*. Ekim 17, 2014 tarihinde <http://www.asafvarol.com/makaleler/ucuncubolum13.pdf> adresinden alındı.
- Varol, N. (2001, Şubat 1-2). *İnternet'in Uzaktan Eğitimdeki Konumu*. Eylül 30, 2014 tarihinde Akademik Bilişim Konferansları: <http://ab.org.tr/ab01/prog/Bildiri1.html> adresinden alındı
- Waikato University. (2014). <https://education.waikato.ac.nz/qualifications/choose-a-subject/teacher-education-the-faculty/distance-education/> Erişim Tarihi: 28.11.2014.
- Wentling, T., Waight, C., Strazzo, D., File, J., Le Fleur, J., & Kanfer, A. (2000, Eylül). *The Future of e-Learning: A Corporate and an Academic Perspective*. Ekim 24, 2014 tarihinde The Digital Classroom: http://thedigitalclassroom.com/download/reading/tte641/Future_eLearning.pdf adresinden alındı.
- Yazıcı, A. (2000, Şubat 10-11). *Yüksek Öğretimde Yeni Ufuklar: İnternet'e Dayalı Uzaktan Eğitim*. Eylül 30, 2014 tarihinde Akademik Bilişim Konferansları: <http://ab.org.tr/ab2000/dokumanlar/yazici.html> adresinden alındı.
- Yiyit, T., & Çorbacıoğlu, S. (2009). *Bürokrasi, Strateji Ve Örgütsel Öğrenme: Kamu Sektörü Stratejik Planlarının Etkililiğinde Zihinsel Modellerin Rolü*. Nisan 8, 2015 tarihinde Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi: [http://iibfdergisi.ksu.edu.tr/Imagesimages/files/12\(3\).PDF](http://iibfdergisi.ksu.edu.tr/Imagesimages/files/12(3).PDF) adresinden alındı.
- YÖK. (2015). <http://www.yok.gov.tr/web/guest/universitelerimiz> Erişim Tarihi: 30.04.2015.

YÖK İstatistik. (2015).

https://istatistik.yok.gov.tr/yuksekogretimIstatistikleri/2014/2014_1.pdf E.T.

[08.04.2015](#) Erişim Tarihi: 08.02.2015.

EKLER

Ek-1: Yarı Yapılandırılmış Görüşme Formu

Görüşmeci:
Görüşülen:
Görüşme Saati ve Tarihi:
Görüşme Süresi:
Görüşme Yeri:

1. Üniversite bünyesinde internet tabanlı uzaktan öğretim yapmaya nasıl karar verdiniz?
  - a. Üst yönetimin bir talebi olarak mı başladınız? Yoksa bireysel bir çabaya ve isteğe mi dayanıyor?
    - i. Üst yönetimin talebiyse; üst yönetimden kim veya kimler bu öğretimi destekledi?
    - ii. Bireysel bir çaba söz konusu ise; bu konuda yönetimi nasıl ikna ettiniz?
  - b. Kuruluş sürecinde adım adım neler yapıldığını genel olarak anlatabilir misiniz?
2. Bu örgütlenme modelini seçme nedenlerinizden bahsedebilir misiniz?
  - a. Örnek aldığınız bir üniversite modeli oldu mu? Olduysa hangi üniversite ve modelleri örnek aldınız?
  - b. Örnek aldığınız modeli oluşturduğunuz modele tam olarak yansıtılabildiğinizi düşünüyor musunuz? Yansıtamadıysanız neden?
3. İşleyiş açısından, bu uzaktan öğretim modelinin getirdiği avantaj ve dezavantajlardan bahsedebilir misiniz?
  - a. Karar alırken yaşadığınız sıkıntılar var mı? Bu kurumsal yapı karar alma ve uygulama özgürlüğü tanıyor mu?
  - b. Akademik ve idari personel yönetimi konusunda sorun yaşıyor musunuz? (ekonomik ve mali haklar, ücretlendirme, performans değerlendirme, hizmetiçi eğitim vb.)
  - c. Üniversiteden biriminize aktarılan bütçeyi kullanırken sorun yaşıyor musunuz? Ne kadar özgürsünüz?

- d. Örgüt yapısıyla bağlantılı olarak teknik ekipman (bilgisayar, akıllı tahta vs.) ve materyallerin tedarik süreci nasıl oluyor? Bu süreçte karşılaştığınız sorunlar var mı? Ne tür sorunlar bunlar?
  - e. Uygun eğitim ortamını sağlamada sorun yaşıyor musunuz; bina, laboratuvar ve stüdyo gibi öğretimin taşınmaz alt yapısına ilişkin problemleriniz var mı? Ne tür sorunlar bunlar?
  - f. Örgüt yapılanmanıza dair belirtmek istediğiniz başka bir sorun var mı?
4. Üniversitenizin koşulları biriminize nasıl yansıyor? Üniversitenizden kaynaklı avantaj ve dezavantajlar nelerdir?
5. Biriminizin;
- a. Üniversite dışında tanınırlık sorunu var mı?
  - b. Diğer birimlerle iletişimde sorunu var mı?
  - c. Aday öğrencilere ulaşma konusunda sorunu var mı?
6. Personel – Birim ve Öğrenci – Birim etkileşimi nasıl? Bu anlamda yaşadığınız sorunlar nelerdir?
- a. Akademik personele yetkinlik kazandırılmasına ilişkin neler yapıyorsunuz? Bu konuda sorunlar var mı?
  - b. Öğrencilerin uzaktan öğretim ortamına oryantasyonuna yönelik ne tür faaliyetler yürütüyorsunuz? Karşılaştığınız sorunlar var mı?
7. Fırsat verilseydi bu örgüt yapılanmasının daha etkin ve nitelikli olması için hangi unsurları değiştirdiniz?

KİŞİSEL BİLGİLER

Adı Soyadı : Tarık Anıl EKİNCİ

Doğum Yeri : Ardahan

Doğum Yılı : 1990

Medeni Hali : Bekâr

EĞİTİM VE AKADEMİK BİLGİLER

Lise 2004-2008 : Neşet Yalçın Yabancı Dil Ağırlıklı Lisesi

Lisans 2012-2012 : Muğla Sıtkı Koçman Üniversitesi Kamu Yönetimi

Yabancı Dil : İngilizce, Almanca